

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den Gamle By

2007

Den Gamle By 2007

Offentlige tilskudsgivere

Kulturministeriet

Århus Kommune

Donationer til store aktuelle projekter

Den Moderne By	A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal
Møntmestergården	Augustinus Fonden CAC Fonden Knud Højgaards Fond
Dansk Plakatmuseum	Århus Kommune Augustinus Fonden Vilhelm Kiers Fond
Brand og tyverisikring Erindringshus	Tryg Fonden Oticon Fonden The John and Birthe Meyer Foundation Tryg Fonden
Pavillon 1909	Inge og Asker Larsens Fond
Personbåren formidling	Arbejdsmarkedets Feriefond
Undersøgelser	Tuborg Fondet
Bindingsværksmur	Sportsgoods-Fonden

Hovedsponsorer

Nykredit

MORGENAVISEN
Jyllands-Posten

Den Gamle By 2007

Den Gamle By er under protektion af
Hendes Majestæt Dronning Margrethe II

Redaktion	Thomas Bloch Ravn og Allan Leth Frandsen
Papir	135g Satimat Club
Skrift	Adobe Garamond
Opsætning	Narayana Press
Tryk	Narayana Press
ISBN	978-87-89328-32-4
ISSN	0909-945x
©	Den Gamle By og forfatterne
Omslagsbillede	Vestergade, Odense 1973. Foto Odense Bys Museer

Indhold

Thomas Bloch Ravn En fantastisk gave	7
Thomas Bloch Ravn "Det er ikke spor for tidlig"	9
Thomas Bloch Ravn Inspiration	16
Thomas Bloch Ravn Den Moderne By – kort	22
Thomas Bloch Ravn Bygninger	30
Allan Leth Frandsen Sådan flytter man et hus	38
Allan Leth Frandsen 1927-kvarteret	41
Allan Leth Frandsen 1974-kvarteret	52
Thomas Bloch Ravn og Allan Leth Frandsen Gennemførelse	65
Noter	71
Thomas Bloch Ravn The Modern Town Project at Den Gamle By	72
Søren Bitsch Christensen Årsberetning, Dansk Center for Byhistorie	76
Thomas Bloch Ravn Årsberetning, Den Gamle By	87
Nekrolog over Gunner Rasmussen	120
Sponsorer	122

En fantastisk gave

Da direktionssekretæren viste mig brevet, var det som at få en appelsin i turbanen. Det var helt fantastisk! 161 mio kr fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal til realisering af hovedetapen af Den Moderne By i Den Gamle By.

Godt nok følte vi selv, at vi havde et godt, ja endda et rigtigt godt projekt, og vel havde vi gjort meget ud af forarbejde og ansøgning. Men at det skulle lykkes at få en donation så stor, at vi kunne tage så markant en bid på én gang, var helt utroligt.

Dermed lød startskuddet til, at Den Gamle By kan tage fat på at skabe et moderne frilandsmuseum. Moderne frilandsmuseum? Et paradoksalt udtryk! Ja nok, men projektets omfang, sammenhæng og dets nyskabende karakter gør, at betegnelsen ikke forekommer urimelig.

På nogenlunde samme tidspunkt blev det også afklaret, at flere andre fonde bakkede op om flere tilknyttede projekter, der også kommer til at indgå i museets udviklingsplaner.

Den Moderne By har været på vej siden 2002, da vi kunne konstatere, at frilandsmuseer rundt omkring i Europa var i fuld gang med at sikre helheder fra en tid, der ligger tæt på vores egen. I Danmark er bevaring af bygninger fra den nære fortid næsten udelukkende sket gennem fredning – og derfor måtte vi hente inspiration i udlandet.

Ideen er kort fortalt at vise et brokvarter som de fandtes –

På både engelske, skandinaviske og hollandske frilandsmuseer har man i flere år arbejdet med at vise 1900-årenes historie. Her motiver fra Nederlands Openluchtmuseum i Holland og Maibaugen i Norge.

og til dels stadigvæk findes – i de danske provinsbyer – med bygninger, boliger, butikker, liberale erhverv og mindre virksomheder. Kvarteret kommer til at ligge i forlængelse af den eksisterende Den Gamle By og vil på den måde udgøre en historisk troværdig byudvidelse, som den kunne være foregået i kølvandet på industrialiseringen. Tidsrammen er 1900'erne frem til 1974 med en indbygget mulighed for opdatering.

Da den store donation blev publiceret, strømmede lykønskninger ind fra nær og fjern. "Det var med stor glæde jeg i avisen så at det store projekt nu bliver til noget, det har Den Gamle By så sandelig fortjent", hed det i et håndskrevet brev fra museets protektor H.M. Dronningen. "Et stort tillykke" lød det fra arkitekturprofessor Gert Bech-Nielsen, "Hurrah" lød det fra præsidenten for Association of European Open Air Museums, ungarske Miklós Cseri, og fra Norsk Folkemuseum i Oslo pointerede Olav Aaraas, at "Det er en stor ting for dansk museumsvesen og uhyre vigtig som eksempel for andre".

Donationen fra A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal er en fantastisk gave, og samtidig er det en kæmpestor opgave, som Den Gamle By med nu med stolthed og entusiasme tager fat på at realisere, således at danskere og besøgende udlændinge om få år vil kunne træde ind i en verden som man ellers kun kender fra TV-serier som Matador og Krøniken.

Dette års udgave af Den Gamle Bys årbog er helliget en nærmere redegørelse for hele det store projekt, hvoraf der nu er skaffet økonomisk grundlag for hovedetapen.

Thomas Bloch Ravn

Den Gamle By er nu på jagt efter huse som kan danne en facaderække i stil med den her viste. Se også tegning s. 29.

“Det er ikke spor for tidligt”

Den Gamle By er et populært museum. I snart 100 år har det været et af Danmarks helt store besøgsål for såvel danskere som udenlandske turister, og alene de seneste 15 år har henvend 5 mio gæster besøgt museet.

Populariteten bunder i flere ting. Vigtigt er, at Den Gamle By som frilandsmuseum viser historien i størrelsesforholdet 1:1, så museets gæster næsten føler, at de træder ind i historien. Vigtigt er det utvivlsomt også, at Den Gamle By altid har sat en ære i at tale et formidlingsprog, som appellerer til et nutidigt publikum, og som samtidig er så varieret, at der er oplevelser for enhver smag. Og endelig er det vigtigt, at museet udvikler sig og ikke stiller sig tilfreds med, hvad der var godt nok i går.

Parkmuseer og landsbymuseer

Siden de første frilandsmuseer blev skabt i årtierne omkring 1900 har man skelnet mellem to grundtyper. Parkmuseer, som for eksempel Skansen i Stockholm og Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem, Holland, og så landsbymuseer, for eksempel Cloppenburg i Tyskland, Zuiderzeemuseum i Holland og Plimoth Plantation i Massachusetts, USA¹.

Den Gamle By fremtræder som frilandsmuseum usædvanligt helstøbt. Foto Knud Nielsen.

I parkmuseerne etablerer man i et større, parkagtigt område forskelligartede historiske strukturer, der ikke nødvendigvis har nogen direkte sammenhæng, mens landsbymuseerne typisk repræsenterer én, sammenhængende historisk helhed. I parkmuseerne er det oplagt at vise udvikling og variation, mens landsbymuseerne typisk viser sammenhæng og samtidighed.

Ideen bag Den Gamle By

Det museum, Den Gamle Bys stifter Peter Holm så for sig, var nærmest et landsbymuseum, blot med den forskel, at det var byernes historie, det gjaldt: "Det, der for mig stod som hovedsagen, var skabelsen af bybilledet, gerne med al den hygge og stemning, der kunne være over små gamle byer med huse fra forskellige tider, krogede gader og småhaver med frugttræer, nytteurter og sirbuske. Der var i hvert fald enighed om, at det ikke skulle være et bygningsmuseum med huse i systematisk, stilhistorisk orden... Dels ville et sådant typemuseum virke uendeligt kedsommeligt, og dels ville det aldrig kunne give et sandfærdigt billede af en gammel købstad".

Da bindingsværkshusene og de toppede brosten forsvandt, opstod et nyt, moderne bybillede, som nu er i fare for helt at forsvinde. Her udsnit af foto fra Hjørring 1973. Foto Historisk Arkiv, Vendsyssel Historiske Museum, Hjørring.

Det nye bybillede er blevet gammelt

Da Peter Holm i 1907 fik ideen til Den Gamle By, var bymiljøerne fra renæssance og enevælde ved at forsvinde. Et

moderne bybillede var vokset frem. Gaderne var blevet til trafikårer, butikkerne havde fået store vinduer, og man var godt i gang med at rive de gamle huse ned for at få plads til bygninger, der svarede til den nye tids krav.

Udviklingen skabte både et moderne bybillede, som dengang i begyndelsen af 1900tallet var helt nyt, og samtidig skabte den grundlaget for etablering af et museum, nemlig Den Gamle By, der viser næringsliv, livsformer og bygningskultur fra den tid, der i 1907 var ved at forsvinde.

Det bybillede, der dengang var nyt, har siden 1960erne været truet af en yderligere modernisering af vore byer. For mens der bliver passet stadig bedre på de huse, der er bevaret fra 16-, 17- og 1800'erne, så har man ikke holdt sig tilbage med ændringer og nedrivninger af huse og gadebilleder fra perioden 1870 og fremefter.

Det bybillede, der var nyt dengang Peter Holm fik ideen til Den Gamle By, er nu ved at forsvinde for os.

Ingen bevaring af moderne bymiljøer

I bogen Et liv med Matador fortæller Lise Nørgaard om, hvordan man så tidligt som midten af 1970'erne ikke kunne finde egnede udendørssteder for optagelserne til den kendte TV-serie, der udspiller sig i en dansk provinsby fra 1929 til 1947. Det førte til, at husene i Korsbæks berømte hovedgade

Til optagelserne af TV-serien Matador ledte man i de danske byer forgæves efter troværdige miljøer fra 1930'erne og 40'erne. Man endte med at måtte lave Korsbæk som en ren kulisseby på Nordisk Films arealer i Valby i København. Foto Else Tholstrup, DR.

Rundt om i de danske byer står der endnu mange bygninger fra årtierne omkring 1900. Ofte er de stærkt præget af nutidens gadebillede. Her typisk hjørnehuse fra Lollandsgade/Nørreallé i Århus.

Baggårdsbygninger og simple huse er sjældent fredningsværdige, men på et frilandsmuseum er de med til at fortælle om det liv, som tusinder af danskere har levet i provinsbyernes brokvarterer. Her baghus fra Horsens, hjemtaget til Den Gamle By i 2004-5.

blev bygget op i krydsfiner og plastik. "Selv Varnæs' flot profilerede gadeport er bagt i forme på snedkerværkstedet, det samme gjaldt teglstenene til gadens lavere huse. De højere huse havde intet tag, for kameraet ville ikke nå op til mere end anden sal"³. Ved nytårstid 1981 raserede en vinterstorm Nordisk Films studier, og så var det definitivt slut med kulissebyen Korsbæk.

Da Nordisk Film i 2003 skulle bruge et miljø, der var godt 100 år ældre end Matadors Korsbæk, nemlig til H.C. Andersen 2005-jubilæumsårets store film- og TV-satsning Unge Andersen, gik det paradoksalt nok langt lettere, idet man i Den Gamle By kunne finde ægte, bevarede miljøer, der på en troværdig måde kunne illudere en provinsby i 1820'erne.

For bevarings- og museumsfolk er det tankevækkende, at der ikke er bevaret hele miljøer fra en tid, der ligger så tæt på vor egen, og som fascinerer millioner af tv-seere i dramatiserede historiefortællinger som Matador og Kroniken.

Bygningsfredning ikke nok

Godt nok sikrer loven om bygningsfredning udvalgte huse for eftertiden, men det er her vigtigt at skelne mellem fredning og frilandsmuseum, som er to vidt forskellige måder at bevare og formidle kulturarven.

"Det har i en årrække været god tone hos arkitekter at mene, at huse skal bevares på roden, og at det ikke længere er relevant at flytte bygninger til et frilandsmuseum" påpeger professor Gert Bech-Nielsen fra Arkitektskolen i Aarhus. "I dag mener flere og flere imidlertid, at der bør være tale om et både/og, idet bevaring i form af henholdsvis fredning og frilandsmuseum er komplementære størrelser. Personligt har jeg længe været af denne opfattelse"⁴.

Fredede bygninger af en vis alder giver en by dybde og dimension, og de føjer i mange tilfælde en umistelig kvalitet til vore kulturmiljøer. Men de indgår i en moderne kontekst med alt hvad det indebærer af moderne møblement, halogenlamper og Bo Bedre-badeværelser inde i husene og blomsterkummer, parasoller og skagensbænke i baggårdene. Dermed er udgangspunktet nutidigt.

Til forskel herfra gør frilandsmuseerne det muligt at lave tidslommer, hvor de besøgende kan træde helt ind i en anden tid med interiører og omgivelser, der svarer til denne tid. For

eksempel vil frilandsmuseerne kunne give nutidens ungdom en fornemmelse af, hvordan det var at have lokum i gården og bo mor, far og fem børn i en to-værelses.

Dertil kommer, at frilandsmuseerne normalt fokuserer på almindelige mennesker, der boede i almindelige huse, mens bygningsfredningen normalt sætter det enestående, det exceptionelle i højsædet.

Svenske Sten Rentzhog, der har skrevet om frilandsmuseernes historie, siger herom: "Hvis man i fremtiden skal kunne se og opleve hele bymiljøer af den type, som var almindelige for ikke så længe siden, er det nødvendigt at flytte dem til et museum, hvor de kan vises præcist, som de så ud, og hvor de liv, som engang blev levet i husene, kan genskabes". Og han pointerer: "Som et af de første forsøg på at bevare og genskabe et helt miljø fra 1900tallet kan Den Moderne By gå hen og få stor betydning for mange landes kulturarvsmyndigheder".

Ikke noget samlet billede

Ønsker man som publikum at opleve væsentlige sider af industriperiodens kulturhistorie i Danmark, må man også land og rige rundt – til Elmuseet, til Arbejdermuseets udstilling om arbejderfamilien i 1950'erne, til Industrimuseets arbejderboliger, til Holstebro Museums udstilling om Birns Jernstøberi, til Mediemuseets TV-studie eller til Struer Museums nye store udstilling om B&O, der er planlagt til at åbne sidst i 2007.

Der findes i Danmark ingen samlet udstilling om periodens boligkultur og næringsliv.

Moderne frilandsmuseum

Det museum, Peter Holm skabte i begyndelsen af 1900'årene, skulle vise sig at være verdens første frilandsmuseum for byernes historie. Siden har museet fået tilføjet undertitlen Danmarks Købstadmuseum. Det lyder som et privilegium, og er det også. Men privilegiet rummer også en række forpligtelser. Først og fremmest skal vi følge med tiden, så vi også kan vise den nyere Danmarkshistorie sådan som den kom til udtryk i de danske byer.

"Et frilandsmuseum må til stadighed fornyes og holdes aktuelt", understreger Sten Rentzhog. "Aktivitet og anlæg må relatere sig til de besøgende".

Udstillinger af genstande kan være interessante i sig selv, men giver ikke som frilandsmuseerne et totalbillede af tid og miljø. Her en montre fra Den Gamle Bys særudstilling i 2006, Kom inden for i 1900tallet.

Et klassisk frilandsmuseum består af forindustriell bebyggelse, typisk på landet, som her det store flamske Bokrijk i Belgien.

“De fleste af verdens frilandsmuseer består næsten udelukkende af forindustriell bebyggelse. Det indebærer en kløft i forhold til dagens publikum, som kun vanskeligt kan relatere sig til disse helt anderledes tider.

Museerne har hidtil gjort alt for lidt for at genskabe miljøer fra 1900-tallet. På grund af museernes forsømmelser bliver det svært for fremtidens mennesker at sætte sig ind i, hvordan det var i industrialismens og velfærdssamfundets tidsalder”, udtaler Sten Rentzhog.

Norske Olav Aaraas har selv stået i spidsen for flere fornyelsesprojekter som chef for både De Heibergske Samlinger, Maihaugen og Norsk Folkemuseum: “Det har forundret mig, at Danmark så længe har siddet på sidelinjen i dette arbejde, mens Norge, Sverige, Tyskland, Holland og England gennemfører stadig flere banebrydende projekter. I Norge er vi vant til, at Danmark er tidlig ude til at opfange internationale trends, også på museumsområdet.... Planene om Den moderne by i Århus vil for alvor kunne bringe Danmark på linie med resten af Norden i arbejdet med at dokumentere også vor nyere historie”.

Ikke spor for tidligt

“Den type bygninger, bymiljøer og kvarterer, som er i fokus for Den Gamle Bys projekt, er kun sjældent sikret via byg-

ningsfredning og bevarende lokalplaner”, påpeger professor Gert Bech-Nielsen fra Arkitektskolen i Aarhus. “Mange af bygningerne findes stadigvæk, ligesom bygningsdetaljer og interielementer, men de forsvinder hastigt, og man kan nære en begrundet frygt for, at denne del af arkitektur- og kulturhistorien vil forsvinde i løbet af forholdsvis få år”.

Han suppleres af forskningschef ved Det Kongelige Bibliotek, dr. phil. John T. Lauridsen, der om Den Gamle Bys projekt udtaler: “Det er ikke spor for tidligt, det bliver gjort”.

“Med accelererende hastighed har det moderne menneske ændret på sine nære livsomgivelser i løbet af det sidste århundrede, accentueret af inddragelsen af stadig flere nye teknologier”.

Hverken fredning af bygninger eller traditionelle museumssamlinger kan erstatte frilandsmuseernes måde at formidle historien på, nemlig i form af totalmiljøer i størrelsesforholdet 1:1.

En ny model

Svenske Sten Rentzhog mener, at Den Gamle Bys projekt repræsenterer en helt ny model for frilandsmuseer. Han skriver:

“De fleste frilandsmuseer består overvejende af forindustriel bebyggelse. Det skaber en kløft til dagens publikum... Derfor flytter mange netop nu huse og anlæg fra 1900-tallet til sine museer, for at de kan tjene som en bro mellem nuet og de ældre dele af museet. Men næsten altid drejer det sig alene om enkelte anlæg. Endnu har ingen forsøgt at gøre det så konsekvent og så omfattende, som Den Gamle By nu vil”.

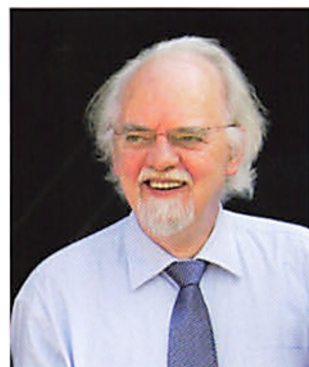
“Jeg anser projektet for at være epokegørende og forventer, at det vil få stor betydning, i første omgang i Danmark og Skandinavien, i et videre perspektiv i hele verden. Desuden har Den Gamle By ualmindelig gode forudsætninger at gennemføre det”, slutter Sten Rentzhog.

Han suppleres af hollandske Jan Vaessen, der mener, at projektet både er interessant og godt set, fordi det til fulde respekterer Den Gamle Bys identitet som museum. Som chef for Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem modtog Jan Vaessen i 2005 prisen som årets museum i Europa. Og han konkluderer: “Bare klø på. Planen er god, inspirationen er i orden, staben er der og nødvendigheden er der også, så vidt jeg kan se”.

Fhv museumsdirektor Sten Rentzhog, Sverige, forventer at Den Gamle Bys projekt “vil få stor betydning, i første omgang i Danmark og Skandinavien, i et videre perspektiv i hele verden”.

“Planen er god, inspirationen er i orden, staben er der, og nødvendigheden er der også”, udtalte museumsdirektor, professor Jan Vaessen fra Nederlands Openluchtmuseum om Den Gamle Bys projekt.

Inspiration

Mens stort set alle de amerikanske frilandsmuseer søger så langt tilbage i historien som muligt, til Mayflower-kolonien i 1620erne, til frihedskampen i 1770erne eller til den tidlige nybyggertid i 1830erne, så har stadig flere frilandsmuseer i Europa i de senere år sat fokus på den nyere historie.

Ikke kun forindustrielle frilandsmuseer

Først ude var Frilandsmuseet i Lyngby, der allerede i 1960erne var fremme med tanker om en andelslandsby, der skulle vise perioden 1880-1950. Planerne mødte modstand i museums kredse, og først de senere år har museet med held atter sat fokus på andelstidens modernisering af det danske landbosamfund.

Realiserede projekter så man allerede i 1970erne på en række britiske frilandsmuseer, der fokuserede på den tidlige industrialisering med minedrift, jernbane og nye byer, der viser dagliglivet i begyndelsen af 1900'erne. Værd at fremhæve er Blist Hill Victorian Town ved Ironbridge i Midtengland, Black Country Living Museum ved Birmingham og, ikke mindst, det nordengelske Beamish med en hel, lille by anno 1913 med jernbane, butikker, tandlæge, spillelærerinde, bilværksted, pub, loge og bank – alt sammen anno 1913.

På svenske Jamtli i Östersund har man for få år siden anlagt en benzinstation fra 1956 med værksted for bil, knal-

På flere engelske frilandsmuseer har man opbygget hele miljøer, der viser bylivet i første del af 1900'erne. Her et miljø fra Beamish i Nordengland.

På Maibaugen i Lillehammer i Norge er man kommet langt med et villakvarter fra hele 1900tallet. Kvarteret omfatter i dag huse med hjem fra 1923, 1939, 1956, 1974, 1980 og 1995.

lert og cykel. På Skansen i Stockholm har man åbnet en isenkrammer og en konsum-butik og samtidig opsat benzinstander og telefonmaster i museets stadskvarter. I Szentendre i Ungarn åbnede man sidste år en hel markedsby fra Tokai, der stammer fra begyndelsen af 1900'erne.

Og på Norsk Folkemuseum har man sat gang i moderniseringen med genopførelsen af stor udlejningsejendom, der oprindeligt blev opført i 1865 i Oslo med lejligheder i to forskellige størrelser. Den store bygning er indrettet med et vinmonopol og indtil nu syv lejligheder med følgende titler: Et Dukkehjem, 1879; Ein norsk heim i ei ny tid, 1905; Gunda Eriksens hjem, 1950; Teak, TV og tenåringer, 1965; Bonytt-hjemmet, 1979; Alvhilds hybel, 1982 samt Et pakistansk hjem i Norge, 2002.

Næsten helt op til nutiden

Også i Den Gamle By har vi i en årrække interesseret os for 1900'ernes Danmarkshistorie ud fra den tanke at give publikum en slags genkendelig tidsbro til fortiden. Mest markant med den store undersøgelse af det århusianske brokvarter Frederiksbjerg, som blev gennemført i 1980'erne⁶.

Det gav sig imidlertid kun yderst begrænset udslag i Den Gamle Bys interiorer og gadebilleder, idet det hverken er lige til eller museologisk hensigtsmæssigt at indrette moderne hjem, butikker og værksteder i bindingsværkshuse fra 15- og 1600tallet.

Den afgørende påvirkning kom fra udlandet, hvor en række af Europas ældste frilandsmuseer de senere år er søgt

Køkkenet i Maihaugens 1974-hus.

Et teenage-værelse fra Maihaugens 1980-hus.

tilbage til gründerperiodens ideer om at dække historien helt op til og med "vore forældres og bedsteforældres tid".

Med disse ideer som afsæt og inspiration har flere museer iværksat en bemærkelsesværdig modernisering og nyudvikling, der flere steder indebærer, at man går næsten helt op til nutiden.

"En simpel og uæstetisk kultur"

Mest markant og stringent er det kommet til udtryk på Maihaugen, der er et museum over livet i Gudbrandsdalen og beliggende i Lillehammer i Norge. Et af de ældste og fineste frilandsmuseer overhovedet med gamle norske gårde, sæteranlæg, stavkirke, en lille stationsby, udstillingsbygning og så, som det absolut nyskabende, en række énfamilie-huse fra forskellige årtier i 1900'erne, det seneste er fra 1995.

Det lykkedes imidlertid ikke uden sværdslag. Idemanden bag, museets daværende leder Olav Aaraas, fortæller:

"Det var ikke let at lancere disse nye ideer.... For de bevillende myndigheder var det uhørt, at museer skulle beskæftige sig med så nære tidsperioder. Man frygtede, at museerne skulle "miste deres sjæl", at de nye bygninger ville legitimere en simpel og uæstetisk kultur. For mange fremstod museerne som afsluttede helheder, som ikke burde forandres. Modstanden mod de nye tankene var så stærk, at Norsk Kulturråd nægtede at give penge til de to første huse".

Også internt i museet var der modstand. Men det forhindrede ikke Olav Aaraas i at realisere sine planer, og i perioden 1995-2001 blev der flyttet seks huse, der blev placeret i et særligt villaområde, der var reserveret til formålet.

Personligt fik jeg en museumsoplevelse, der virkelig ville noget, da jeg for nogle år siden besøgte huset fra 1970'erne. Den slog helt benene væk under mig! Her stod jeg som 50-årig midt i min ungdom i begyndelsen af 1970'erne – og det gik lige i følelserne! Ved indgangen til huset havde jeg regnet med en ren intellektuel iagttagelse. Men sansningerne gik lige durk i hjertet, for selvom tidsmaskinen er norsk, virkede den også meget stærkt på mig som dansker.

I Maihaugens villakvarter kan man følge mange røde træde. Én er rumdisponeringen fra den helt enkle i huset fra 1939 med stue, soveværelse, køkken og et rum der blev lejet ud, til den fuldt differentierede rumdisponering i huset fra

1995, hvor alle, voksne som børn, har egne værelser, ja der er endda et til delebarnet, og hvor der både er en fjernsynsstue til de voksne og en til børnene.

Da husene først var genopført og åbnet for publikum, ændrede holdningen sig hurtigt fra negativ til meget positiv, og husene blev umiddelbart en publikumssucces.

“Det gamle museum levede videre i bedste velgående” fortæller Olav Aaraas, “og i dag vandrer skoleklasser hele vejen fra de gamle middelalderlige røgstuer til 1990-tallets mikrobølgeovn. Det giver dem nye oplevelser af sammenhængen i historien og bevidstgør dem om, at de selv er deltagere i den samme historie. ...I dag er samtidsdokumentation en selvfølgelig del af norsk museumsvirksomhed, og fra Statens side er det nu tvært imod en forudsætning for tilskud, at museerne også inkluderer nyere tid i deres arbejde”.

Sundhedscenter, flygtningelejr og advokatfamilie

En række meget store og meget forskellige projekter er blevet realiseret på Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem i Holland. Og på baggrund af den helt ekstraordinære indsats modtog museet i 2005 prisen som European Museum of the Year.

Dette markante frilandsmuseum har inden for de seneste 10 år opført en moderne maskinfabrik, et mejeri og et lægehus fra 1950'erne.

Uden for lægehuset, eller helsecentret, som det kaldes, møder man den katolske søster med sin velo; inden for lugter det som på et provinssygehus i 1950'erne. Man hilser på

For få år siden flyttede man et helt helsecenter anno ca 1950 til Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem. Her den katolske sygeplejerske ved sin velo, en mand i venteværelset og et kig ind i badeværelset.

*Nederlands Openluchtmuseum
åbnede for få år siden en mo-
lukkisk flygtningebarak fra
1950'erne.*

manden i venteværelset, på sundhedsplejersken, der vejer den nyfødte, og kigger man ind gennem en dør, der står på klem, er det lige før man siger undskyld til den mand, der ligger i badekarret. En fascinerende, tæt-på oplevelse, der på én gang viser anderledesheden fra nu, og samtidig sætter erindringen på arbejde.

I en række arbejderboliger har man installeret lejligheder fra 1860 og fremad. Først med lokum i gården umiddelbart ved siden af brønden, senere, i studenterhyblen fra 1970, er der træk og slip, og lejlighedens farveskala er orange og brun – og det er næsten som at komme hjem til sin ungdom.

For nylig har museet bevaret, flyttet og åbnet en flygtningebarak, der viser tilværelsen for de molukkiske flygtninge, som udgør et væsentligt islæt i det post-koloniale Holland.

Og allersenest har man flyttet en ældre bondegård, der skulle rives ned i forbindelse med et større, nyt trafik anlæg i Holland. Da museet imidlertid mente at være dækket godt ind med renæssancegårde, valgte man at flytte bygningen og indrette den, som den var, da man tog den ned i 2002. Det vil sige med firma og bolig for en moderne advokatfamilie, og museets gæster kan her besøge en hollandsk familie anno 2002.

Den rette model for Den Gamle By

Indtil for få år siden har vi i Den Gamle By haft svært ved at indtænke moderne huse og interiører i museets nuværende rammer. Men vi har på den anden side været opmærksom på, at det er væsentligt, at frilandsmuseerne spiller med i arbejdet med bevaringen af industrisamfundets kulturarv. Og erfaringerne fra udlandet indikerer, at der er et stort publikum.

Jeg formulerede første gang problematikken set ud fra et frilandsmuseums synsvinkel på et møde i Kulturministeriet i foråret 2000, hvor en række museumsfolk var samlet for at drøfte oplæg til en ny museumslov. Jeg var personligt af den opfattelse, at 1900tallets by var en opgave, Den Gamle By ikke umiddelbart kunne påtage sig, men embedsværket fra det daværende Statens Museumsnævn signalerede dengang utvetydigt, at det var en opgave, der helt klart ligger inden for rammerne af Den Gamle Bys vedtægter.

Det var jo værd at tænke over, så vi tog på besøg hos vore søstermuseer rundt om i Europa, og vi tog aktivt del i dis-

På Nederlands Openluchtmuseum kan man opleve hvordan en hollandsk advokatfamilie kunne leve i 2002.

kussioner i regi af Association of European Open Air Museums og den svenske forening for frilandsmuseer FRI.

Det var ganske inspirerende, og lidt efter lidt nåede vi frem til, at det er en opgave for Den Gamle By også at vise bygningshistorie, næringsliv og boligkultur fra 1900tallet i et samlet bybillede. Også selv om Kulturarvsstyrelsen, der har afløst Statens Museumsnævn, nu ikke længere er begejstret for tanken.

Vi manglede da blot at finde den rette model, så museet ikke bliver en gang hulter-til-bulter for publikum med renæssance i den ene bygning og 1970er-hippiestil i den anden.

Modellen begyndte at afdregne sig i løbet af 2002 og blev fuldt udfoldet i forbindelse med ansøgningen i oktober 2006 til A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal.

Den Moderne By – kort

Målet med projektet Den Moderne By i Den Gamle By er at skabe et brokvarter, som de fandtes – og til dels stadigvæk findes – i de danske provinsbyer. Kvarterer som er meget forskellige fra de nok så kendte brokvarterer i København, og som på sin vis minder mere om miljøerne i større stationsbyer, som havde deres storhedstid i den samme periode, som denne type kvarterer voksede frem i købstæderne.

Brokvarterer og nye byer

Den eksisterende Den Gamle By viser forskellige bygninger, miljøer og interiører fra 16-, 17- og 1800tallet.

Uden på denne bykerne vil blive skabt et brokvarter, som det har set ud i de danske provinskøbstæder i det meste af

Kort over Den Gamle By med arealet for Den Moderne By. De farvede områder udgør Den Moderne By.

1900-tallet. Et kvarter à la Skottenborg i Viborg, Houmannsgade i Horsens, Vesterbro-kvarteret i Odense, Nørrebro i Nykøbing Falster eller Øgadekvarteret i Århus. Ja, eller som størstedelen af bebyggelsen i det 20. århundredes nye købstæder som Esbjerg, Herning, Struer, Silkeborg, Brønderslev og Skjern.

På den måde undgår Den Gamle By den tidsforvirring, som ellers let vil blive resultatet, hvis moderne bygninger med moderne interiorer integreres i den eksisterende Den Gamle By.

Et repræsentativt billede

Arkitektonisk er det målet med Den Moderne By i Den Gamle By at samle og vise et dækkende udsnit af de bygningstyper, som især blev opført i provinsbyernes brokvarterer, samt i en vis udstrækning i stationsbyer og større landsbyer, i perioden fra 1870 til 1940.

1870 er valgt som skæringsår, dels fordi industrialiseringens voldsomme byvækst satte ind omkring dette tidspunkt, dels fordi der ved den tid begyndte at vokse en helt ny og moderne arkitektur frem.

1940 er valgt som sluttidspunkt, fordi byudviklingen

*Gravene og Grønnegade i Viborg i begyndelsen af 1970'erne.
Foto Viborg Lokalhistoriske Arkiv.*

derefter ændrede sig fra sammenhængende by med gader og pladser til en mere spredt bebyggelse med afsæt i en infrastrukturel planstrategi.

En broget rand- og karrébebyggelse

Mellem 17-1800tallets Den Gamle By og Den Moderne Bys brokvarter vil opstå et blandingskvarter, hvor bygninger fra årtierne omkring 1900 vil skyde op på ledige grunde mellem de ældre bindingsværksbygninger, der ligger der i dag. Det drejer sig om kvarteret omkring den eksisterende Søndergade og Havbogade.

Selve brokvarteret, der kommer herefter, skal indeholde tidstypiske bygninger fra perioden 1870erne til 1940erne, der vil komme til at ligge som en broget rand- og karrébebyggelse uden for den eksisterende Den Gamle By. Man skal forestille sig, at de er opført hus for hus uden større samhørighed, ud over at de danner facade til gaden og omslutter mere private gårdrum.

Derved skabes mulighed for med forholdsvis få huse og på en begrænset plads at give et repræsentativt billede af den typiske provinsbyarkitektur.

Kvarteret vil bestå af huse i to-tre etager, typisk med butiklokaler i stueplan og til dels i kælderen, mens der er boliger og liberale erhverv på 1. og 2. sal. Der ud over vil der være diverse lager- og værkstedsbygninger i baggårdene, og byrummet bliver indrettet med belysning, telefontråde, brandhaner, kloakdæksler og andet gadeinventar fra perioden.

Der er tale om jævne bygninger, hvor dog hjørnehuse vil skille sig ud som markører i bymiljøet. Bygninger af denne type er kun yderst sjældent sikret ved fredning.

Det typiske og det særlige

Ikke alle stilarter var lige udbredte i byernes brokvarterer, men som museum for byhistorie er Den Gamle By forpligtet til at vise såvel det typiske som det særlige. Både de helt almindelige huse, som de fandtes i tusindvis i danske byer, og de mere specielle huse, der markerer sig som ikoner for tiden.

Det betyder bl.a. at kvarteret nok vil rumme både et klassisk længehus i røde maskinsten med dannebrogsvinduer og uden nogen form for murpynt og et typisk historicistisk hus

med dets inspiration fra renæssance, barok eller empire. Men der vil også være eksempler på funkishuse, fordi netop funkis-modernismen både arkitektonisk og teknisk er så karakteristisk for især 1930'erne, selvom der ret beset er forholdsvis få funkishuse fra perioden.

Arkitektonisk vil Den Moderne By således præsentere et udsnit af de fremherskende arkitektoniske udtryk i perioden.

Samme princip vil gælde kvarterets hjem, butikker og virksomheder.

Nogleår

Brokvarteret vil blive opdelt i to kronologiske afsnit: Et afsnit, der viser året 1927, og et andet, der viser året 1974.

Dermed supplerer de Den Gamle Bys øvrige nogleår, som er defineret som 1768, hvor Møntmestergårdens højborgerlige lejlighed vil blive tidsmæssigt indplaceret, og 1864, som er nogleårstallet for størstedelen af det levende museum. Her ud over er der rundt omkring i Den Gamle By såvel boliger og butikker som værksteder og virksomheder fra en række andre årstal inden for en samlet ramme, der rækker helt tilbage til renæssancen omkring 1600.

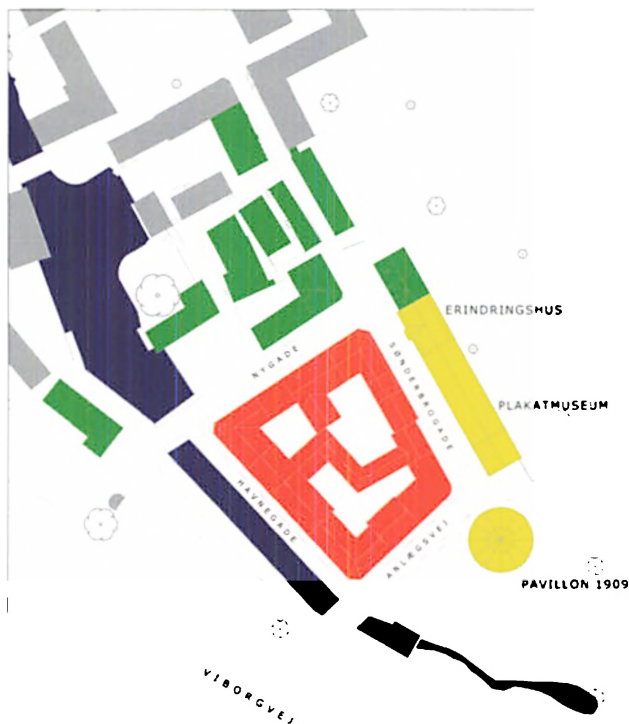
Det nye nogleår 1927 er valgt af to årsager. Dels fordi året ligger passende langt fra det 1800tal, der præger det meste af den eksisterende Den Gamle By, og dels fordi effekterne af industrialiseringen på det tidspunkt for alvor var begyndt at sætte sit præg.

1974 er valgt som et slags slutpunkt på den store optur, der begyndte i 1958, og inden oliekrisen og den efterfølgende hastige udvikling i 1980'erne og 90'erne for alvor tog fart.

Nogleåret 1927 ligger passende langt fra det 1800tal, der præger det meste af Den Gamle By. Dette foto fra Esbjerg 1925 tydeliggør forskellen. Foto Det Kgl. Bibliotek.

1927-kvarteret er markeret med grønt. Erindringshuset, Dansk Plakatumuseum og Pavillonon 1909 med gult, og 1974-kvarteren med rødt.

Søndergade og Havbogade i 1927

To af de eksisterende gader i Den Gamle By, Søndergade og Havbogade, vil via en række mindre projekter blive ændret fra et ældre udkantskvarter i 1800tallet, sådan som det har været hidtil, til et kvarter, der danner overgangen mellem den gamle købstad og det moderne brokvarter.

Denne kronologiske opgradering har været på vej i nogle år, idet der allerede er etableret en boghandler og en isenkrammer i gaden, der viser 1927.

Denne opgradering vil fortsætte via en række enkeltprojekter, der både vil tilføje enkelte nye bygninger og ændre indhold og udtryk i allerede eksisterende bygninger.

Erindringshus, Plakatumuseum, Kunstammer og Pavillon i 1974-regi

Første afsnit af 1974-kvarteret vil bestå af fire elementer, der i det ydre passer i denne periode, men som i deres indhold også tilgodeser andre formål.

Det gælder Dansk Plakatmuseum, der i 2006 blev en afdeling i Den Gamle By. Siden da har det været et ønske, at museet skulle have sin egen bygning. Projekt og finansiering er nu ved at være på plads, og den moderne udstillingsbygning vil i det ydre fremstå som en bygning med en række butikker anno 1974.

Erindringshuset, der vil give ældre, demente oplevelsen af at træde ind i en anden tid fra dengang, de var i deres bedste alder, opføres med butik i stueetagen og lejlighed på 1. salen og vil fremtræde, så huset passer ind i 1974-miljøet.

Under jorden planlægges indrettet et Kunstkammer med udstillinger af en række af Den Gamle Bys tyvetækkelige samlinger, som af sikkerhedshensyn ikke har været udstillet i en årrække.

Og yderst, som en slags prik over i'et, vil blive genopført arkitekt Anton Rosens fine, cirkulære pavillon fra Landsudstillingen i Århus 1909, som Den Gamle By i 2003 reddede fra nedrivning på dens daværende placering i Nørsum.

Bygningskarré med baghuse 1974

Hovedafsnittet vil være en bygningskarré med gadehuse og baghuse, der tilsammen skal vise, hvordan vi danskere har levet i hele 1900tallet, primært med udgangspunkt i fokusåret 1974. Denne karré grænser op til bygningsrækken, som er omtalt ovenfor, og vil mod syd afgrænses af en forlængelse af Den Gamle Bys "havn", som er en naturlig og nødvendig forlængelse af den allerede eksisterende åhavn i Den Gamle By. Såvel den eksisterende havn som den planlagte er i sit udtryk inspireret af den gamle åhavn i Århus.

Afsnittet med 1974-karreen bliver det absolutte tyngdepunkt i Den Moderne By.

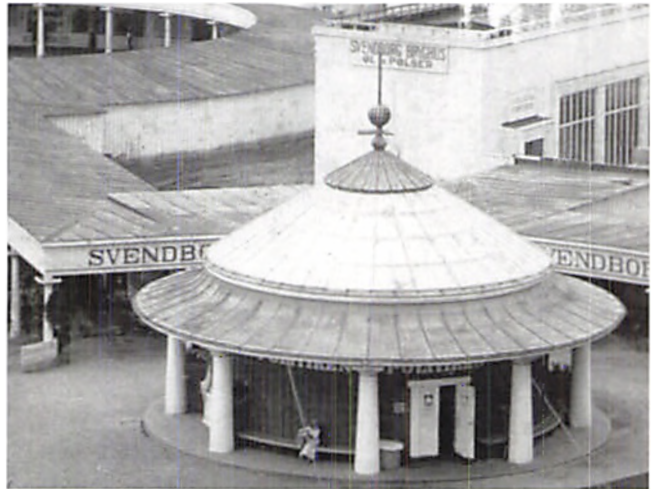
Med henblik på en effektiv udnyttelse af de sparsomme kvadratmeter, som museet har til rådighed på den nuværende placering, er det endvidere museets ønske at kunne etablere en moderne kælder under gårdrummet i den planlagte karré. Kælderen tænkes først og fremmest anvendt til publikumsformål.

Karreen vil mod syd-vest afgrænses af "Havnegade", som gaden indtil videre er navngivet. Havnegade ligger ned til "den gamle havn" og indgår i den lukkede karré, der vil omfatte "Nygade", der afgrænser 1974-kvarteret mod

Med det planlagte Erindringshus bliver faciliteterne for erindringsformidling langt bedre end i den eksisterende Den Gamle By.

Arkitekt Anton Rosens fine pavillon fra Landsudstillingen i Århus 1909 vil blive placeret yderst i Den Moderne By.

1927-kvarteret, "Anlægsvej", der vil afgrænse kvarteret mod Botanisk Have mod sydøst, og "Sønderbrogade", der som en forlængelse af den eksisterende "Søndergade" vil lukke karreen mod nordøst. Gadenavnene er foreløbige og vil blive ændret, såfremt det findes hensigtsmæssigt.

Karreen vil bestå af huse i en-to-tre etager med adskillige butikslokaler i stueplan og til dels i kælderplan og boliger på 1. og 2. sal. Der ud over vil der være diverse lager- og værkstedsbygninger i baggårdene. Bygningerne vil alle stamme fra perioden ca 1870-1940.

Årstal med kronologisk dybde

Ligesom i den virkelige verden vil både 1927-afsnittet og 1974-afsnittet være præget af usamtidighed.

I 1974-afsnittet vil boliger, butikker og virksomheder således være indrettet i huse, der er væsentligt ældre end 1974.

I et hus fra 1910 kan man for eksempel have en studentebolig anno 1974 med madrasser på gulvet, Che Guevara på væggen og Alrune Rod på grammofoenen. Og i en anden lejlighed i samme bygning kan man have den pågældende students bedsteforældres lejlighed, også i 1974, med soveværelset fra de blev gift i 1928 og stuen fra deres kobberbryllup i 1940, mens køkkenet er udskiftet i begyndelsen af 1960erne og kun tv'et, telefonen og avisen på bordet er nye. I begge lejligheder er det imidlertid den samme radioavis, der bringes på radioens program 3, ligesom fjernsynet også viser den samme udgave af Huset på Christianshavn lørdag aften.

Andre boliger vil afspejle forskellene generationerne imellem, forskellige stil- og moderetninger samt forskellige sociale tilhørsforhold etc, således at museet via ét fokusårstal som for eksempel 1974 kan skildre hen ved et halvt århundredes historie.

Tilsvarende vil gælde butikker og virksomheder, selvom der her ikke vil være helt så langt et tidsmæssigt efterslæb.

Samme model vil blive anvendt for 1927-kvarteret, som derved på en række områder kan dække perioden tilbage til de sidste årtier i 1800tallet, hvor den eksisterende Den Gamle By tager over.

Plads til opdatering

Det er tanken, at en enkelt bygning vil blive reserveret, så det bliver muligt på et senere tidspunkt at indrette boliger fra et senere tidspunkt end 1974.

For eksempel kunne man forestille sig, at museet i 1914 eller senere indretter et par boliger som de kunne se ud i 2009, og ti år senere kunne lejlighederne indrettes på ny, så de viser boligkulturen anno 2019.

Dermed er der skabt en ramme for, at Den Gamle By også i en årrække frem i tiden vil kunne fungere som den tidsbro mellem mands minde og gamle dage, der er så vigtig for at fange den historiske interesse hos det moderne publikum.

*Sådan kunne den ene side af
Sønderbrogade eventuelt se ud,
når projektet står færdigt.*

Bygninger

Danske byer har mistet mange huse de senere år. Ikke mindst huse fra 1870-1940, som netop er det tidsrum, der arkitektonisk vil præge nybyggeriet i såvel 1927-kvarteret som 1974-karreen. Disse bygninger er ikke så gamle, at de regnes for bevaringsværdige, men dog så gamle, at man finder dem nedslidte og modne til nedrivning. Dertil kommer, at brokvarterernes huse kun yderst sjældent er underlagt fredninger og bevaringsplaner.

Hjørnejendommen med Peter Jessens forretning i Silkeborg blev opført i 1910. Huset blev gennemgribende ændret omkring 1970. Foto Lokalthistorisk Arkiv, Silkeborg.

Mange huse er stærkt ombyggede

De senere år er nedrivningstakten dog sat ned, men til gengæld har energibesparende foranstaltninger og ikke mindst den seneste højkonjunktur medført, at mange af de tilbageværende bygninger er blevet udsat for gennemgribende ombygninger.

Udvendigt kan hjørnetårne være fjernet, tag af tegl eller cementsten kan være erstattet af eternit, kviste kan være fjernet eller tilføjet, dannebrogsvinduer afløst af store termoruder, risalitter hugget af, pudsede flader ikke genetableret efter reparation, oprindelig blank mur pudset over og oprindelige butiksvinduer erstattet af store gennemgående vinduer.

Indvendigt kan ruminddelingen være ændret, brændselsrum være inddraget til andre formål, gamle døre og fodlister erstattet med nye, radiatorer udskiftet, køkkener moderniseret, toiletter udskiftet, bagtrapper nedlagt etc.

Men der er stadig tilstrækkeligt med bevarede bygninger til, at Den Gamle By kan tilvejebringe huse, der viser arkitektur og bybilleder fra henholdsvis 1927 og 1974.

Bagbygninger og småskure

Det er fortsat også muligt at finde de bagbygninger, småskure samt diverse gade- og gårdinventar, som Den Gamle Bys stifter Peter Holm i sin tid måtte konstatere var uhjælpefuldt forsvundet fra især renaissance og barokken, og som han kun til dels formåede at hjemtage for 1800tallets vedkommende.

Derved kan projektet for Den Moderne By formentlig i endnu højere grad indløse museets stifters ambitioner om at skabe komplette helheder, end det i sin tid var muligt for ham selv.

Ledetråden er troværdighed

Ved flytning og genopførelse af huse vil der altid være et element af rekonstruktion, idet ombygninger, vedligeholdelse, moderniseringer og såmænd også tidens tand altid vil have ændret bygningen i en eller anden grad, som så skal genskabes i forbindelse med genopførelsen.

En høj grad af autenticitet er som udgangspunkt at foretrække, navnlig når talen er om unikke bygninger fra en førindustriel tidsalder. Men ønsker man at skabe helheder, hvilket som bekendt er frilandsmuseernes kendetegn, er

Funkis-hjørnehuse er et eksempel på en hustype, som formentlig bliver vanskelig at erhverve til Den Moderne By. Århus, opført 1938.

Hjørnehuse var ofte de første bygninger i en karré. Korsør, opført 1910.

Hjørnehuse med tårn fungerede som markører i bybilledet. Herning, opført 1900. Foto Lokalhistorisk Arkiv, Herning.

forskellige grader af rekonstruktion uomgængelig. Det være sig alt fra genskabelse af dortrin, som er fjernet af hensyn til den seneste beboers brug af rollator, til rekonstruerende genskabelse af et helt hus efter originaltegningen.

Det må nemlig forudses, at der kan blive problemer med at tilvejebringe bestemte hustyper; her tænkes især på hjørnehuse med tårne samt huse i 30ernes funkisstil, som der for tiden er en ikke ubetydelig veneration for. Sådanne huse er vigtige for, at Den Moderne By kan give et troværdigt og repræsentativt billede af bygningskulturen i perioden. Her kan det blive nødvendigt med komplette rekonstruktioner efter autentisk forlæg og med anvendelse af tidens materialer og teknikker.

Ledetråden er troværdighed, og her er museumsfolkernes historiske viden og håndværkernes gefühl og materialekundskab de afgørende faktorer.

Fire hovedtyper af bygninger

En analyse af bygningsregistrarer og kommuneatlas kombineret med konkrete bystudier resulterer i en udpegning af fire hovedtyper af huse, som kunne forefindes i et typisk, gennemsnitligt brokvarter i en dansk provinsby:

- Hjørnehuse
- Længehuse
- Gavlhuse
- Solitære huse

Her er navnlig hjørnehuse og længehuse væsentlige. Et gavlhus vil være hensigtsmæssigt, mens et solitært hus kan tænkes at blive relevant for at få byplanen til at gå op.

Hjørnehuse

Hjørnehuse var typisk blandt de første huse, der blev bygget i en bygningskarré. Desuden blev de ofte udformet til arkitektonisk og byplanmæssigt at være markører i bybilledet, ligesom der i husene ofte var indrettet butik eller anden form for forretning.

Samtidig er hjørnehuse ofte de bygninger, der har været udsat for flest ændringer gennem tiden. Fra tid til anden ser man også eksempler på, at de ældste hjørnehuse er revet ned

og erstattet af nye i en mere moderne arkitektur. Derfor ses både historicistiske, nationalromantiske og modernistiske hjørnehuse.

Man kan skelne mellem tre hovedtyper:

For det første hjørnehuset med tårn, gavlopsats eller anden form for markering. Typen findes i alle byer og i utallige udformninger, navnlig fra årtierne omkring år 1900. I forbindelse med udskiftning af tag er mange hjørnetårne taget ned og ikke genetableret. Men de senere år er man blevet opmærksom på tårnhusets betydning som markør i bymiljøet, og velbevarede huse af typen er derfor sjældent i farezonen ved byfornyelse og saneringer.

Den anden hovedtype er hjørnehuset uden anden markering end hjørneafskæring eller –afrunding. Også her er variationen stor, og typen findes i forskellige stiludformninger fra senklassicisme i 1870'erne over historicisme og nationalromantik til 1930'ernes modernisme.

Og for det tredje kan hjørnehuset være afsluttet med en gavl. Det var en simpel og billig form for hjørnehus. Men ofte kunne det være et længehus, der pludselig blev til et hjørnehus i forbindelse med et senere gennembrud til nye gader eller jernbaneanlæg.

Det ligger fast, at Den Gamle By til 1974-karreen har brug for fire hjørnehuse, hvor især de to første typer vil blive prioriteret.

Længehuse

Længehusene er brokvarterernes talrigeste bygninger, og de findes i utallige arkitektoniske udformninger. Store og små, høje og lave, brede og smalle, pudsede og i blank mur, enkle og overpyntede. Dermed repræsenterer de det mix af stilarter, som prægede brydningsårene fra 1870'erne og frem.

Da byerne voksede ud over deres gamle grænser i slutningen af 1800-tallet var de første nybyggede huse ofte mindre længehuse, i flere tilfælde blot i én etage, eventuelt suppleret med en frontkvist i to etager. Senere kom huse i flere etager, men fra den ældste periode uden den store pynt. Normalt gik facaden til gaden, men der findes også eksempler på den engelske rækkehusstil med små forhaver med støbejernsstakit.

Bag disse mindre huse kan findes retirader og skure, men sjældent større baghuse til erhverv.

*To hjørnehuse fra Næstved. Det overste opført 1909 og det nederste 1911.
Foto www.huse-i-naestved.dk*

Brokvarterernes første længehuse var ofte små og uden pynt på facaden. Århus, opført 1885.

Svendborg, opført 1875.

Den arkitektoniske variation og udsmykning var som regel større i brokvarterernes store længehuse. Århus, husene opført o. 1900.

I større længehuse optræder ofte en port ind til baggården, hvor der kan findes flere baghuse, eventuelt i flere etager og med stor variation af erhverv – fra den traditionelle håndværker til den lille, moderne industrivirksomhed. De større længehuse er betydeligt mere arkitektonisk varieret end de små. I de tidligst udstykkede og derfor mest blandede brokvarterer repræsenterer de en perlerække af arkitekturhistorie med træk fra stilarter som historicisme, nationalromantik, skønvirke, nybarok, nyklassicisme og modernisme. Facaderne er præget af altaner og karnapper, fremspring og større vinduesbånd, lodret som vandret. Butiksfacaderne byder på store variationer og afspejler dermed detailhandelens forskellige modestrømninger.

I byplanen for Den Moderne By stiles som udgangspunkt efter tre mindre længehuse og tre større, heraf ét i funkisstil, som tilsammen vil repræsentere væsentlige stilarter fra 1870erne til slutningen af 1930erne. De vil sammen med baghusene kunne rumme butikker og virksomheder, og i lejlighederne af forskellig størrelse vil der kunne indrettes liberale erhverv og boliger, der kan give et billede af, hvordan forskellige befolkningsgrupper boede.

Gavlhuse

Gavlhusene er få, men væsentlige, idet de typisk rummer forsamlingslokaler som for eksempel håndværkerforening, loge, biograf, missionshus, kirke eller folkets hus.

Gavlhusene udnytter en langt større del af grunden end længehusene. De har derfor sjældent nogen baggård.

Den Moderne By bør ideelt rumme et enkelt gavthus, navnlig af hensyn til husets anderledes anvendelighed og den historie, der kan fortælles her.

Solitære huse

Før brokvartererne blev bebygget, blev der ofte opført villaer med have omkring. Efterhånden som byen bredte sig, blev mange revet ned, men en del blev stående som solitære huse med stærkt beskåret haveanlæg.

Disse huse er gode eksempler på tidens arkitektoniske forbilleder hentet fra sydeuropæisk arkitektur.

I Den Moderne By kan et enkelt solitært hus eventuelt gøre det lettere at få byplanen til at gå op.

Gavlhus fra Næstved, opført 1898. Odd Fellow-loge. Foto www.huse-i-naestved.dk.

Solitært hus, Århus, opført 1890.

Arkitekturen i større stationsbyer adskiller sig ikke væsentligt fra købstadsarkitekturen i perioden 1870-1940. Odder, opført 1908. Foto 2006.

Strategi for erhvervelse af bygninger

Som købstadmuseum vil Den Gamle By naturligvis prioritere bygninger fra købstæder. Men da der for denne periodes vedkommende stort set ikke er forskel på arkitekturen for nybyggeri i de brokvarterer, der skyder op i købstæderne, og så de bygninger der opføres i de opkommende stationsbyer – og for så vidt også i gamle landsbyer i ny vækst – er købstadproveniensen ikke ultimativ. Vel at mærke hvis de pågældende bygninger viser sig at være relevante, bedre bevarede og lettere tilgængelige.

Huse på roden har højeste prioritet

Første prioritet er naturligvis og uden diskussion huse, der står på roden på det sted, de altid har stået. Disse vil i princippet blive flyttet på samme måde, som museet altid har flyttet huse.

Da der imidlertid er tale om murstensbygninger, har vi fundet en model, hvor vi kan nedtage store stykker murside ad gangen. Derved sikres en meget høj grad af autenticitet, idet slitage, indridsninger og søde udsagn med hjerte og pil vil blive bevaret.

Autentiske rekonstruktioner

I de tilfælde, hvor det viser sig umuligt at tilvejebringe relevante huse af ovennævnte typer, har museet en plan B, ifølge hvilken man kan rekonstruere konkrete huse, der i dag forefindes på konkrete adresser i konkrete danske byer. Hos bygningsinspektorer, tegnestuer og i offentlige arkiver findes mange originaltegninger til huse som disse, og det er sådanne tegninger, der vil ligge til grund for en rekonstruktion. En rekonstruktion vil desuden basere sig på dokumentation og opmåling i de pågældende huse, som tænkes rekonstrueret.

Selve opførelsen udføres med anvendelse af samtidige og identiske materialer: mursten, tagsten, vinduer, gerigter, paneler, døre etc, som erhverves gennem museets eksisterende kontaktnet. Mange bygningsdele vil i øvrigt ofte være moderniseret væk fra de originale huse og skal derfor under alle omstændigheder erstattes. Husene vil blive genskabt med de skævheder og ændringer, som tidens tand har medført.

Med denne fremgangsmåde vil de tilflyttede bygninger fremstå med en meget høj grad af autenticitet. Dertil kommer det interessante aspekt, at en rekonstruktion i processen giver de medvirkende viden, bygningsindsigt og materialekundskab, som kun vanskeligt vil kunne erhverves på anden vis. Derved rummer den autentiske rekonstruktion også et uvurderligt og anderledes bevaringselement.

Pluralistisk tilgang

Problematikken om autenticitet og rekonstruktion drøftes indgående i kredsen af skandinaviske og europæiske frilandsmuseer.⁸

Den væsentligste aktuelle pointe er, at frilandsmuseerne bør gå pluralistisk til værks og arbejde med såvel total rekonstruktion af konkrete bygninger som 100 procent materiel autenticitet – og alt hvad der ligger derimellem. Nøgleordet er troværdighed.

Sådan flytter man et hus

Skottenborg 9A i Viborg – bagfra og forfra – inden flytningen.

I de sidste måneder af 2006 og de første af 2007 blev en stor beboelsejendom fra Skottenborg i Viborg dokumenteret og hjemtaget til Den Gamle By. Ved flytningen til magasin anvendte Den Gamle By for første gang en teknik, hvor huset blev skilt ad i store sektioner og kørt væk på en blokvogn. Ejendommen vil indgå i den første del af Den Moderne By, der er planlagt til åbning i 2012.

Inden bygningen blev flyttet, foretog bygningsarkæolog Erik Bjerre Fisker og teknisk tegner Lise Kjær Gardiner fra Den Gamle Bys bygningsafdeling en grundig registrering. Den bestod både af en tredimensional og en traditionel opmåling, tegning og fotoregistrering.

Den Gamle Bys bevaringsafdeling deltog også i registre-

Huset indeholdt velbevarede køkkener fra 1920'erne (herunder) og fra 1970'erne (til højre).

ringsarbejdet ved undersøgelser af farve- og tapetlag på væggene. Derefter rykkede Den Gamle Bys tømrere ind for at fjerne bygningsdele af træ, for eksempel døre, foddister, forsænkede lofter, gulvbrædder, køkkenborde og trapper. Omrent samtidig blev der fjernet radiatorer, vandrør, kontakter og el-installationer til opmagasinering med videre.

Undervejs kunne registreringen udbygges med de dele af huset, der lå gemt bag tapeter, under linoleumsgulve og bemaling.

Opmålingen af huset blev foretaget med udstyr, der kan gengive huset i en tredimensional udgave (til venstre). Konservatorerne lavede mange farveundersøgelser i huset (herover).

Både murere, tømrere, elektrikere og smede fra Den Gamle Bys bygningsafdeling var i gang, da huset skulle demonteres. Her spænder murerne et facadelement sammen.

Facadens overetage hejses ned i store bidder.

Da tømmerne havde fjernet det meste, var det murenes tur. Den største udfordring var at opdele ydermurene i sektioner på op til fire meters længde. Murene blev stabiliseret med plader på begge sider og desuden blev der monteret skinner i fugen lige under det sted, hvor der skulle løftes.

Da alt var på plads blev de otte sektioner på første sal løftet på blokvogn og kørt væk på blot en formiddag. Lige så smertefrit gik det med sektionerne i nederste etage.

Ved at hjemtage huset på denne måde har Den Gamle By sikret en høj grad af materiel autenticitet i bygningen. Ved genopførelsen vil murene se ud som de gjorde, da huset stod i Viborg – patina, småskader, indridsede navne, opmuringsmørtel og fuger vil være samme sted, som da huset stod på roden.

Facadelementerne fra Skottenborg 9A på magasin.

1927-kvarteret

Bybilledet 1927

Cyklister og gående dominerede bybilledet i 1927, men bilerne var på vej. Fra Ford-fabrikkernes nye samlefabrik i København rullede de moderniserede T-modeller ud over det ganske land. Oldsmobile og Chevrolet havde også fået fodfæste. Langs byens gader kom der flere og flere benzinstandere.

Den øgede trafik medførte, at hovedgaderne fik brolægning eller asfalt. Fortov var så indarbejdet, at der selv på de smalleste steder blev sat kantsten og lagt fliser. Gaderne blev oplyst af elektriske pærer, og under brostenene lå byens kloak. Nedløbsrør fra tagrenderne var helt almindeligt, og på husgavlne så man de første reklamer.

Detailhandelen prægede husene, der i stor stil havde butik i underetagen. Kriseårene med stor arbejdsløshed i begyndelsen af 1920'erne havde fået mange til at prøve lykken som handlende – et alternativ til arbejdsløshed. Her lå de små sæbehuse, de store boghandlere og købmanden på hjørnet. Her var slagtere, isenkræmmere, bagere, skomagere, trikota-

Elmaster, cykler, fortov, biler og store benzinstandere kendetegner købstaden i 1927. Her Assens 1927. Foto Det Kgl. Bibliotek.

Telefonrødene var også et nyt indslag i gadebilledet. Her svæver de højt over gaden i Næstved 1927. Foto Det Kgl. Bibliotek.

Nye ord i 1920erne

Automobiluheld

Motorcyclist

Motorkørsel

Radio

Afmagringstabletter

Folkekøkken

Ratebetaling

Installatør

Kortslutning

Sikring

Pagehår

Jazz

Biografteater

Barbermaskine

Barberblad

Centralvarme

Termoflaske

gehandlere, grønthandlere og cykelsmede – kort sagt hele det bredspektrede erhvervsliv. Og på første sal drev de liberale erhverv deres virksomhed, mens rullekoner og frisører var henvist til kældrene.

De handlendes foretrukne salgsmestod var propfyldte udhængsskabe og udstillingsvinduer, hvor kunderne kunne lade sig friste.

I baggårdene var der først og fremmest lokummer og vaskehuse men også brændeskure til alle kaminerne i lejlighederne. Nogle baggårde var hjemsted for småindustri eller håndværkererhverv, hvor snedkermestre blev til møbelfabrikanter, og hvor bagere blev til chokoladeproducenter.

Ved juletid hængte handelsfolkene granguirlander op i nogle få gader, men kun få steder havde de elektrisk lys. Det havde derimod de juletræer, som fandtes i de fleste provinsbyer. Som regel stillede Frelsens Hær træet op for at få mere opmærksomhed om indsamlingen af penge til byens fattige.

Som Korsbæk i Matador

Den Gamle By vil genskabe et bybillede af den art i 1927-kvarteret af Den Moderne By. Populært sagt skal museets gæster bevæge sig rundt i en dansk by, som den Mads Skjern så, da han kom til Korsbæk i Matador-serien.

I første omgang prioriterer Den Gamle By udformning af 1927-kvarterets gaderum og enkelte butikker, mens indretning af hjem, værksteder og liberale erhverv får lavere prioritet indtil videre.

Pejlepunkter for 1927-kvarteret

Siden sensommeren 2006 har Den Gamle By arbejdet efter en plan for 1927-kvarteret – en plan der hele tiden udvikler sig. Nogle dele af planen er i gang med at blive realiseret, andre er en slags ønskeseddel over emner, som kunne være interessante. Plan og ønskeseddel omfatter gademiljø, bygninger, boliger og erhvervsliv.

Gademiljø

Fortov, kloakdæksler og elektrisk lys i Søndergade – gavlkramer – benzintank – cykler i gaderne – juleudsmykning

Planer og overvejelser for 1927-bydelen: 1. Isenkrømmer og boghandel (er etableret) – 2. Museum – 3. Schous Sæbehus – 4. Cykelsmed og lejligheder – 5. Autoværksted og lejligheder – 6. Pensionat.

Bygninger

Et eller to mindre huse med forhaver i forlængelse af legetøjsmuseet – en ejendom på hjørnet af Søndergade/Kattesundet og evt. nedtagning af postladen – flytning af telefonkiosken fra indgangen ved Restaurant Prins Ferdinand.

Boliger

Håndværker – detailhandler – pensionat – offentligt ansat embedsmand – enlig, ældre person

Erhverv

Isenkrømmer – boghandler – cykelsmed – sæbehus med opmaskning af strømper – automekaniker og bilhandler – elektriker – herrefrisør – tandlæge – rullekone – pantelåner/mar-skandiser – købmand på hjørnet – slagter – spillelærerinde.

Andet

Museum – spejderlokale – forsamlingslokale – fagforeningskontor – telefoncentral.

Det karakteristiske og det nybrydende i 1927

Bybilledet i 1927-kvarteret vil blive præget af de områder, der adskiller kvarteret fra det 1864-gadebillede, som kendetegner Den Gamle By i dag. Der bliver fortov langs gaderne, cykler langs husmurene og elektrisk lys på kørebanen. Der er

Småtingene i gadebilledet er uundværlige for troværdigheden. Øverst ses blandt andet cykelstativer i Assens 1925. Det nederste billede fra Svendborg 1927 viser, at der med vold og magt skulle lægges fortov – uanset hvor smalt det måtte være. Fotos Det Kgl. Bibliotek

I mange byer blev der bygget basarbygninger til at huse 1920ernes mange nye detailhandlende. Gåvltreklamerne var blevet et led i de handlendes markedsføring. Herning 1926. Foto Lokalhistorisk Arkiv, Herning.

elektriske installationer på murene, kloakdæksler i gadebelægningen og zinkskraldespande i baggårdene.

Ved at betone forskellene mellem 1864 og 1927 er det håbet, at Den Gamle Bys gæster lettere kan forstå, at de over en kort afstand foretager en "tidsrejse" på godt 50 år.

Men kvarteret skal ikke kun vise det karakteristiske og betydningsfulde for perioden. Den Gamle By vil udvælge tidens nybrud – de elementer, som pegede frem i tiden. Det kan være erhverv, som var ganske nye i 1927, men som i dag er helt almindelige – en tandlæge eller en automekaniker. Det kan også være lyden af Danmarks Radios udsendelser

I efteråret 2007 hjemtog Den Gamle By denne pragtfulde butiksfacade o. 1910 fra Frederiksberg. Museet er fortsat interesseret i butiksfacader fra hele 1900-tallet.

med kaptajn Jespersens morgengymnastik, som blev indledt netop i 1927. Eller det kan være et aldeles moderne hjem indrettet efter de nyeste funktionalistiske strømninger i Europa.

Det nuværende gademiljø 1927

De allerførste tegn på 1927 i gademiljøet var åbningen af isenkrammeren i Søndergade i foråret 2006. Butikkens navn blev skrevet med tidstypiske tre-dimensionale guldbogstaver bag en sort glasplade, og på gavlen blev der placeret et lige så tidstypisk udhængsskab.

Et af de mere opsigtsvækkende indslag blev gennemført op til julen 2006, da der for første gang var granguirlander og elektriske julelys i Den Gamle Bys gader. Det hele forgik omkring isenkrammeren og boghandelen, der også havde julepyntet forretningerne. I Søndergade var granguirlanderne kopieret efter guirlander i Randers. På den lille plads ved isenkrammeren var juletræet med elektriske lys inspireret af Frelsens Hærs træer fra begyndelsen af 1920erne.

Det kommende gademiljø 1927

I begyndelsen af 2009 planlægges fortove i begge sider af Søndergade. Der er allerede indkøbt brugte granit-kantsten til arbejdet, og der er fundet modeller på støbeforme fra 1927 til betonfliserne.

Vi håber på at lave elektrisk gadelys i Søndergade ved samme lejlighed. Lamperne skal hænge i stålwirer på tværs af gaden, idet gaden er for smal til standere med gadelys. Det har imidlertid vist sig meget vanskeligt at finde gadelamper fra 1927, da de fleste er nedbrudt af vind og vejr. I skrivende stund er der dog kontakt til et elselskab, der måske har en lampe med den rette alder.

1927-kvarterets første gavltreklame kommer også på plads i 2009. Reklamen skal males på gavlen af Aalborggården – oven over isenkrammerens udhængsskab.

Vi har et halvt års tid været på udkig efter en benzinstander, der kan sende signaler om de nye tider med bilisme og motortrafik. Det er endnu ikke lykkedes at finde en tilstrækkelig gammel tank, så vi vil være taknemmelige for tips.

Det samme gælder cykler fra 1920erne. Den Gamle By rå-

Om et par år skulle miljøet i Søndergade gerne afspejle 1927. Der planlægges blandt andet fortove og elledninger i hele gadens længde.

der kun over én eneste cykel fra årtiet. Og da cyklerne var et af de karakteristiske indslag i gadebilledet 1927, er det alt for lidt.

Alle småtingene udgør helheden

Benzinstandere, gadelamper og fortove skaber dog ikke alene gadeudtrykket i 1927-kvarteret. Det skal suppleres med alle de småting, der hver for sig synes ubetydelige, men som tilsammen giver et troværdigt indtryk. Det er telefonråde, brandstandere, bænke, cykelstativer, gavltreklamer, vejskilte, husnumre, skarnkasser i baggårdene og emaljeskilte med "Betleri forbudt".

Ledige grunde til nye huse

For øjeblikket er der en 'ledig' byggegrund i 1927-kvarteret. Den ligger på hjørnet af Søndergade og Kattesundet og rummer i dag en legeplads. Grunden er imidlertid ikke ret stor, men ved at nedtage postladen kunne der skaffes plads til en større hjørnebygning og måske endnu et lille hus på hjørnet af Kattesundet/Dytmærskens.

Desuden findes der en byggegrund for enden af Legetøjsmuseet, hvor Den Gamle Bys bygningsafdeling for tiden har hovedkvarter. Når den midlertidige kontorbygning nedlægges, bliver der mulighed for at opføre et større eller to mindre huse med forhaver.

I mange år har Den Gamle By haft en telefonkiosk stående ved den tidligere indgang til museet. Kiosken er dårligt

Huse med små forhaver efter både engelsk og tysk forbillede kendes i flere byer. Her Ny Havnegade, Horsens ca. 1909. Foto Byarkivet Horsens.

placeret og kommer slet ikke til sin ret i samspil med de omgivende bygninger.

Planen er at flytte kiosken til et bredt fortovsparti, der kan etableres for enden af Legetøjsmuseet overfor Kattesundet. Der er ikke lavet tidsplan for flytningen.

To hjem i eksisterende bygninger

For tiden findes der ingen tidstypiske hjem i 1927-kvarteret. Den Gamle Bys planer omfatter imidlertid fem forskellige boligtyper, hvoraf to kan realiseres i de nuværende bygninger.

Den ene bolig er et håndværkerhjem. Det kan etableres ved flytning af cykelsmedens værksted og bolig i museets Vestergade. I øjeblikket er cykelsmeden kronologisk placeret i 1929, og det virker forkert mellem skomageren 1840 og Eilschous Boliger 1833. Ved at flytte cykelsmeden til Randershuset, hvor der nu er garveri, kommer der bedre kronologisk sammenhæng i udstillingerne.

Et detailhandlerhjem tænkes etableret i Sønderborghuset i Havbogade. Her kan det være rammen om et familieliv, hvor konen i huset driver et sæbehus, mens manden passer sit arbejde et andet sted i byen. Derved bliver der mulighed for at fortælle historien om kvindernes indtog på arbejdsmarkedet op gennem 1920erne.

Et pensionat kan eventuelt indrettes i et hus for enden af Legetøjsmuseet. Den Gamle By og Dansk Center for Byhistorie har i fællesskab søsat et ph.d. forskningsprojekt om danske pensionater 1880-1970. Når dette projekt er gennemført, vil der ligge et godt grundlag for at genskabe et pensionat i 1927.

Hvor de øvrige boliger kan indrettes, er der ikke taget stilling til. En ny hjørneejendom i Søndergade kunne imidlertid give plads til flere lejligheder.

På Den Gamle Bys magasiner findes allerede nu mange af de genstande, der skal bruges for at skabe troværdige rammer om de forskellige familiers liv.

Erhverv, der tegner tiden

Elektrikere, herrefrisører, grønthandlere, tandlæger og biografer er nogle af de nyere erhvervsdrivende i årene efter 1900. Det samme gælder de blikkenslagere, som lærte sig at lave centralvarme og installere wc i lejlighederne.

Telefonkiosken fra 1900, der i dag står ved Restaurant Prins Ferdinand, skal gerne finde en plads i 1927-kvarteret.

Hele cykelsmedens hjem i museets Vestergade skulle gerne holde flyttedag til Randershuset som i dag rummer et garveri. Her er billede fra cykelsmedens soveværelse.

Desuden fandtes et væld af ældre og kendte erhverv som købmand, bager, skomager, slagter, tømrermester, malermester og så videre. Den Gamle By får ikke mulighed for at vise alle disse erhverv i 1927-kvarteret. En række af fagene findes nemlig allerede repræsenteret i Den Gamle By, hvor gæsterne blandt andet kan opleve bager, købmand, malerværksted, snedker- og tømrerværksted, bryggeri, tobaksfabrik med ud salg, bødker, billedskærer, skomager.

Arbejdet med erhvervslivet i 1927 vil derfor koncentrere sig om erhverv, som tydeligt tegnede tiden, samt de erhvervs grene, der havde fremtiden for sig.

To butikker er på plads

1927-kvarterets første butik med et troværdigt, tidstypisk udtryk var isenkrammeren, der åbnede i Søndergade i 2006.

Isenkrammeren var en af 1927-byernes typiske forretninger, idet den industrielle fremstilling af varer betød en opblomstring for denne butikstype. Byernes mange nye tilflyttere havde et stort behov for køkkengrej, porcelæn og glas, og håndværkerne skulle bruge værktøj, beslag og andre bygningsdele til de mange nybygninger.

Isenkrammerens udsalg af lamper fortæller om elektricitets fremmarch. Derved erstatter isenkrammeren en elektriker, som indgik i de oprindelige planer for kvarteret.

Ved siden af isenkrammeren ligger boghandelen, som fremstår med en ældre indretning. Det er imidlertid almindeligt, at nogle butikker ikke adopterer den nyeste mode indenfor butiksfacader. Sådan er det også i dag.

Et nyt sæbehus og en gammel cykelsmed

En af de butikstyper, der var udbredt i alle byer i 1927, var sæbehusene – enten som selvstændige forretninger eller som en del af datidens største danske butikskæde: Schous Sæbehus med 834 butikker i 1927. I øjeblikket er Den Gamle By i gang med at undersøge udformningen af facader og butiksindretning i sæbehuse, og at indsamle varer og inventar til en forretning.

Tanken er at etablere sæbehuset i Sønderborghuset, der ligger på hjørnet af Havbogade/Søndergade. Men det er langt fra sikkert, at butikken kan udstyres så troværdigt, at Den

Gamle Bys gæster kan få adgang. Vanskeligheden består i at skaffe tilstrækkeligt mange sæbehus-varer fra 1927.

Derimod råder vi over et godt materiale til at skabe den uændelige del af butikken.

En anden ny forretning i kvarteret kan blive cykelhandleren, der som nævnt forventes at holde flyttedag til Randershuset. Ved flytningen vil cykelhandleren begynde at arbejde lidt med en af tidens nyskabelser: radioen. På den måde kommer cykelsmeden til både at repræsentere det meget typiske, cyklen, og det helt nyskabende, radioen. Endvidere var reparation af symaskiner ofte cykelsmedearbejde.

Den Gamle Bys eget museum

I en af de allerede eksisterende bygninger, huset fra Aabenraa, planlægges aktuelt et "Museum" anno 1927 til åbning foråret 2008. I de første tre årtier af 1900'erne etablerede historisk interesserede borgere rundt om i danske købstæder et stort antal lokalmuseer. Her kunne man typisk finde en oldtidssamling, der især bestod af flintøkser, et par bronzalderurner med brændte ben og eventuelt en gipskopi af guldhornene. Der var sikkert også lidt kirkeinventar fra mid-

Sammen med posthuset er isenkræmmeren og boghandleren de første erhvervsdrivende i 1927-kvarteret.

Sæbehusene fandtes i alle byer i 1920'erne. Her Schous Sæbehus i Esbjerg 1925. Foto Det Kgl. Bibliotek.

delalderen, et mindre renaissancebord, prospekter af byen fra Resen og Pontoppidans atlasværker samt manglebrætter.

Der manglede heller ikke engelske fajancetallerkener, navneklude, et portræt af Frederik VI og et par portrætter af kendte borgere fra 1800tallet.

Altså et typisk lokalmuseum med lidt af alt – og ikke meget af det, der fortæller en samlet lokalhistorie.

En interessant sidegevinst ved åbningen af dette "Musæum" er, at Den Gamle By på den måde kommer til at dække hele Danmarkshistorien.

I ny bil til frisør og tandlæge

En tredje erhvervsdrivende, som står højt på ønskesedlen, er automekanikeren. Vi har så småt indledt forundersøgelserne, og Den Gamle By er interesseret i genstande og inventar til et sådant værksted. Mekanikeren kunne desuden sælge nye og brugte biler samt give køre-undervisning til de nye bil-ejere.

Hvor denne mekaniker kan finde plads er på nuværende tidspunkt ikke fastlagt. En mulighed kunne dog være at

Den Gamle By åbner et "Museum" i Aabenraa-buset i foråret 2008. Men store dele af den nuværende indretning fra slutningen af 1700tallet bliver bevaret.

lægge postladen i Kattesundet på magasin og opføre en etagebygning på denne plads med mekanikerværksted i baggården og bilsalg i forhuset.

Desuden er der planer om at indrette en herrefrisør i 1927-kvarteret. Den Gamle By råder over dele af et frisørinventar fra de første år i 1900tallet – men er interesseret i at indsamle flere frisør-genstande fra denne periode. Herrefrisorerne i 1920erne holdt sig i øvrigt ikke kun til at klippe mænd. Den korthårede garconnemode blandt kvinderne blev i høj grad også herrefrisørens område.

På tegnebrættet er også en tandlægeklinik, der kan fortælle historien om, hvordan tandlægebesøg i 1920erne var meget anderledes end i dag. På nuværende tidspunkt råder Den Gamle By dog ikke over historisk tandlægeudstyr.

Den Gamle By har fået uvurderlig hjælp fra lokalmuseer over hele landet til studiet af, hvordan et museum så ud i 1927. Her Æro Museum omkring 1910. Foto Æro Museum.

1974-kvarteret

Bybillede 1974

60ernes velstandsbølge satte sit aftryk på bybilledet i form af biler. De fandtes på gaden, langs fortovet og på p-pladserne i ryddede baggårde. Gårdrydningerne kunne ske, fordi de små virksomheder var flyttet til industrikvartererne uden for byerne.

Med undtagelse af de fleste supermarkeder var forretningerne selvstændige. Den enkelte butiksejer bestemte selv, hvilke varer der skulle forhandles i forretningen – og hvordan forretningen skulle se ud.

Forretningsmoden dikterede dog et vist fælles præg. Markiser var de fleste steder erstattet med en fast baldakin og neonreklamer. Butiksfacaderne kunne være moderniseret med kakler, mosaikstifter eller anden beklædning. På etagerne over butikkerne havde håndværkerne taget fat på at sætte store ruder med termoglas i vinduerne. Oliekrisen i 1973 var stadig i frisk erindring.

Byens nye butikstyper spredte sig over et bredt felt – fra genbrug til radio-tv, fra porno til gaveartikler. Dertil kom bankfilialerne, som 1960ernes højkonjunktur var mangedoblet.

Store ruder i gamle vinduer og næsten voldsomme baldakiner over butikkerne var et sikkert billede i danske byer 1974. Her fra Frederiksbavn. Foto Bangsbo Museum og Arkiv.

Ellers var butikssammensætningen præget af usamtidighed. Ved siden af en topmoderne radio/tvforretning med store vinduer, moderne baldakin og ungt, friskt personale kunne der ligge en lille trikotageforretning, hvor både ejer og inventar nærmede sig pensionsalderen.

Telefonledningerne var lagt i jorden i 1974, og elkablerne var på vej i samme retning. Gadelamper blev til neonrør og langs alle gader var der vejskilte, som regulerede trafikken. El- og telefonskabe blev jævnlige overklistret med plakater for koncerter med rytmisk musik eller for arrangementer hos venstreorienterede smågrupper og græsrodsbevægelser.

Ved juletid 1974 tog detailhandelen revanche fra julen 1973, hvor der på grund af oliekrisen var indført restriktioner på belysningen. Så granguirlander over byernes gader strålede om kap med lyset i butiksvinduerne i hele julemåneden – og mere til.

Sådan kunne et signalement af bybilledet 1974 tegnes. Og det er i den retning, Den Gamle By arbejder med planen for 1974-kvarteret i Den Moderne By.

Fire gader

Den Moderne Bys Sønderbrogade er en af byens gamle indfaldsveje, der blev udbygget til handeleggade, da brokvarteret opstod. Her er butikker på begge sider med beboelse eller liberale erhverv på etagerne. Anlægsvej får mere karakter af beboelse, bortset fra hjørnehusene, som bliver med butik eller andet erhverv i stueetagen.

Havnegade bliver en blanding af erhverv og bolig, mens Nygade formentlig vil indgå i 1927-kvarteret og indeholde et forsamlingslokale og måske et par butikker.

Denne byplan for kvarteret vil i vid udstrækning afspejle virkelighedens 1974.

Pejlepunkter for gademiljøet

Den Gamle By har fastlagt en lang række af de punkter, der er oplagte i et gademiljø 1974. Gaderne var asfalterede og havde som regel fortovej af cementfliser. Langs gaderne stod som regel gittermaster til elledninger og gadelamper. I nogle byer var gittermasterne svejset sammen, mens andre byer havde en ældre type, som var samlet med nitter. Den Gamle By vil gerne præsentere begge udgaver.

I 1974 – året efter oliekrisen – måtte der atter tændes julelys i gaderne. Hjørring 1974. Foto Historisk Arkiv, Vendsyssel Museum, Hjørring.

Vi er desuden opmærksomme på, at der kan findes andre typer.

En telefonboks er uomgængelig. Ikke mindst fordi der i vore dage er langt færre telefonbokse i gadebilledet end i 1974 – som følge af mobiltelefonerne. Også automater til cigaretter, slik, kager og dén slags er efterhånden ved at være en sjældenhed.

Tidens karakteristiske biler som Volvo Amazon, VW-boble, Ford Taunus og Fiat 600 står også på ønskelisten. Det samme gælder brandstandere, bænke og cykelstativer.

Butiksskilte, reklameskilte og færdselsskilte er vi også opmærksomme på. For selv om skilte med "Fuld stop" og "Indkørsel forbudt" ikke har ændret nævneværdigt udseende, vil vi foretrække færdselsskilte fra 1974. Vi er også i gang med at indsamle cykler og knallerter – og alt det andet, der hører sig til i gadebilledet, eksempelvis skilte med busstoppested og tilhørende skraldespande.

Pejlepunkter for boliger

I øjeblikket tyder planerne for boligerne i 1974-kvarteret på syv forskellige typer. Vi ved dog af erfaring, at et tilbud om en velbevaret bolig-helhed kan bringe forskydninger i disse planer.

- Lærerfamilie med hjemmeboende teenager
- Enlig kvindelig embedsmand, der bor i sine forældres hjem.
- Velhavende enlig mand i en moden alder, der har tjent sine penge i det private erhvervsliv.
- Bofællesskab for fire unge – tre studerende og en lærling.
- Fabrikarbejderen og hans kone.
- Enlig folkepensionist.
- Lejlighed for fremmedarbejdere, der endnu ikke har fået familien til Danmark.

Pejlepunkter for erhverv

Ønskelisten for erhvervslivet i 1974-kvarteret er meget lang – og meget rummelig. Også på dette område, kan planerne blive ændret, hvis vi pludselig får tilbudt en uspoleret helhed fra 1974.

Noget sådant gjorde sig gældende i sommeren 2007, hvor Den Gamle By fik mulighed for at overtage et konditori. Det

betød, at ønskelistsens cafeteria blev lagt på is til fordel for det konditori, der også stod på listen.

Tidens typiske erhverv indgår med stor vægt i planen, som på dette punkt omfatter supermarked, radio/tv-forhandler (med salg af gramfonoplader, kasettebånd, musikinstrumenter) og blikkenslager/VVS-værksted.

Dertil kommer en børnehave, en lægeklinik og en bankfilial. En grillbar, et værtshus og et kafferisteri er også på tegnebrættet sammen med en gavebutik med kunsthåndværk, røgelse og tekstiler fra Indien, et spejderlokale og en osteforretning med rindende vand på ruden.

En garnforretning med Hønsestrik, et rejsebureau og et montvaskeri findes endvidere på de lister, der arbejdes med.

Tre knallerter er på plads

Den Gamle By har indledt indsamlingen af de mange elementer, der skal bruges for at skabe et troværdigt gademiljø 1974. Foreløbig er det første cykelstativ i hus, og det samme er de første tre knallerter: en rød Puch Maxi, en ældre lysegrøn SCO og en lyseblå Velo.

På Den Gamle Bys magasiner findes forskellige slags budcykler og andre cykler. Men vi er fortsat interesseret i flere.

Ligeledes er vi interesseret i en telefonboks, diverse automater, trafikskilte med stander, brandstandere, bænke og flere cykelstativer.

Tre huse er klar

På nuværende tidspunkt har Den Gamle By hjemtaget tre huse til 1974-kvarteret. Et forhus fra Skottenborg i Viborg med seks lejligheder og en lille butik samt to baghuse fra Houmannsgade i Horsens.

Huset fra Viborg er en fin repræsentant for brokvarterets huse. Det blev opført i 1882 i én etage, men på grund af den fortsatte tilvandring til byen blev der i 1924 påbygget en etage med fire lejligheder.

Ved ombygningen blev der i pagt med 1920ernes nyeste tendenser ikke lavet nogen facadeudsmykning. Derved foregreb huset den arkitektoniske stil, som først slog igennem i 1930'erne: funktionalismen.

Huset er interessant for Den Gamle By af to årsager. For det første er det en helt igennem almindelig hustype, som i

Den Gamle By har blandt andet indsamlet et cykelstativ og en Rød Puch Maxi til gadebilledet 1974. Her ses begge dele på udstillingen Knald på cyklen 2007.

hundredvis har stået i danske provinsbyer. For det andet har huset næsten stået uændret siden ombygningerne i 1924 – for eksempel blev der aldrig indlagt varmt vand eller bad i ejendommen, og fem af de seks køkkener var stort set uændrede ved hjemtagelsen i efteråret 2006 (se s. 38).

I 2005 hjemtog Den Gamle By to bagbygninger fra Horsens (omtalt i Den Gamle Bys årbog 2006). Den mindste bygning er fra 1920'erne og har været brugt til vaskehus, hestestald, værksted og tørreloft. Den største har huset en møbelfabrik, en møbelbutik og flere håndværksvirksomheder. Også disse huse fremstod i deres oprindelige udtryk uden store omforandringer.

Måltrettet indsamlingsarbejde

Den Gamle By indledte i efteråret 2007 et måltrettet arbejde for at fremskaffe flere egnede bygninger til 1974-kvarteret.

Gennem personlige henvendelser til byplanchefen, museer og interesserede enkeltpersoner har vi forklaret ideen bag Den Moderne By. I den forbindelse er der i særlig grad lagt vægt på at orientere om de hustyper, vi søger til projektet.

Minimarked, kafferisteri og vvs-værksted

På Den Gamle Bys magasiner findes allerede flere butikker og værksteder til 1974-kvarteret.

I 2004 blev der fra Esbjerg hjemtaget et komplet og funktionsdygtigt kafferisteri.

Fra Gedved nord for Horsens er der hjemtaget et næsten

Minimarkedet fra Gedved stod som en tidslomme fra begyndelsen af 1970'erne, da det blev hjemtaget i 2006. Dybfryser, diske, hylde og de små kundevogne var uændrede.

Dieter Møker i sit blikkenslager- og vvsværksted i Aabenraa, som Den Gamle By hjemtog i 2007. Værkstedet havde i tre generationer ligget på samme adresse.

Et kafferisteri fra Esbjerg blev hjemtaget i 2004.

komplet minimarked, der åbnede i 1962 og lukkede i begyndelsen af 1970'erne. Herefter stod det stort set urørt, til det blev kørt på magasin i 2006. For at bringe butikken op på et 1974-niveau hjemtog Den Gamle By i foråret 2007 en kasseterminal, væg- og fritstående reoler, plastic-trådkurve og indkøbskurve fra et supermarked i Vanløse, der åbnede i midten af 1970'erne.

I foråret 2007 fik Den Gamle By et virkelig godt tilbud, da indehaveren af Rich. Møkers blikkenslager og VVS-forretning fra Aabenraa, Dieter Møker, tilbød museet hele værkstedet. Dieter Møker var femte generation, og de seneste tre generationer havde i godt 100 år drevet virksomhed på samme adresse. Her fandtes 60 år gamle manuelle rørbukkere, elektriske gevindskærere og pionerbænke. Her lå en skærekasse til tagrender med tre generationer på bagen, og her var udstyr til at smelte bly til tætning af faldstammer. Kort sagt et fuldt funktionsdygtigt værksted – bortset fra den valsemaskine til tagrender, der var solgt, inden Den Gamle By kom ind i billedet.

Lækre konditorkager og orange papirkurve

Det største pragtstykke af en helhed til 1974-kvarteret er imidlertid et konditori fra Aabenraa, hjemtaget i sensom-

I efteråret 2007 blev dette pragtstykke af et konditori fra 1922 hjemtaget i sin helhed.

meren 2007. Konditoriet blev åbnet i 1922. Siden da har serveringslokalet ikke gennemgået de store forandringer, og det er derfor en meget velbevaret og spændende helhed, som Den Gamle Bys gæster får lejlighed til at stifte bekendtskab med. Meningen er, at konditoriet skal genåbne med servering af kaffe og lækre konditorkager anno 1974.

Ligeledes i sensommeren 2007 hjemtog Den Gamle By et komplet inventar fra en lægeklinik i Kolding. Klinikken var åbnet i 1974 og fremstod dengang hypermoderne med orange inventar på alle tænkelige og utænkelige steder – selv papirkurvene var orange. Et mere tidstypisk udtryk for 1974 kan man ikke ønske sig.

Små toiletter og farve-tv

Et af 1970ernes karakteristika var kvindernes massive indtog på arbejdsmarkedet. Og de var kommet for at blive. Det efterlod kommunerne med store pasningsproblemer, og daginstitutioner blev åbnet snart sagt alle vegne. En helt almindelig løsning var at lægge to lejligheder sammen og indrette dem til børnehave.

Den Gamle By har indsamlet flere dele til en sådan institution, blandt andet meget små toiletter og en garderobe med aflukke til hvert enkelt barn. Men der mangler fortsat en del, før der kan inviteres til åbning på "Blå Stue".

Den tidstypiske radio/tv-forretning med udsalg af LP-plader og kassettebånd er selvskrævet i 1974. Der er truffet aftale med Poul Erik Jensen, Holstebro, om at overtage inventar, skilte og enkelte radioer fra Pouls Radio, der åbnede i 1967 og lukkede i 1983. I den periode havde radio/tvforhandlerne kronede dage. Hifi-anlæg og LP-plader var i høj kurs hos ungdommen, mens den ældre generation var mere interesseret i farvefernse.

Planer med jazz og røgelse

Planerne for 1974-kvarteret omfatter desuden en af de typiske bankfilialer, som blandt andet var medvirkende til en debat om, at byerne blev kedelige efter lukketid, fordi der ikke var noget at kigge på i pengeinstitutternes vinduer.

En helt anden type forretning på tegnebrættet er et værtshus med jazzmusik. Den Gamle By er i løbende dialog med Bent Jensen, Århus, som i 1973 etablerede sit jazz-værtshus Bent J., om at overtage inventaret fra værtshuset.

Andre planer er et lille baggårdslokale til en spejdertrop, et montvaskeri og en grillbar. Endelig er en gavebutik med salg af kunsthåndværk, røgelse og indisk bomuld på ønskesedlen.

Den Gamle By overvejer hjemtagelse af Jazzværtshuset Bent J., åbnet i 1973.

Indtil videre er der indsamlet tre hele boliger og to næsten komplette boliger til Den Moderne By. Her ses et udsnit af det senest hjemtagne.

“Som at være der selv”

En central målsætning i hele Den Gamle By er, at gæsterne oplever historien “som at være der selv”. Derfor er helhederne meget vigtige.

I 1974-kvarteret besøger man fortiden på én og samme dag – men på forskellige tider af døgnet. De forskellige aviser i hjemmene stammer fra den samme dag, og det samme gælder radio/tv-udsendelserne. Den Gamle By har endnu ikke besluttet, hvilke datoer der skal vælges. Men det er oplagt at vælge to datoer i de perioder, hvor museet har flest gæster: én op mod jul og én i sommerhalvåret.

Indenfor den helhed, gæsterne vil møde i 1974, optræder utallige forskelligheder i boligerne.

Den Gamle Bys aktuelle planer for indretning af de forskellige boliger i 1974-bydelen opererer med syv hjem. De skal fortælle historien om syv forskellige måder at leve livet på – afhængig af alder, social placering og kulturel status.

Dregeværelse inspireret af Bo Bedre

En erhvervsgruppe, der i 1974 var blevet betydeligt større end tidligere, var offentligt ansatte. I 1974-bydelen vil man derfor kunne møde en lærerfamilie i 40 års alderen med en søn. Begge ægtefæller er udearbejdende. Møblerne er dels anskaffet ved genbrug, dels hjemmebygget. Blandt andet er sønnens værelse indrettet efter inspiration fra Bo Bedre. Desuden indeholder lejligheden en stue med skrivebord og bogreol og et soveværelse med symaskine.

I foråret 2007 hjemtog Den Gamle By et dregeværelse, der kan indgå i denne bolig. Endvidere har et lærerpar fra Skjern givet tilsagn om at skænke nogle af deres hjemmelavede møbler fra midten af 1960'erne til Den Moderne By. Der mangler dog stadig en del møblement og nips for at gøre dette hjem komplet.

Kvarterets solide borgere

I en stor fire-værelses lejlighed bor en enlig, kvindelig embedsmand i en moden alder i sine forældres hjem. Mange af møblerne stammer fra 1920'erne og hjemmet er forholdsvis gammeldags indrettet. Det er et læsende hjem, hvor man følger med i politik, kultur og pædagogik.

Alle møbler til denne bolig blev hjemtaget i 2006, da Den Gamle By var enearving til boet efter en enlig kvinde nord for København.

I et tredje 1974-hjem møder vi kvarterets mest velhavende person. Det er en enlig mand i 60års alderen, der har tjent sine penge i det private erhvervsliv. Han har haft råd til og interesse for at anskaffe arkitekttegnede snedker-

I 2001 blev der hjemtaget et komplet hjem til 1974-kvarteret. Her badeværelset, som nu findes på Den Gamle Bys magasiner.

Dette hjem kan tænkes at udgøre rammen en livet for en ældre kvindelig embedsmand i 1974-kvarteret.

En ung tømrerlærings værelse fra begyndelsen af 1970'erne er planlagt til at indgå i et bofællesskab.

møbler fra dansk møbelarkitekturs guldalder i 1950'erne og 1960'erne. Møblementet består desuden af flere antikviteter.

Hele denne bolig blev hjemtaget i 2001. Den Gamle By hentede alt i hjemmet – undtagen udsigten!

Ølkasser i bofællesskabet

Et af tidens karakteristiske bofællesskaber skal der også være plads til. To-to-værelses lejligheder er slået sammen til tre værelser og et fællesrum for tre studerende og en tømrerlærling (på det ene værelse bor et kærestepar). Det meste af møblementet til lærlingeværelset er hjemtaget i 2006, mens møblementet til de resterende værelser mangler. Det drejer sig blandt andet om ølkasser, spånpladereoler og afsyrede arvestykker fra familien.

Fabriksarbejderen og hans kone bor i en to-værelses lejlighed. De er i sølvbryllupsalderen og har stadig en del møbler fra deres bryllup i 1948. De er dog blevet suppleret med souvenirs fra charterrejser midt i 1960'erne, en helt ny lampe over spisebordet og et farvetv fra deres sølvbryllup. Den Gamle By råder over en del inventar til dette hjem, men er på udkig efter mere.

Det samme gælder bohavet til en enlig folkepensionist i 70'erne, der bor i en af kvarterets små lejligheder.

Gæstearbejdere på vej

Et helt nyt indslag i danske byer i begyndelsen af 1970'erne var fremmedarbejderne eller gæstearbejdere. En by som Herning husede i 1974 over 200 tyrkiske gæstearbejdere og 30 syersker fra Grønland og Irland.

Den Gamle By har netop indledt undersøgelser, der skal klarlægge muligheden for at indrette boliger, som dem de første tyrkiske og jugoslaviske gæstearbejdere boede i. Det drejer sig derfor om fremmedarbejdere, der endnu ikke har fået familien til Danmark.

Alle de små, dagligdags ting

For at kunne gøre de mange boliger så troværdige, som muligt, skal de indeholde et væld af genstande.

På badeværelserne findes Bac-Stift deodoranter, Rexona håndsæbe og hårshampoo med æg. I køkkenerne er der macaroni i paphylster, gule ærter på dåse og Amo hvedemel i skabene.

Koleskabene indeholder hjemmelavet leverpostej, den næsten nye letmælk (på markedet i 1973) og Alfa-margarine. Under køkkenvasken står der ATA Skurepulver, opvaskemiddel "der er mild for hænderne" og et par gule gummihandsker størrelse 7½.

I stuerne fandtes tændstikker, cigaretter og til jul var der kalenderlys på bordet.

Men rigtig mange af disse ting, der skal gøre et museums-hjem troværdigt er forsvundet. Emballagen er fjernet og

Dagligdagens varer er ofte vanskelige at skaffe. Heldigvis arvede Den Gamle By et helt hjem, hvor der var gemt et bredt udsnit af rengøringsmidler og drikkevarer.

Madvarer fra 1974 er store sjældenheder på Den Gamle Bys magasiner. Vi er fortsat interesseret i mere.

resten er forbrugt. Derfor er Den Gamle By interesseret i alle ting af denne forgængelige type – og mere til. Vi har indsamlet en del, men vi kan næsten ikke få for meget.

Gennemførelse

Ideen til Den Moderne By blev undfanget i begyndelsen af 2002. I årene derefter er den ene forudsætning efter den anden blevet bragt på plads, således at grundlaget nu er i orden og projektet for alvor kan påbegyndes.

Det nødvendige areal er overdraget fra Århus Kommune

Århus Kommune har udvist stor velvilje ved at overdrage det nødvendige areal fra Botanisk Have til Den Gamle By.

Allerede da museet overtog et areal til genopførelse af Møntmestergården tilkendegave den daværende tekniske rådmænd, Hans Schiøtt i Aarhus Stiftstidende 6. februar 1998, at eventuelt fremtidigt byggeri i tilknytning til Den Gamle By burde ske i "den del af anlægget, der strækker sig langs Viborgvej ned mod Ceres-krydset".

Samtidig med, at Den Gamle By udtrykte sine ønsker om et areal til et moderne bykvarter, besluttede Århus Kommune, at der skulle ske en total omlægning af den kommunale legeplads, som ligger umiddelbart syd for Den Gamle By på området ned mod Ceres-krydset.

Dette areal, der er på netto 5.500 kvm og som ikke rummer botaniske værdier, blev herefter besluttet overdraget til museet med endelig vedtagelse i april 2007.

Museumsmagasiner

Den Gamle By har i en årrække arbejdet på at forbedre museets magasinfaciliteter.

Mens de statslige museer inden for de senere år har modtaget to-cifrede millionbeløb til nye museumsmagasiner, har det været Den Gamle Bys lod at skaffe midlerne på anden vis. Det er lykkedes via flere donationer fra Vilhelm Kiers Fond og via testamentariske donationer til Den Gamle By.

I 2002-03 udvidedes kapaciteten med ca 1300 kvm moderne magasinhaler. I 2005 er købt grund, hvorpå der i 2006 er opført ca 1100 kvm magasiner. Der ud over har museet i 2006 erhvervet en grund på 11.000 kvm med to ældre lagerbygninger på i alt 2.600 kvm.

Den Gamle Bys tømrerformand, Ejvind Malthesen, i gang med at nedtage et køkken fra 1930'erne.

Bygninger, butikker, boliger og virksomheder er på vej Siden 2001 og navnlig inden for de seneste par år har Den Gamle By hjemtaget både huse og interiører til brug for Den Moderne By.

Af huse bør fremhæves to baghuse fra Horsens og en udlejningsejendom med seks lejligheder og butikslokale fra Viborg.

Der er åbnet en isenkræmmer, og hjemtaget både et kafferisteri, et møbelsnedkeri, et konditori, et VVS-værksted og en række enkeltdele til forskellige virksomheder og butikker.

Der er hjemtaget fem hele boliger og flere enkeltelementer. Og der kommer nyt til hele tiden.

Masterplan og dokumentation

Der er fra Tuborg Fondet skaffet midler til udarbejdelse af en masterplan, der skal definere det nye kvarters sammenhæng med den øvrige Den Gamle By, herunder ikke mindst bebyggelsens geometri. Der ud over skal defineres, hvilke hustyper og interiører, der vurderes at være særligt interessante.

De første resultater af dette udviklingsarbejde fremgår af præsentationen af projektet i denne årbog.

Der ud over er der i regi af Dansk Center for Byhistorie iværksat to ph.d.-forløb, der relaterer sig til projektet. Dels Jeppe Norskovs projekt om byplanlægning i den kommunale forvaltning 1840-1940, dels Mette Tapdrup Mortensens projekt om logerende og pensionærer.

Økonomi og finansiering

Den samlede økonomi for hele Den Moderne By vil formentlig alt i alt beløbe sig til omkring 380 mio kr.

1927-kvarteret i Den Moderne By er kun delvist planlagt og forventes realiseret i form af mindre projekter. Der foreligger derfor ikke et præcist budget, men det anslås at bygninger, interiører og gadebillede i alt vil løbe op i ca 65 mio kr.

Selve 1974-karreen er, som det også fremgår af det foregående, opdelt i to afsnit. Første afsnit består af den såkaldte Havnegade-del, der udgør hovedetapen og omfatter godt halvdelen af bygningsmassen, underjordiske lokaler samt anlæg af åhavn og gader. Denne del er finansieret ved bevilningen på 161 mio kr fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal. Andet afsnit

udgøres af Sønderbrogadedelen, der omfatter de resterende bygninger i karreen og de hertil hørende vejanlæg, er budgetteret til 133 mio kr. Finansiering af denne del afventer færdiggørelsen af Havnegade-etapen.

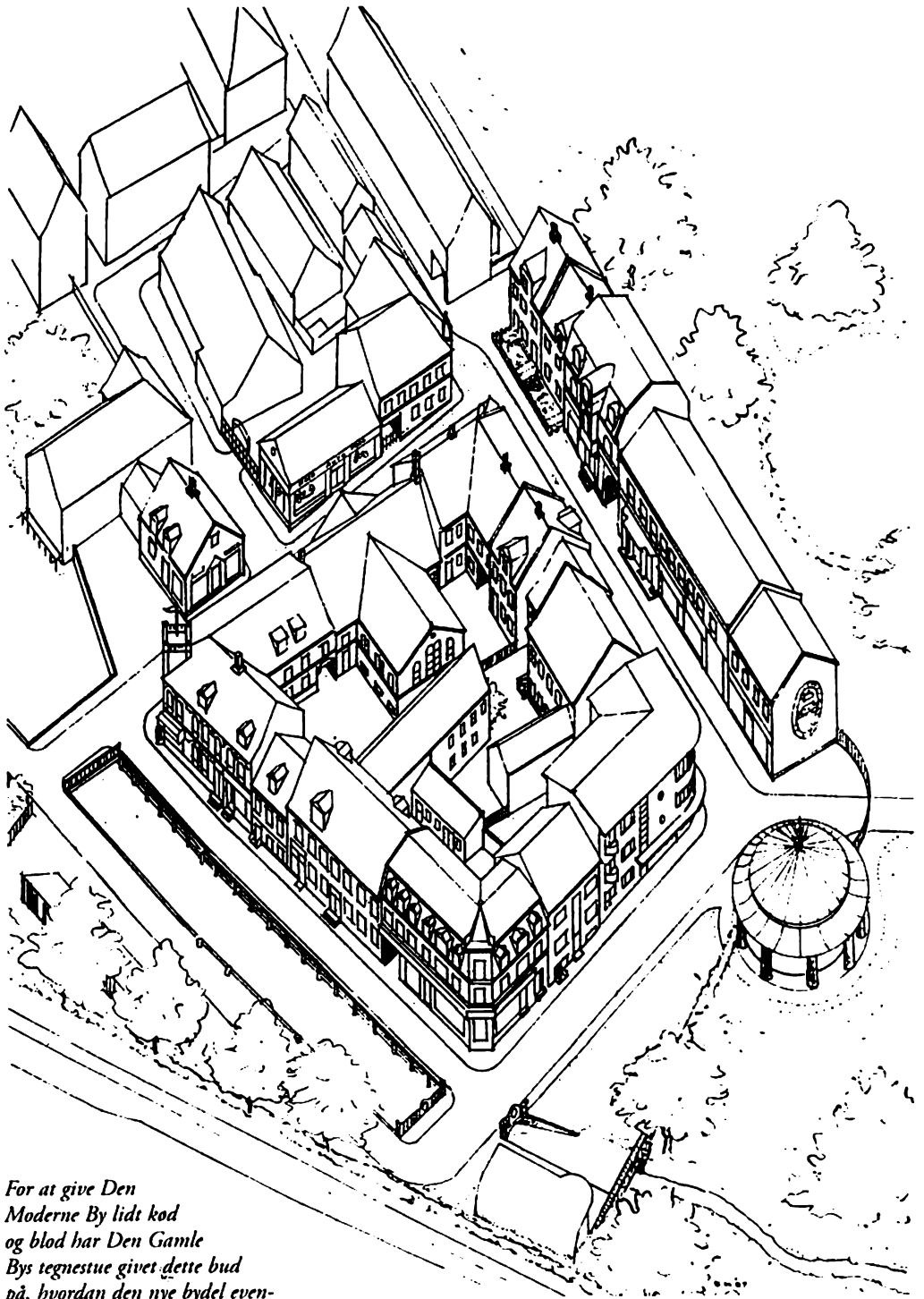
Dansk Plakatmuseum, Erindringshus og Pavillon er budgetteret til i alt ca 23 mio kr. Pavillonen fra Landsudstillingen 1909 er fuldt finansieret med i alt 2,9 mio kr fra Inge og Asker Larsens Fond. Erindringshuset til 5,4 mio kr er nu fuldt finansieret med støtte fra Oticon Fonden, The John and Birthe Meyer Foundation samt Tryg Fonden. Og til Dansk Plakatmuseum bidrager Århus Kommune, Augustinus Fonden, Vilhelm Kiers Fond samt Plakatmuseet og Den Gamle By selv med i alt 13,4 mio kr ud af det totale beløb på 14,6 mio kr. Restfinansieringen forventes at falde på plads inden for de nærmeste måneder.

Principper for arbejdets gennemførelse

Med donationen fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal er der skabt grundlag for at opbygge en egentlig projektorganisation.

Som udgangspunkt har Den Gamle By erkendt, at den eksisterende organisation hverken har erfaring med eller viden til at gennemføre projekter i denne størrelsesorden – og da slet ikke med de store terræn- og funderingsarbejder, som udgør en meget betydelig del af første fase.

Tomrersvend Gert Rasmussen, Den Gamle By, var mand for at nedtage drengeværelset fra begyndelsen af 1970'erne.

*For at give Den
Moderne By lidt kød
og blod har Den Gamle
Bys tegnestue givet dette bud
på, hvordan den nye bydel eventuelt
kan se ud.*

På den anden side er det vigtigt, at Den Gamle By har hånd i hanke med projektet, idet Den Moderne By er en tanke, der er udsprunget af Den Gamle Bys måde at lave museum på.

Det betyder, at Den Gamle By på den ene side skal have styringen af projektet, og at museet på den anden side skal have tilført eksternt kompetence inden for ikke mindst projektering af entreprenørarbejdet samt økonomisk og praktisk projektstyring.

Projektledelse

Museumsinspektør Allan Leth Frandsen er nu ansat som projektchef og skal på fuld tid koncentrere sig om realiseringen af Den Moderne By. Projektchefens stab består af en historiker, en bygningsarkæolog og en arkitekt. Derudover har Den Gamle By indgået aftale med Rambøll A/S om bygherrerådgivning på projektet.

Projekt og bygherrerådgiver udgør sammen med en styregruppe selve projektledelsen.

Styregruppen består, foruden disse to udførende, af Den Gamle Bys direktør, som har det overordnede ansvar for konceptet, af vicedirektøren, der er ansvarlig for den overordnede økonomiske styring, og af bygningschefen, der sammen med museets håndværkere ligger inde med væsentlig bygningshistorisk og håndværksmæssig know-how. Museumsdirektøren er formand for styregruppen, der mødes en gang om ugen i projektperioden.

Styregruppen refererer til Den Gamle Bys forretningsudvalg, der igen repræsenterer Den Gamle Bys bestyrelse. Forretningsudvalget har i regelen sagen på dagsordenen en gang om måneden.

Under denne projektledelse vil der, når udførelsen for alvor går i gang, blive knyttet et eksternt ingeniørfirma, en entreprenør og forskellige håndværksfirmaer, ligesom der, navnlig i den fase, der omfatter de historiske bygninger og interiører, vil blive trukket på Den Gamle Bys egen stab af eksperter.

Følgegruppe

Som en overordnet sparringspartner er knyttet en følgegruppe, som består af følgende personer:

- Direktør Ove Hornby, A.P. Møller og Hustru Chastine

Den Gamle Bys murerformand Bendix Weiss (med ryggen til), murersvend Lars Fabricius og konservator Nynne Ravnsgaard Sethia under nedtagning af Skottenborg 9A.

Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal

- Professor og institutleder Gert Bech-Nielsen, Institut for Arkitektonisk Kulturarv ved Arkitektskolen i Aarhus
- Forskningschef, dr. phil. John T. Lauridsen, Det Kongelige Bibliotek
- Bestyrelsesformand Jørgen Andersen, Den Gamle By
- Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn, Den Gamle By

Denne gruppe vil mødes et par gange om året eller når det skønnes nødvendigt.

Tidsplan

I skrivende stund, september, arbejdes der på fuld kraft med at fastlægge bygningernes geometri, kælderdybder, terrænplan mv, og der foretages geotekniske undersøgelser af den meget komplicerede undergrund.

Når disse forhold er afklaret, vil der blive udarbejdet et udbudsmateriale til projekteringsingeniør og efterfølgende til entreprenør.

Herefter vil der kunne fastlægges en præcis tidsplan for projektet.

Noter

- 1 Adelhart Zippelius: *Handbuch der europäischen Freilichtmuseen*, Köln 1974 s 16 ff
- 2 Peter Holm: *Den gamle By i Aarhus. Fra Borgmestergaard til Købstadsmuseum 1909-1945*, Aarhus 1951 s 19
- 3 Lise Nørgaard: *Et liv med Marador*, DR 2003 s 53
- 4 En række citater i det følgende stammer fra udtalelser fra fagfolk til brug for Den Gamle Bys ansøgning til A.P. Møller og Hustru Charstine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal. Udtalelserne, der findes i Den Gamle Bys arkiv, er givet af professor Gert Bech-Nielsen, Arkitektskolen i Aarhus, forskningschef, dr. phil. John T. Lauridsen, Det Kongelige Bibliotek, museumsdirektør, professor Jan Vaessen, Nederlands Openluchtmuseum i Arnhem, Holland, museumsdirektør Olav Aaraas, Norsk Folkemuseum i Oslo, fhv museumsdirektør Sten Rentzhog, Östersund, Sverige samt museumsdirektør, dr. Miklós Cseri, Hungarian Open Air Museum, Szentendre, Ungarn. Der ud over har også borgmester Nicolai Wammen, Århus, udtalt sig om projektet
- 5 Sten Rentzhog: *Friluftsmuseerna. En skandinavisk idé erövrar världen*, Stockholm 2007 s 304 f; Niels Erik Jensen og Rikke Bengtha Ruhe: *Hverdagens industrialisering – Andelsbyen på Frilandsmuseet; Nationalmuseets Arbejdsmark* 2006 s 35-55
- 6 Bodil Olesen: *et kvarter og dets mennesker. Frederiksbjerg Øst, Århus, Den Gamle Bys skriftrække bind I*, 1988
- 7 Som note 4
- 8 Årbok 2004. *Fortidsminneforeningen & Norsk institut for Kulturminneforskning*, Oslo. Tema om autenticitet

The Modern Town Project at Den Gamle By

At the biannual conference in Association of European Open Air Museums, museum director Thomas Bloch Ravn presented Den Gamle By's plans for The Modern Town. This article is an edited version of his speech which was held in Wageningen in Holland on September 1.

The Modern Town project is basically about connecting Den Gamle By's historic environments and storytelling to modern people's memory. To someone, who knows Den Gamle By, it is obvious that the present storytelling and environments are so far away back in time, that we cannot do this today. So we want to update the museum, we want to bridge the time-gap, we want to make a timebridge.

Based on inspiration from good colleagues around Europe we found out that the most evident thing for Den Gamle By to do was to make a modern town quarter adjacent to the existing museum.

The idea is to translocate houses from the period 1870 up till around 1940, and in these houses we intend to install homes, shops, professions and small enterprises showing the time up till 1974. There will be two sections. One focused on the year 1927 which will be situated at the outskirts of Den Gamle By, using some of the existing houses and adding a couple of houses from the decades around 1900. And the other section focused on 1974 being a separate town quarter outside Den Gamle By. The aim is to show everyday environment and life from 1920s to 1970s, while the existing Den Gamle By shows life as it was the century before.

Unfortunately The National Heritage Agency did not like the idea. We argued a lot, we held a conference where good colleagues told about their positive experiences with 20th century history and we did almost everything to convince the Agency – but without any luck. But basically the museum's board and the management decided not to take notice of the Agency's more traditional point of view, and decided to go

*Thomas Bloch Ravn at the
AEOM-Conference in Holland.*

for it, because we were – and are – convinced that it is the right thing to do for Den Gamle By.

We contacted the municipality to negotiate about the relevant site which is situated adjacent to the existing museum. It happened that the municipality wanted to renovate the public playground on the site, so we found a solution, where the playground could be moved to another place and we could get the site. This April the city council gave us the almost 6000 squaremeters needed for the project.

Nobody at the museum had the time to develop the project in details, so we employed a project leader who should make sure that the project was on the agenda all the time. We discussed and developed and became still more precise on what exactly we were going for. This eventually made the basis for the application to the A.P. Moller-Maersk Foundation, which is the largest charity foundation in Denmark.

And finally on March 29 this year we got a letter from the foundation with the information that they would donate 161 mio Dkr, that means around 22 mio Euros for the main stage of the project. A few days after the publication of the donation I received a handwritten letter from Queen Margrethe II, who is patron of the Den Gamle By, congratulating the museum.

We have tried to include some other projects in this big project.

One project is a special house aimed to give a setting for historical experiences and for calling back memory for elderly people who suffers from senile dementia. Imagine a grocer at ground level and a home from the 50s, 60s or 70s at the first floor with the proper music on the radio, a cake in the oven and coffee on the pot – plus a lift and a toilet for disabled persons. For a couple of years we have had very good results doing presentations for old people suffering from senile dementia, but there were always problems with old, disabled people and the museum's steps, narrow streets and cobbled stones. But in the new town quarter there will be pavement and asphalted roads as in the 70s.

Another project is a consequence of the fact that we have taken over a huge and very fine collection of posters called The Danish Postermuseum. A special exhibition building will be built, but in Den Gamle Bys setting it is not relevant with

In 1927, it was ordinary for shopkeepers to display their wares in the street. Nykøbing Sjælland, 1925. Foto det Kgl. Bibliotek.

a modern building as such. The exhibition building needed will of course be built, and it will be modern too, but only the core of the building, because on the facade we add a front part where we put fake shops. You cannot go into the shops, but from the pavement you can look at the museum's collection of shop-windows from the 60s and 70s.

The two mentioned buildings will constitute one side of a street in the 1974-quarter. The other part is a town block downward to the museum's harbour.

We know that it will be almost impossible to acquire some of the types of houses, that we need to give a reliable and trustworthy image of such a town quarter – simply because some buildings are too popular and protected, so we will not be able to get them. So, when we focus on giving a representative picture of such a town quarter we decided to pay less attention to authenticity in the way we usually understand the word.

Of course our priority is to translocate real houses from real towns, and we expect to be able to do this in most cases. But to get certain, very important types of buildings we have to make authentic copies. That means finding the original drawings and plans, getting hold of the right building materials from the period and using the correct building techniques. In fact we think that this kind of authentic reconstruction can be very valuable, because it will give our architects and craftsmen new insights in how they built houses around 1900.

By now we have documented and taken home a couple of houses for the project. We have got hold on several relevant homes, we got at little supermarket, a doctor's surgery, a pub with live-jazz two times a week and a lot of everyday objects that it is normally almost impossible to acquire.

In fact we discovered that when our project first became known to the public there was a lot of time capsules to discover and to translocate.

Especially when we talk about 1970s, we get a lot of calls. So we decided to put the main focus on this period, because it still is so relatively easy to get hold of good totalities.

We assume that the 1920s will not be more remote and more difficult to acquire objects from in five or ten years, than it is today. But a little by little things will happen in this 1927-part too, especially in the existing buildings. Last year we opened a hard-ware shop, where you can buy things no younger than 1927. And next year we open a museum. You know a typical local museum with some of everything and not very much of anything covering the whole history.

It is funny to imagine that this will have the secondary implication that Den Gamle By will not only be a museum about the last 500 years as it is today. With the new "old" museum from 1927 we will be able to convey the history of the latest 10.000 years.

Årsberetning

Dansk Center for Byhistorie

Af Søren Bitsch Christensen

Daglig leder af centret, lektor, ph.d. Søren Bitsch Christensen, giver i sin beretning en oversigt over årets virksomhed i museets forskningscenter. Centret drives i samarbejde med Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet.

Indsatsen i 2007 har først og fremmest været rettet mod forskning og publikationer. Forskningen i centrets regi er dels eksternt finansierede projekter, medarbejdernes egen forskning og de tilknyttede ph.d.-studerendes forskning.

Netværk og kultur 1660-1848

Det vigtigste eksternt betalte forskningsprojekt har været projektet Urbane netværk og urban kultur 1660-1848. Det har været støttet af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation. Projektet har i årets løb ført til et seminar, to manuskripter og en database på internettet.

15. marts blev der afholdt et seminar på Aarhus Universitet med samme titel som projektet. Seminaret havde til hensigt at fremlægge ny forskning i det, der ofte kaldes købstædernes klassiske periode. Købstædernes grundvilkår under enevælden er i hovedtræk velkendte. Perioden var præget af en stillestående økonomi for de fleste købstæder i provinsen, mens København tiltog i økonomisk og kulturel styrke. Byernes økonomiske grundlag var håndværk og handel med det umiddelbare opland i kombination med søtransport inden for rigets egne grænser.

Seminaret viste, at nye forskningsresultater i de senere år har givet os ny viden om det, vi troede, vi kendte så godt. Handelen var ofte organiseret i indviklede netværk af ikke-økonomisk art, forvaltningen blev gradvist professionaliseret og centralstyret, og den traditionelle selvstændige borgerkultur blev udfordret af patriotisme og spirende demokratiske kræfter. Der var på mange måder afgørende forskelle mellem bysamfundene ved enevældens indledning og dens afslutning.

Foredragsholderne var først seniorforsker Jørgen Mik-

kelsen, Landsarkivet for Sjælland, der talte om europæiske bysystemer og markeder. Ph.d.-studerende Jakob Ørnbjerg, Aalborg Universitet, berettede om Aalborgs købmandsarkitekti 1600-1660, mens cand.mag. Søren Pøder, Århus, talte om sociale og økonomiske netværk i 1700-tallets købmandshandel ud fra et eksempel fra Kolding. Det fjerde foredrag faldt også inden for emnet købstadshandel og forbindelser mellem land og by og blev holdt af arkivar Bodil Møller Knudsen, Byarkivet i Horsens. Hun talte om, hvordan byen havde skaffet standsmæssige forsyninger til den gren af det russiske hof, der opholdt sig i byen mellem 1780 og 1807. Fremtidens økonomiske grundlag, industrien, blev herefter præsenteret af cand.mag. Jeppe Klok Due, Århus, med en analyse af provinsindustrien ca. 1800-1850.

Seminalets anden halvdel handlede om politiske og kulturelle emner. Cand.mag. Jørgen Mührmann-Lund, Århus, fortalte om det såkaldte oprør i Sæby i 1818, efterfulgt af cand.mag. Nina Seirup, Den Gamle By, med et foredrag om kongerejser og købstadsbesøg. Endelig fremlagde Søren Bitsch Christensen foreløbige resultater fra sin undersøgelse af købstædernes borgervæbninger.

Forskningsprojektet indeholder desuden to bogprojekter. Det ene er Jørgen Mikkelsens Bysystemer og urbanisering i Europa indtil ca. 1800 – en oversigt over nyere forskningsresultater. Manuskriptet giver først en overordnet præsentation af udviklingen i det internationale byhistoriske miljø siden ca. 1970 og en samlet karakteristik af nogle af de vigtigste synte-

Årsmødet i centrets repræsentantskab samler hvert år mange af landets førende byhistorikere. På billedet ses Jørgen Mikkelsen 23. august aflægge sin fornuftsberetning for Dansk Komité for Byhistorie. Til højre for ham ses Henrik Fode, Ole Degn, Philip Kelsall, Lars Henningsen, Bodil Møller Knudsen, Niels Kayser Nielsen, Kim Furdal, og til venstre for ham ses Søren Bitsch Christensen, Sven Illeris, Allan Leth Frandsen, Birgitte Kjær, Per Grau Møller, Ulrik Langen, Karin Lützen, Mette Mortensen. Uden for billedet var Peter Henningsen og Mette Thøgersen.

ser og antologier om byudviklingen i Europa indtil ca. 1800. Der er tale om et meget stofmættet og imponerende overblik over den europæiske urbanisering. Der er også et stort afsnit om byvækstens faser og et om markedshandel og bysystemer, efterfulgt af afsnit om by og statsmagt, modeller for bysystemer i teori samt empiri, metoder og redskaber i komparativ byhistorisk forskning. Til sidst fremlægges fem eksempler på bysystemer under forvandling. Manuskriptet mangler endnu den sidste redaktion, men vi håber snart at kunne udgive det. Det vil give os den grundbog på dansk om europæisk byudvikling, som vi længe har savnet.

Borgervæbninger

Det sidste projekt i forskningsprogrammet er Søren Bitsch Christensens undersøgelse om danske købstæders borgervæbninger 1550-1870.

I de danske købstæder var der borgervæbninger fra begyndelsen af 1500-tallet til langt op i 1800-tallet, i de største byer indtil 1870. Borgervæbningerne var militære korps bestående af købstædernes borgere, i nogle tilfælde også af mænd uden for borgerskabets rækker. De var i princippet holdt uden for rigets egentlige hær og havde til opgave at forsvare hjembyen mod angreb og at sikre den indre orden.

I skrivende stund er projektet så langt, at der er lagt en database frem i Den Digitale Byport. Databasen er ment som en oversigt med billeder og data. Meningen er, at databasen kan lette den bog, der også skrives på, for alt for mange detaljer, så bogen kan få et mere et analytisk præg. Søren Bitsch Christensen arbejder i bogen især med borgervæbningernes betydning for borgerlig selvforståelse og standsopfattelse, forholdet mellem borgerne, disciplinering og selvfølgelig også lidt med den militære betydning.

Publikationer

Den Moderne By (Danske Bystudier 3) kom på gaden ved årsskiftet, og årets publikationsarbejde har derfor handlet om at få bind 4 færdig til udgivelse. Dette bind er den engelsksprogede antologi om de danske byers historie 1660-1848, som har været omtalt i tidligere årsberetninger. Den har titlen Danish Towns During Absolutism 1660-1848 – Urbanisation and Urban Life.

Borgervæbningerne i de danske købstæder præsenteres i en ny database i Den Digitale Byport.

Her og nu ser det virkelig ud til at skulle lykkes at få bogen færdig, og vi kan derfor præsentere et internationalt publikum for en lang række af de vigtigste forskningsresultater fra de senere år. Bogen må nok siges at komme bredere rundt end de fleste antologier. Den indeholder tre oversigter over byudviklingen i Danmark og hertugdømmerne foruden 12 specialartikler om emner såsom fattigvæsen, handel, købstadslandbrug, håndværkere og håndværkerlav, København som imperiehovedstad, garnisonsbyer, stadsmusikanter, patriotiske selskaber og industri. En bred vifte af forfattere er blevet samlet fra universiteter, arkiver og museer, herunder ikke mindst flere bidrag fra Den Gamle Bys inspektører. Udgivelsen er muliggjort af generøs fondsstøtte.

Samtidig med dette arbejde er der taget hul på udgivelsen af bind 5 i Danske Bystudier. Der er tale om en bog skrevet på grundlag af det seminar, centret og Afdeling for middelalder- og renæssancearkæologi, Aarhus Universitet, afholdt i 2006 om renæssancens befæstede byer. Bag denne bog står især lektor Jan Kock og Søren Bitsch Christensen.

Endelig skal det nævnes, at Søren Bitsch Christensen og Jørgen Mikkelsen er udkommet med en artikel om dansk byhistorie i det internationalt anerkendte tidsskrift Urban History. Artiklen handler om det danske bysystem før 1800.

Forskningsstuderende

Centret har i år kunnet byde velkommen til vores nye ph.d.-studerende, Mette Tapdrup Mortensen. Mette kom igennem ansøgerfeltet med sit bud på, hvordan man kan skrive en afhandling om det tyvende århundredes byhistorie på en ny

Centrets ph.d.-studerende Mette Mortensen belyser i sin forskning vilkårene for en overset gruppe i byhistorien, de enligt stillede. Her er det beboerne på et pensionat i Silkeborg omkring 1910. Foto Lokalhistorisk Arkiv, Silkeborg.

måde. Hendes projekt har arbejdstitlen Logerende og pensionærer – en kulturhistorisk undersøgelse af enligt stilledes boligformer i København og Århus ca. 1880-1970.

Undersøgelsen vil både beskæftige sig med lejerne og udlejerne. Begge parter kunne være enligt stillede, men det vigtigste er, at de lejere, som hun arbejder med, som regel var enten ugifte eller enker. De boede som pensionærer og logerende hos fremmede mennesker eller på et pensionat, typisk indtil de giftede sig, mens andre aldrig stiftede deres eget hjem. Denne boform blev almindeligt udbredt i de hastigt voksende byer i slutningen af 1800tallet, og den var med tiden med til at bane vejen for helt nye opfattelser af, hvordan man kunne bo, og hvordan man kunne være familie.

I september kunne centrets tidligere forskningsmedarbejder Philip Kelsall forsvare sin ph.d.-afhandling *Crisis and Change: The Development of Dutch-Danish Maritime Trade 1639-1755*. Afhandlingen handler om forbindelserne mellem Danmark og datidens europæiske supermagt i økonomisk henseende, Nederlandene. Den indeholder bl.a. et stort byhistorisk afsnit, der viser, at byerne ved den jyske vestkyst, Aalborg og København var de eneste byer, der kunne opretholde den tætte kontakt til Nederlandene, da handelen mellem de to lande svandt ind i anden halvdel af 1600tallet.

Det skal også nævnes, at Aarhus Universitet i 2007 valgte at tildele sin ph.d.-pris ved Det Humanistiske Fakultet til museumsinspektør Thomas Lyngby, Det Nationalhistoriske Museum på Frederiksborg Slot for afhandlingen *Måder at bo på. Indretning, liv, stemninger og bevidsthedsformer i danske overklasseboliger i byen 1570-1870*. Thomas var ganske vist ikke knyttet til centret i sin stipendietid, men han er dog medlem af centrets repræsentantskab.

Byerne og den byhistoriske kartografi – et seminar

I samarbejde med Dansk Komité for Byhistorie og Byplanhistorisk Udvalg under Dansk Byplanlaboratorium inviterede centret 23. november til seminar på Roskilde Universitetscenter om byer og kort.

Det var et tværfagligt arrangement, hvor repræsentanter for forskellige fag og professioner diskuterede brugen af kort i forskning og formidling. Der var opstillet følgende spørgsmål på forhånd: Hvad er vigtigt og muligt at beskrive

Seminar: Urban kultur og urbane netværk 1660-1848

Tid og sted

Torsdag 15. marts 2007
kl. 10.00-16.30
Aarhus Universitet
Søauditorium 3
bygning 1252

Arrangør

Dansk Center for Byhistorie
www.byhistorie.dk

Seminaret indgår i
forskningsprogrammet
Urban kultur og urbane netværk
1660-1848, finansieret af
Forskningsrådet for Kultur og
Kommunikation

Program

Europæiske bysystemer

Seniorforsker, arkivar Jørgen Mikkelsen, Landsarkivet for Sjælland

Mod en ny tid. De økonomiske, sociale, kulturelle og mentalitetmæssige forhold hos Aalborgs købmands-artistokrati 1600-1660

Jakob Ørnbjerg, ph.d.-studerende, Aalborg Universitet

Sociale og økonomiske netværk i 1700-tallets købmandshandel – case fra Kolding

Cand.mag. Søren Pøder, Århus

Fødevarerindkøb og leverandørnetværk ved det russiske hof i Horsens mellem 1780 og 1807

Arkivar Bodil Møller Knudsen, Byarkivet, Horsens

Provinsindustrien 1800-1848

Cand.mag. Jeppe Klok Due, Dansk Center for Byhistorie

Borgervæbninger og urban kultur

Lektor Søren Bitsch Christensen, Dansk Center for Byhistorie

Opørret i Søby i 1818 - konflikter og politisk kultur i minikøbstaden

Cand.mag. Jørgen Mührmann-Lund, Århus

Kongerejser og købstadsbesøg

Cand.mag. Nina Seirup, Den Gamle By

De deputeredes embedsrejser som kilder til købstadshistorien

Mette Frisk Jensen, ph.d.-studerende, Aalborg Universitet

Tilmelding
mail@byhistorie.dk

Deltagelse er gratis
Frokost kan købes på stedet

kartografisk, hvis man vil fortælle om en bys egenskaber og karakter? Hvilke muligheder og begrænsninger ligger der i udnyttelse af allerede eksisterende kort? Hvilke kartografiske værktøjer kan forskere, formidlere og byplanlæggere gøre brug af ved analyse og beskrivelse af bestemte materielle eller immaterielle strukturer i en by – eller ved studier af de danske eller europæiske byer som helhed? Hvordan kan kartografien bruges til at fortælle om byernes udvikling?

Bredden i emnet fremgår også af dagens oplæg. Lektor Peter Skriver fra Roskilde Universitetscenter havde således byen som kartografisk objekt som sit emne, mens arkivar Peter Korsgaard, Kort & Matrikelstyrelsen, redegjorde for historiske kort som hjælpemidler i byhistorisk arbejde, efterfulgt af forskningsbibliotekar Henrik Dupont, Det Kongelige Bibliotek, der talte om luftfotos og bystudier. To større kortprojekter blev præsenteret og evalueret af professor Gregers

Plakaten for seminaret om urban kultur og urbane netværk i marts 2007 bod på kendte og nye navne. Ikke færre end fire foredragsholdere kunne præsentere den forskning, de havde lavet som studerende ved centret og Aarhus Universitet: Søren Pøder, Jeppe Klok Due, Jørgen Mührmann-Lund og Nina Seirup.

Plakaten for seminaret om bykartografi i november 2007. Det er et af centrets formål at samle fagpersoner fra forskellige miljøer til udforskningen af byernes historie. Byhistorisk Komité og Byplanhistorisk Udvalg under Dansk Byplanlaboratorium har flere gange været partner i disse arrangementer.

Seminar:

Byerne og den byhistoriske kartografi

Program

Byen som kartografisk objekt
Lektor, cand. scient. Peter Skriver,
Institut for Måle, Samfund og Rumlig Forandring, RUC

Historiske kort som hjælpemidler i byhistorisk arbejde
Arkivar, cand. mag. Peter Korsgaard,
Kort & Matrikelstyrelsen

Luftfotos og bystudier
Forskningsbibliotekar, cand. scient. Henrik Dupont,
Det Kongelige Bibliotek

Arkitekternes kort. Danske kommuneatlaser og SAVE (Survey of Architectural Values in Environment)
Professor, arkitekt Gregers Algreen-Ussing,
Kunstakademiets Arkitektskole

Scandinavian Atlas of Historic Towns. Idé, indhold og korteksempler
Dr. phil. Ole Degn,
tidligere seniorforsker ved Landsarkivet i Viborg

Arkæologernes kort. Om middelalderbyer i Skandinavien
Førsteamanuensis, dr. art. Gitte Hansen,
Bergen Museum, Universitetet i Bergen

Seminaret slutter med en længere diskussion

Algreen-Ussing, Kunstakademiets Arkitektskole (Danske kommuneatlaser) og dr.phil. Ole Degn (Scandinavian Atlas of Historic Towns), inden førsteamanuensis Gitte Hansen fra Bergen Museum og Universitetet i Bergen ud fra et arkæologisk perspektiv talte om kort og middelalderbyer i Skandinavien.

Undervisning og specialer

Der har ikke været byhistorisk undervisning i år, men der har været en god aktivitet med specialeskrivningen blandt de studerende på Institut for Historie og Områdestudier, Aarhus Universitet.

Der er i årets løb blevet afleveret fem byhistoriske specialer: Det ene havde titlen En ordentlig havebruger! En undersøgelse af Kolonihaveforbundet for Danmarks arbejde for

kolonihavesagen 1910-1940 og blev delvis skrevet i samarbejde med Byarkivet i Horsens. Et andet speciale havde kolonihaverne som moderne fritidsfænomen som emne. Et tredje speciale tog ligeledes udgangspunkt i en kulturinstitutioners interesser; det handlede således om de kommunale tiltag over for de fattige i Sorø 1803-1933 og havde særlig fokus på Sorø Fattighus, der i dag er i Den Gamle Bys varetægt.

De to sidste specialer havde Herning som emne og markerede dermed afslutningen på centrets samarbejde med Historisk Forening for Herning Kommune. Det ene speciale analyserede Hernings topografiske udvikling 1827-1877, dvs. i byens første vækstperiode før jernbanens etablering i byen, mens det andet tog fat på tekstilarbejderne i tiden 1876-1930 og dermed en af byens mest karakteristiske grupper. I 2006 blev der tilsvarende skrevet specialer om de religiøse strømninger i Herning omkring år 1900 og om byens kristne friskoletradition. Det har været en glæde for os, at vi på den måde har kunnet bidrage til kaste lidt lys over nogle af de underbelyste sider af denne bys historie.

Formidling

Med Den Digitale Byport i faste rammer i 2006 fik vi skabt en platform, som vi kan arbejde videre på i de kommende år. I 2007 har vi dog kun lagt en enkelt nyskabelse frem på hjemmesiden, nemlig den omtalte database om borgervæbningerne.

Det er dog ikke ensbetydende med, at vi ikke har planer om flere databaser og samlinger. Vi har i tidligere år skrevet præsentationer og lavet databaser om afholdsloger, sygehuse og handelsoplade mv., som vi af økonomiske grunde ikke har haft mulighed for at lægge på nettet. Det bør imidlertid kunne lykkes i den kommende tid, men det er som altid afhængig af, at vi kan rejse eksterne midler.

Vi har i årets løb søgt efter økonomisk støtte til at vedligeholde Den Digitale Byport og centrets egen hjemmeside, og det lykkedes med en donation fra Vilhelm Kiers Fond, at få omlagt de to hjemmesider til et format, der gør det nemmere for os at udvide og redigere uden at skulle involvere en programmør først.

Det er ikke ukendt, at støtte til drift og omlægninger er vanskeligere at skaffe end støtte til udviklingsarbejde, men vi

fortsætter ufortrødent vores jagt. Vi tror nemlig fuldt og fast på, at vi har fat i den lange ende med Den Digitale Byport, og reaktionerne fra brugerne bestyrker os i, at vores model er både nyttig for forskere og studerende og appellerende og interessant for andre.

Landsudstillingen 1909

– de kommende års internetprojekt?

Den største publikumssucces i Den Digitale Byport har været Den Virtuelle Købstad, 3D-modellen af en typisk købstad i året 1830. Vi har selvfølgelig spurgt os selv, hvordan vi kommer videre og skaber en tilsvarende visualisering af industri-samfundets byer.

I august fik vi bevilget 100.000 kr. af Kulturnet Danmark (Kulturarvsstyrelsen) til projektet Industribyen: Landsudstillingen 1909. Midlerne skal bruges til at finpudse ideen og lave de første modeller med henblik på at søge støtte til den endelige model i næste ansøgningsrunde i 2008.

Landsudstillingen 1909 var ment som en markering af Århus' fremgang op gennem 1800tallet. Byen var nu landets næststørste by og provinsens ukronede hovedstad. Samtidig var udstillingen en fremvisning af de fremtidige muligheder og – på flere områder – en æstetisk kommentar til industrialismen. F.eks. benyttede arkitektstanden lejligheden til at fremlægge sit bud på en forskønnelse af stationsbyerne – de grimme ællinger blev de kaldt – med mejeri, forsamlingshus, kro mv. Andre visioner omfattede en folkepark, mønstervillaer og fremvisninger af mønsterbrug inden for fiskeri, haver og landbrug. Der var jernbanestation og museumsinstallationer som Borgmestergården (der senere blev til Den Gamle By) og Fregatten Jylland foruden post- og telegrafstation, elektricitetstårn, kommunalinstitutioner og naturligvis store haller. I løbet af sommeren 1909 blev udstillingen besøgt af mere end 667.000 gæster.

Vi arbejder med ideen om at rekonstruere hele udstillingen – naturligvis – men formidlingen vil have vægt på den teknologiske, æstetiske, økonomiske og materielle tilstand i byerne. Vi har tidligere formidlet den klassiske købstad anno 1830 ved simpelthen at rekonstruere en by. Hvorfor vil vi ikke gøre det samme med industrialismens by? Hvorfor vil vi i stedet vise en udstilling? Fordi byen eller købstaden i 1909

ikke fandtes længere i ren form. Bybegrebet var brudt op af næringsfrihed, forstæder, stationsbyer, industribyer i rasende fremgang og tilbagestående købstæder.

Den moderne by kan derimod formidles indirekte ved at fortælle den modsætningsfyldte historie om mødet mellem fortid og fremtid og ved at give en række konkrete eksempler på dette sammenstød. Det kunne være opstillingen af museumsbygninger ved siden af mønsterstationsbyen eller kontrasten mellem udstillingen af nostalgisk, men umoderne kunstflid og moderne industriprodukter.

Internationalt samarbejde

Centrets leder, Søren Bitsch Christensen, blev i marts optaget i tidsskriftet Urban History's International Advisory Board, dvs. den internationale baggrundsgruppe. Tidsskriftet udspringer af miljøet ved Centre for Urban History i Leicester. Dette engelske byhistoriske center står bl.a. som medarrangør af Urban History Group, som en gang om året bringer de britiske byhistorikere sammen. Søren Bitsch Christensen og Mette Mortensen deltog i år i mødet.

De nordiske kontakter har igen i år været værdifulde for centret. Søren Bitsch Christensen var i februar inviteret til Borre i Norge for at være kommentator ved et seminar om småbyer og såkaldte udvekslingssteder ca. 800 – ca. 1800. Ved det Nordiske Historikermøde i Reykjavik i august var han paneldeltager ved en rundbordssamtale om bæredygtige byer, forstået både i økologisk og social forstand. Denne session var ledet af Lars Nilsson fra Stads- och kommunhistoriska institutet, Stockholms Universitet, og Lars har også været pennefører for en stor ansøgning til EU's Eurocores-program, hvor han inviterede centret til at være med i et projekt om Globalisation and the European City: Challenges and Responses since 1950. Desværre blev det til et afslag.

Organisation og medarbejdere

Tilskuddet fra det tidligere Århus Amt til centret er nu indeholdt i den samlede bevilling fra Kulturministeriet til Den Gamle By og er således nu formelt en bevilling fra Den Gamle By til dækning af halvdelen af centrets leders løn. Herudover sikres centret økonomisk ved, at Det Humanistiske Fakultet, Aarhus Universitet, betaler den anden halvdel,

hvilket gør det muligt at ansætte Søren Bitsch Christensen som lektor ved Institut for Historie og Områdestudier. Institutet bidrager til centrets drift, ligesom Den Gamle By betaler den drift, der er forbundet med centrets lokaler. Centret er i årets løb flyttet ind i en af lejlighederne i Eilschous Boliger, hvor der er gode nyistandsatte og lyse lokaler.

Bestyrelsen har i 2007 haft følgende medlemmer: Formand museumsdirektør Thomas Bloch Ravn, Den Gamle By, næstformand institutleder Jan Ifversen, Institut for Historie og Områdestudier (IHO), Aarhus Universitet, udpeget af Den Gamle By lektor André Wang Hansen, udpeget af IHO professor Bjørn Poulsen, begge fra Aarhus Universitet. Jørgen Mikkelsen har den sidste bestyrelsespost i sin egenskab af formand for centrets repræsentantskab, der udgøres af Dansk Komité for Byhistorie.

Centrets faste medarbejderstab har i år været Søren Bitsch Christensen og de to ph.d.-studerende Jeppe Norskov og Mette Mortensen. Cand.mag. Jeppe Klok Due har været ansat i foråret som forskningsmedarbejder, og stud.mag. Ida Marie Høyer har været studentermedhjælper. I løbet af efteråret har der været nedsat en arbejdsgruppe til at udvikle anden-runde-ansøgningen om Landsudstillingen. Museumssassistent Lisbeth Skjernov, Den Gamle By, har gennem året ydet en stor frivillig indsats som grafisk medarbejder og med hjemmesiden.

Centret har i år haft tre praktikanter: Sebastian Fogh Nordentoft, Rasmus Christensen og Maria Pihl Christensen, alle fra Aarhus Universitet.

Årsberetning Den Gamle By

Af Thomas Bloch Ravn

2007 blev året, hvor der for alvor blev taget fat på at skabe en moderne bydel i Den Gamle By. Næsten den samme sætning indledte også årsberetningen for 2006, og da var den også sand! Men den er endnu mere sand i år, idet en meget stor del af finansieringen nu er faldet på plads. Dels i kraft af den enestående donation fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal, dels i kraft af en række andre donationer, som er nærmere omtalt andetsteds i denne årsberetning. Der ud over er der nu opbygget den organisation, der skal sikre, at projektet gennemføres, så både de, der bakker op, Den Gamle By og museets store publikum kan blive tilfredse.

Økonomisk går det fornuftigt for Den Gamle By. Først og fremmest på grund af betydelige egenindtægter og mange private sponsorater og donationer. I en opgangstid er det

Under forløbet En uge i Jens' og Sofies liv lærer de medvirkende børn at hilse høfligt på de voksne, de møder undervejs. Tilbuddet indgår som et element i Århus Kommunes Sommeraktiviteter i Den Gamle By.

imidlertid vigtigt at erkende, at der kan komme andre tider, og det er vigtigt så vidt muligt at forberede sig på disse. Og her springer det i øjnene, at Den Gamle By er et af de museer, der får dækket den laveste andel af sine udgifter via offentlige tilskud. Det er derfor glædeligt, at Århus Byråd har vedtaget at undersøge muligheden for at opgradere museets driftstilskud ved næste års budgetforhandlinger. Det er Den Gamle Bys håb, at staten vil gøre ligeså.

Besøgsrekord – endda med betydelig entreindtægt

Det er glædeligt at kunne konstatere, at de senere års fremgang i antal besøgende tilsyneladende fortsætter. Således blev året 2006 det bedst besøgte nogensinde med i alt 361.861 gæster. Sidst rekorden blev slået var i 2004.

Det kan konstateres, at det gennemsnitlige årlige besøgstal nu ligger på godt 355.000 gæster. Det er yderst tilfredsstillende i et presset og stadig mere konkurrencepræget museums- og attractionsmarked, hvor flere museer endda tilbyder gratis entré.

Det er Den Gamle Bys erfaring, at publikum er villige til at betale for kvalitet. Vi er derfor også nervøse over for forslag, der med ét slag vil give gratis adgang til Den Gamle By og andre museer, fordi vi frygter, at gratis adgang på længere sigt vil sætte udviklingen i stå og dermed svække de danske museer.

Der er mange årsager til denne skepsis overfor den gratis adgang. For det første frygter vi, at den kompensation, som staten i givet fald vil komme med, over nogle år vil blive udhulet, hvilket igen vil betyde en svækkelse af museets økonomi, uden at vi selv kan gøre noget. For det andet vil vi blive fuldstændig afhængig af statsadministrationen, og det vil næppe blive lettere at tage utraditionelle initiativer. For det tredje kan man frygte, at et museum, der økonomisk fremtræder som en ren offentlig virksomhed, vil få vanskeligere ved at skaffe de private midler, der som bekendt betyder ganske meget for Den Gamle By. Og endelig kan man frygte, at museets stærke fokus på publikum vil blive svækket over tid.

Regnskab med højt aktivitetsniveau

I en virksomhed som et museum er det ikke overskuddet, der er det interessante, men derimod størrelsen af den økonomiske ramme samt det aktivitetsniveau, der er realiseret inden for denne ramme.

Følgende resumé af regnskabet er angivet i tusinder:

Indtægter

Offentlige tilskud	17.927
Entré	13.569
Butiksdrift	3.266
Den Gamle Bys Venner, årbog mv	28
Forpagtningsafgifter	541
Diverse	347
Indtægter i alt	35.678

Udgifter

Personale	25.245
Vedligeholdelse og drift af bygninger	3.684
Udstillinger og arrangementer	1.087
Administration og markedsføring	2.271
Øvrige driftomkostninger	405
Restaureringsprojekter mm	1.887
Tilbagebetaling af lån, Århus Amt	708
Afskrivninger	142
Dansk Center for Byhistorie	238
Udgifter i alt	35.667

Overskud _____ 11 _____

Den Gamle Bys økonomiske ramme består af offentlige tilskud, egne indtægter samt private sponsorater og donationer. Det offentlige tilskud er status quo i forhold til sidste år, idet de ekstra ca tre mio, som den opmærksomme læser vil have opdaget, at det offentlige tilskud er forhøjet med fra 2005 til 2006, er begrundet i kompensation for mistet børnecentré samt overførsel af Dansk Plakatmuseums tilskud til Den Gamle By.

Til gengæld er der sket en øgning af museets egenindtjening, ligesom også en forøgelse af private sponsorater og donationer; nærmere herom nedenfor.

Indtægten fra Den Gamle Bys Venner fremtræder i regnskabet som meget lav, fordi der er tale om et nettotal, idet såvel årbog og en række andre udgifter betales af Den Gamle Bys Venner, der i øvrigt er nærmere omtalt nedenfor.

Den Gamle Bys gartnere Laurits Norgaard Petersen og Frank Kristensen hænger tobaksblade til tørre i tobaksladen fra Fredericia.

Aktivitetsniveauet, som er realiseret inden for denne økonomiske ramme, er det højeste nogensinde, hvilket fremgår af denne årsberetnings summariske opgørelse.

Støtte og donationer

Den Gamle Bys hovedsponsorer er Nykredit og Morgenavisen Jyllands-Posten.

Af større sponsorer er tilkommet Sydbank, der sponsorerer sommerens promenadekoncerter i Traktørstedet, og Carlsberg, der sponsorerer Festugemarkedet i Den Gamle By.

Der ud over har museet en række hussponsorer, produkt sponsorer og arrangementssponsorer, som trofast bakker op og er med til at sikre Den Gamle Bys virke. Se listen over sponsorer bagerst i denne årbog.

Den absolut største donation, ja den største donation overhovedet i Den Gamle Bys snart 100årige historie, er de 161 millioner kroner til hovedetapen til Den Moderne By, som er bevilget af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal. Størstedelen af denne årbog er helliget en nærmere omtale af dette projekt.

Oticon Fonden har doneret 4 mio kr til etablering af et Erindringshus, og Tryk Fonden har doneret 700.000 kr til samme formål. Hermed er finansieringen af Erindringshuset på plads, idet The John and Birthe Meyer Foundation tidligere har doneret 1 mio kr til projektet.

Også en udstillingsbygning til Dansk Plakatumuseum er nu ved at være godt på vej, idet Augustinus Fonden har doneret 3,6 mio kr og Vilhelm Kiers Fond 1,2 mio kr.

Foreningen Plan Danmark yder i alt 1.110.000 kr i støtte til efteruddannelse af malersvende i Den Gamle By for perioden 2007-2009.

Fra Bodil og Jørgen Munch-Christensens Kulturlegat har Den Gamle By modtaget 80.000 kr til indkøb af Sven Brasch-samling til Dansk Plakatumuseum, og fra Elly og Aage W. Jensens Fond har Den Gamle By modtaget 50.000 kr til udarbejdelse af bogen Den Gamle Bys ABC.

Stark ved Aarhus Mørtel-Compagni og Vesterbro Trælshandel har igen i år støttet afholdelsen af Håndværksdage i Den Gamle By med 50.000 kr.

CAC Fonden har doneret 60.000 kr til festskriftet Spørg Birgitte!, og fonden har i lighed med tidligere år stillet et

Træstilladser har i århundreder været anvendt ved katedralbyggeri og opførelse af slotte. Og nu har vi også prøvet det i Den Gamle By. Det er interessant for håndværkerne og til glæde for publikum.

beløb på 25.000 kr til rådighed for Den Gamle By til hastebestilling af museumsgenstande.

Post Danmark sponsorerer, at der holdes åbent i Den Gamle Bys posthus som en integreret del af det levende museum.

Den Gamle By varetager sekretariatet for museernes dragt- og tekstilpulje. Driften heraf støttes af Kulturarvsstyrelsen med 30.000 kr, og fra Augustinus Fonden har puljen modtaget 150.000 kr til udarbejdelse af en orddatabase over dragt- og tekstilord.

Kulturarvsstyrelsen gav 55.000 kr til Den Gamle By til regional markedsføring af Historiens Dag.

Århus Kommunale Skolevæsen støtter driften af Den Gamle Bys skoletjeneste, og Århus Kommunes Fritids- og kulturforvaltning har igen i år støttet sommeraktiviteter for børn i Den Gamle By.

I alt 297 medlemmer af Den Gamle Bys Venner har i årets løb betænkt museet med gaver til et samlet beløb af 39.649 kr.

Den Gamle By er meget taknemmelig for denne markante opbakning fra mange sider, som er en afgørende forudsætning for museets fortsatte udvikling.

Bodil Christiane Kolding Sneums Fond til Støtte for Den Gamle By i Århus

Fhv skoleinspektør Bodil Sneum var født i Århus, men levede størstedelen af sit liv i Nordsjælland. Da hun døde 30.

november 2004, 96 år gammel, fremgik det af testamentet, at enarving skulle være en fond til støtte for Den Gamle By, som hun gennem hele livet havde næret stor veneration for. Bodil Sneum var datter af lærer og folketingsmand Axel Sneum, Århus.

Efter afslutningen af bobehandlingen er der nu stiftet "Bodil Christiane Kolding Sneums Fond til Støtte for Den Gamle By i Århus" med advokat Niels Fisch-Thomsen, København, som formand. Fonden rummer syv mio kr, som over de næste ti år skal uddeles til Den Gamle By, navnlig med sigte på at støtte museets "samfundskulturelle og oplysende virksomhed".

I Den Gamle By er vi taknemmelige for, at der er mennesker, der finder Den Gamle Bys virke så betydningsfuldt, at de testamenterer deres midler til museet.

Bodil Sneums hjem viste, at hun interesserede sig for den nære fortid, der nu er ved at forsvinde, idet hun havde gemt talrige dagligdags ting helt tilbage fra 1960'erne. Sådanne ting er som oftest vanskelige at skaffe for museerne. Derfor indgår de nu i museets samling, så de med tiden kan finde anvendelse i de boliger, der skal være i det moderne bykvarter og give miljøerne detaljer og troværdighed. En særlig detalje er det, at vi i Bodil Sneums hjem fandt hendes egne medlemskort til Den Gamle Bys Venner helt tilbage fra foreningens stiftelse i 1927.

Bodil Sneums Fond har allerede foretaget sine første uddelinger til støtte for etableringen af et moderne bykvarter i Den Gamle By, senest med støtte til hjemtagelse af et komplet blikkenslager- og VVS-værksted fra Aabenraa.

Den Gamle Bys Venner på tur

For tredje gang har Den Gamle Bys Venner været på museumsrejse. Turen foregik i slutningen af juni og første mål var de enestående helleristninger ved Tanum nord for Göteborg. Derefter blev kursen sat mod Norge, hvor der stod frilandsmuseer og digterhjem på programmet.

Frilandsmuseerne var repræsenteret ved Glomdalsmuseet i Elverum, Maihaugen i Lillehammer og Norsk Folkemuseum i Oslo. Hjemmene for Bjørnstjerne Bjørnson, Sigrid Undset og Henrik Ipsen blev også besøgt, og så var der endda også tid til byvandring i Christian IVs Oslo og på Akershus.

Den Gamle Bys Venner vises rundt på Norsk Folkemuseum.

Turen arrangeres af IFA-Kulturrejser i samarbejde med Den Gamle By. Med 48 deltagere var der fuldt hus. Blandt deltagerne var to medarbejdere fra Den Gamle By, som derved er med til at vise flaget overfor såvel Den Gamle Bys Venner som de besøgte kollegamuseer.

Næste år er målet det store, nordengelske frilandsmuseum Beamish, og såfremt der fortsat er interesse herfor, er der planer for museumsture mange år ud i fremtiden.

Særudstillinger, temadage og arrangementer

Også i år har Den Gamle By sat fokus på særlige emner via særudstillinger, temadage og arrangementer.

30. marts åbnede Dansk Plakatmuseum og Den Gamle By i fællesskab udstillingen *Industrien på Plakaten* med over 100 plakater, der viser forskellige danske industriprodukter – kendte som mindre kendte. Fra Oma Margarine og Beauvais konserves over tapet fra Danske Tapetfabrikker, Cirkel Kaffe, FDB-møbler og Davregryn til Nilfisk, Carlsberg og radioer fra B&O. Udstillingen, der stod frem til 4. november, var Den Gamle Bys og Dansk Plakatmuseums fælles bidrag til Industrikluturens år.

Den Gamle Bys andet bidrag til Industrikluturens år er udstillingen *Knald på cyklen*, der åbnede 12. maj med et stort knallertløb med deltagelse af mere end 50 veteranknallertler. Udstillingen fortæller historien om de to-hjulede transportmidler, cyklen og knallerten, som i 1900tallet gjorde

Til soldaterdage arbejder Den Gamle By med rollespil. Her er de danske landsoldater på vej til at imødegå preussernes overgang til Als i 1864.

menigmand mobil. Cyklen gjorde det lettere at overkomme den adskillelse af bolig og arbejde, der fulgte i kolvandet på industrialiseringen. Efter anden verdenskrig gik knallerten sin sejrsgang, hvilket gav mange danskere endnu længere aktionsradius – til arbejde, til ferie og til udflytning til kolonihaven i sommerperioden.

To udstillinger er fortsat fra 2006. Det drejer sig om Kristentøj og dåbskjoler, der stod frem til og med 9. september, og Renaissanceens Byer, der vil kunne ses året ud.

Rækken af *temadage* er efterhånden blevet en tradition. Også i 2007 afviklede museet Løgedage, Soldaterdage og Pinsemarked i foråret og Havedage, Håndværksdage og Bryggedage i efteråret.

Fra pinse til og med bryggedage var der promenadekonserter i Traktorstedet hver søndag og enkelte lørdage.

Som noget nyt deltog Den Gamle By i juni måned i markeringen af *Historiens Dag*, der havde børn i industrikulturen som tema. Levende Museum og Skoletjenesten havde udarbejdet små rollespil, der dagen igennem blev opført i gaderne til henrykkelse for publikum – ikke mindst de gæster, der blev inddraget i spillet. Blandt rollespillene kan nævnes *Sat på gaden* om en fattig familie, der bliver sat ud af deres bolig på grund af huslejerestance, og *Udvandring til Amerika*, der

fortæller historien om en familie, der på grund af tidernes ugunst i Danmark søger lykken i det fremmede.

Den Gamle By var i forbindelse med Historiens Dag udpeget som fyrtårn af Kulturarvsstyrelsen, og det betød, at åbningen af arrangementerne i den midtjyske region blev foretaget i Traktørstedet i Den Gamle By. Formanden for Region Midtjylland, Bent Hansen, holdt åbningstalen.

I september afholdt Den Gamle By for anden gang *Festugemarked*. Takket være et sponsorat fra Carlsberg var det muligt at udvikle endnu flere historiske forlystelser – blandt andet et telt, hvor markedsgæsterne kunne forlyste sig med at betragte verden igennem stereoskoper (kukkasser), der giver en forbløffende realistisk 3-D effekt. En anden nyskabelse var Musikalsk Salon med Arion på Helsingør Theater. Der blev gennemført otte velbesøgte forestillinger med efterfølgende servering af kaffe og lagkage i Theatergården.

Stort holdarbejde bag jul med rekordbesøg

Det er interessant at iagttage, hvordan såvel årets som livets højtider med ét gør mange mennesker bevidste om og interesseret i rødderne. Det er som om traditionen skubber den moderne livsstil til side, og man tør sig anderledes, spiser anderledes, drikker anderledes, hører anderledes musik, synger andre sange, ligesom også andre og stærkere følelser kommer i spil.

Dette forhold er utvivlsomt en del af forklaringen på, at Den Gamle By nu gennem en årrække har haft stadig mere succes med at give den danske jul dybde og perspektiv gennem udstillinger, Levende Museum og salg af varer og smagsprøver.

I 2006 tiltrak Jul i Den Gamle By således hele 114.303 gæster, hvilket endnu engang er rekord. I årets særudstilling satte vi dels fokus på Jul i Mands Minde helt frem til 1970'erne, dels blev der sat fokus på julekalenderens historie.

Fra 2006 har museumsinspektør Jens Ingvordsen påtaget sig opgaven at være juleinspektør. Men julen er uden tvivl det største holdarbejde i Den Gamle By.

Det er ligesom et teater. På et teater er der nogen, der står på scenen som skuespillere, nogle få er stjerner. Der er også nogen, der skriver stykkerne, instruerer dem, og der er scenografer og scenefolk. Nogen er ansvarlig for administrationen.

Regionsrådsformand Bent Hansen holdt tale, da Den Gamle By dannede ramme om åbningen af Historiens Dag for museerne i Region Midtjylland.

Nogen holder bygningerne ved lige, nogen passer arkivet, nogen gør rent, nogen passer på de ting, der skal bruges en anden gang, og nogen er altnuligmænd, der kan lidt af hvert. Alle funktioner er vigtige for, at teatret fungerer. Men nogen er mere synlige i offentligheden end andre. Stjernen på scenen er nok den mest synlige, nogen kender et par af skuespillerne, nogle få ved hvem direktøren er, mens fagfolkene bag scenen nok mest er kendt i faglige kredse. Sådan er det også med julen i Den Gamle By og med museet i det hele taget.

Dansk Plakatmuseum

Mens finansieringen af en udstillingsbygning til Dansk Plakatmuseum nu forhåbentlig er ved at falde på plads, er der fortsat stor aktivitet på såvel indsamlings- som udstillingsfronten.

Løbende kommer der donationer af plakater, og fra tid til anden foretages der målrettede indsamlingskampagner. Der ud over skaber fondsdonationer med mellemrum mulighed for at forøge samlingen med plakater, der er vanskelige at erhverve andet end ved køb. Således er der for midler fra Bodil og Jørgen Munch-Christensens Kulturlegat indkøbt en fin samling af Sven Brasch' plakater. Der ud over har følgende fonde støttet udstillinger, indkøb af rammer, udbygning af reoler mv: Augustinus Fonden, Carlsbergs Mindelegat, Skandinavisk Tobakskompagni's Gavefond, Nordea Danmark Fonden, Højesteretssagfører C. Davidsens Legat samt Aage og Ulla Filtenborgs Fond.

Af udstillinger er der i årets løb arrangeret i alt ti i Danmark og udlandet: Ukrainske Plakater i Musikhuset Aarhus, Industrien på Plakaten i Den Gamle By, Vanillamanden og andre Århus-historier, Bymuseet, Århus, Dansk Plakatkunst i 100 år, Fælleshuset, Den Danske Ambassade i Berlin, Røde Mor på Plakaten, Klaverfabrikken i Hillerød, Amnesty-Plakater, Udstillingsskib i Hamborg, Musikhuset Aarhus i 25 år, Musikhuset, Hestepлакater, Det nationale Hestesportscenter, Vilhelmsborg, Heerup på Plakaten, Holstebro Bibliotek samt Øl-Plakater i Den Gamle By.

Personbåren formidling

I 2001 indførte Den Gamle By med Levende Museum en ny form for personbåren formidling, hvor museets publikum

kan gå i dialog med historien. Der er her tale om et område i konstant udvikling, og det seneste år har en bevilling fra Arbejdsmarkedets Fericfond skabt grundlag for flere nye tilbud til publikum.

Således har Den Gamle By nu en *bodker*, der demonstrerer dette nu stort set forsvundne håndværk for museets publikum. En af museets medarbejdere er i forvejen billedskærer, og da han fik muligheden, gik han i forbundt hos bødkeren på Hjerl Hedes Frilandsmuseum og blev dermed uddannet som bødker også. Parallelt hermed indrettede museet to værksteder, der kunne bruges til demonstrationer, og store dele af det forløbne år har museets gæster kunnet følge fremstillingen af tønder, fæde og kar i alle størrelser, for dagen efter at kunne opleve den samme person udføre fine billedskærerarbejder.

Arbejdsmarkedets Fericfond støtter også udviklingen af *dramatiserede rundvisninger*, hvoraf der hen over året er realiseret følgende: Lys i mørket, Til middag i Frk Clausens pensionat. På dannelsesvisit hos præsteenken og Dengang alle kendte døden. Rundvisningerne vil også blive programsat i de kommende år.

Nu har museets gæster mulighed for at se og stille spørgsmål til Den Gamle Bys bødker og billedskærer, Lars O. Laursen.

Endvidere har donationen skabt grundlag for projektet *En dag som barn i 1864*, hvor et antal børn i udvalgte perioder bliver indrulleret for en dag. Her bliver de ikklædt en historisk dragt, får tildelt identitet som et barn i 1864, og derpå indgår de i det almindelige arbejde i Den Gamle Bys Levende Museum. Projektet havde premiere i efterårsferien med stor succes.

Der ud over har Den Gamle By en række andre dramatiserede tilbud til børn. For eksempel som led i Århus Kommunale Skolevæsens *Sommeraktiviteter*, hvor der blev afviklet i alt 11 hold med 192 deltagende børn – og mere end 100 på venteliste.

Og i regi af skoletjenesten er udviklet en række *rollespil*: På orlov i købstaden – om 1864, Flugten til Amerika – om udvandringen i 1800'erne samt Købmandsgården 1864 – om livet i krigs- og skæbneåret 1864.

Der er for Den Gamle By ingen tvivl om, at rollespil og dramatiserede tilbud er med til at gøre historien både mere interessant og lettere tilgængelig for både børn og voksne. Derfor har museet også iværksat et særligt kursus for børneaktører, hvorved der slås to fluer med ét smæk. Børnene bliver undervist i drama, og Den Gamle By får nogle gode børneaktører til det levende museum.

Teater og musik

Helsingør Theater var traditionen tro ramme om Aarhus Symfoniorkesters kammerkoncerter både forår og efterår. Desuden er det frugtbare samarbejde med Den Jyske Opera cementeret i 2007, hvor Den Jyske Opera har afholdt liedkoncerter både i foråret og efteråret. Det er blevet til fem forrygende koncerter med nogle af verdens bedste sangere. Blandt andet Stig Fogh Andersen og Bo Skovhus. Nogle af sangerne fra Den Jyske Opera kunne man desuden møde i forbindelse med Den Jyske Operas Venners 50 års jubilæum, der blev markeret med to operakoncerter på Helsingør Theater i 2007.

Aarhus Sommeropera indtog vanen tro teatret i sommerperioden. I første omgang for at genindøve sidste års børneopera-succes *Ballade i barberskum*, der bygger på Rossinis Barberen i Sevilla. Det mandede ud i seks festlige forestillinger i juni. Senere på sommeren vendte Aarhus Sommeropera

tilbage med prøver på soap-operaen *Soopera*. Soapera blev til i samarbejde med Svend Åge Madsen, og den blev fremført på forskellige offentlige steder som Hovedbiblioteket, Bazar Vest og Bruuns Galleri i Århus.

Teaterselskabet Pulchra Semper Veritas spillede som sædvanlig for fulde huse i Traktorstedet Simonsens Have, da de opførte Ludvig Holbergs komedie *Henrik og Pernille* i juli. Pulchra Semper Veritas er desuden at finde på de skrå brædder til jul på Helsingør Theater, hvor de igennem en årrække har gjort det til en rigtig juletradition at opføre Holbergs *Julestue*.

I foråret husede teatret for første gang filmfestivalen Aarhus Festival of Independent Arts, og i efteråret gjaldt det International Guitar Festival Aarhus, der som sædvanlig bod på klassisk guitar i verdensklasse.

I Traktorstedet Simonsens Have var den musikalske stemning i top hver søndag i sommerperioden. Promenadekoncerterne blev vanen tro sunget igang af Arion-koret pinsemorgen, og flere gange i løbet af året var der mulighed for at møde de velsyngende herrer. De gav promenadekon-

Arion-koret optrådte under Århus Festuge med såkaldt musikalsk salon i Helsingør Theater. Bagefter var der mulighed for at købe kaffe og lagkage i teatrets gård.

center i Traktørstedet og var desuden at finde i forbindelse med Århus Festuge i Den Gamle By, hvor de bød indenfor til Musikalsk Salon på Helsingør Theater. Her kunne man få en fornøjelig eftermiddag med solist- og trestemmig korsang, fællessang, en ordentlig portion humor og et drys af kabaretsstemning. Arion afslutter sæsonen i Den Gamle By med "en rigtig julekoncert" på teatret.

Bygninger og vedligeholdelse

De fleste af Den Gamle Bys bygninger er gamle i sig selv, og mange har stået på museet i mange årtier. Det betyder, at adskillige bygninger ofte kræver gennemgribende og omkostningstunge istandsættelser.

Det er museets håb, at der kan skaffes de nødvendige ressourcer til at gennemføre et mere systematisk vedligeholdelsesprogram. Idealet er, at der hvert år istandsættes 4-6 bygninger, hvorved alle museets bygninger vil få en tur i løbet af en overskuelig årrække. Der disponeres med ét hus, der får en gennemgribende restaurering pr år.

I år var det Helsingør Theater, der fik den store tur. Taget er blevet lagt om og forsynet med undertag. Murværk, puds og skorstenene er repareret og kalket. Alle vinduer og døre er repareret og malet.

Blandt de huse der i øvrigt er blevet istandsat skal nævnes: Ålborggårdens Grotumfløj, Kannikegadehuset og Bogtrykkeren. Der er i år også påbegyndt istandsættelser af Vandmøllen. På disse huse er der repareret bindingsværk og murværk, og vinduer og døre er repareret og malet. På Kannikegadehuset er der til tillige gennemført omfattende reparationer på tag og skorsten.

I forbindelse med arbejderne på Kannikegadehuset og Bogtrykkeren har museets håndværkere bygget et traditionelt stillads i træ. Det har været en succes, ikke mindst æstetisk, og det er tanken, at der hvert år bygges mindst et træstillads på et af de huse, der skal istandsættes.

I vinteren 2006-07 blev der lagt nyt tag på Bulladen, der netop var blevet flyttet til området bag Gartneriet. Det var en god anledning til at give Bulladen sit landlige præg tilbage, og den blev derfor tækket med langhalm, som er bundet med halmsimer.

I vinter blev Bulladen tækket med langhalm, der er bundet med halmsimer.

Møntmestergården godt på vej

Med den store donation fra Augustinus Fonden, der er omtalt i Den Gamle Bys årbog 2006 s 92, var der skabt grundlag for et systematisk arbejde med færdiggørelse af Møntmestergårdens indre.

Stueetagen udføres, som den kunne tage sig ud umiddelbart efter opførelsen af baroktrappen og de to sidekabinetter omkring 1730. Her vil man kunne opleve barokkens farvebejstring, illusionsmaleri og farvesammensætninger, som udfordrer vor tids æstetiske sans.

Fugleloftsalen, hvor loftet blev afsluttet i 2006, har fået grønt rammeværk, grå fyldninger og dodenkop staffer – farver, som fandtes på ældre bygningsdele i huset, og det hele er marmoreret i tidens stil. Gulvet er skakternet i sort og hvidt for at illudere marmorfliser.

I femfagssalen er loft og bjælker malet, som de fremstod ved bygningens opførelse. Farverne var stadig synlige, og igen her er kulørerne overvældende, især mønje og cinnoberrød på bjælkerne – det er lige før, det er ren 1970er! Paneler og døre er malet med en grå farve, som udgør bunden for en rød/hvid/grå marmorering med forlæg i en sal på herregården Selsø på Sjælland.

Trapperummets rammeværk er blevet malet i en pariserblå farve, som dengang var forholdsvis ny, og fyldningerne er malet i en siena naturel og listerne i en lys gråhvid. Balustrene marmoreres i blåt og hvidt og gråt. Farverne er dokumenteret på de originale bygningsdele.

På 1. salen er stukarbejderne til lofterne i de tre store sale påbegyndt, og i 2008 vil malerarbejderne på denne etage blive genoptaget med færdigstrykning af træværk og væglærreder samt opsætning af papirtapeter i enkelte rum.

I kælderen arbejdes der med installation af ventilationsanlæg og en varelevator med forbindelse til køkkenregionerne i Femfagshuset. Disse moderne elementer bliver indbyggede i historiske rammer, så de ikke forstyrrer kældrens 1700tals atmosfære. Der arbejdes desuden på en større produktion af møbler, så museets gæster her vil kunne få en oplevelse af at være på værtshus i Christian VI's København i 1730erne.

Alle håndværksarbejder i Møntmestergården vil blive afsluttet, så bygningen kan åbne for publikum til Den Gamle Bys 100års jubilæum primo 2009.

Loftet i Møntmestergårdens femfagssal i stueetagen er et festfyrværkeri af farver fra 1730erne.

Under et privat besøg i Den Gamle By 5. september så Hendes Majestæt Dronningen bl.a. tegningerne til den store bindingsværksmur med eksempler på 500 års dansk bindingsværk.

Kavalkade over dansk bindingsværk

I Den Gamle Bys årbog for 2006 blev omtalt planerne om at lave en kavalkade over dansk bindingsværk på den mur, der skal afgrænse Den Gamle By mod Eugen Warmingsvej bag Eilschous Boliger. Projektet er blevet til med støtte fra Sportsgoods-Fonden og nu godt i vej.

Tømrernes afbinding af tømmeret og billedskærerens arbejde er afsluttet, og i skrivende stund er tømrerne ved at gøre klar til at rejse muren.

Når vejret atter tillader det efter vinteren, vil Den Gamle Bys malere give muren de rette farver, så disse også kan være med til at fremhæve de forskellige epokers udtryk fra gotik til nationalromantik.

Det er planen samtidig at udgive en lille folder, der fortæller om muren og om dansk bindingsværk i 500 år.

Sikringsprojektet

Den Gamle By er nu godt i gang med et omfattende sikringsprojekt, som er blevet muligt ved støtte fra Tryk Fonden; se nærmere Den Gamle Bys årbog 2006 s 93. Projektet gennemføres over tre år 2007-2009.

I år er der gennemført udskiftning af samtlige sikringsanlæg på museets magasiner og i Eilschous Boliger. Den øvrige indsats har været koncentreret om at udskifte brandalarmer-

ring anlæggene på hele museet, og at indføre et styresystem der giver et større overblik.

I de følgende to år vil tyverianlæg, adgangskontrol, videoovervågning, samt beredskabsplanlægning stå på dagsordenen, således at sikringen i Den Gamle By ved udgangen af 2009 vil være både moderne og effektiv.

Museets indsamling koncentreret om 1900'erne

Den Gamle Bys samlinger er særdeles righoldige. Navnlig for perioden før 1930'erne, og det er derfor yderst begrænset, hvad der nu hjemtages fra ældre tider.

Derimod indsamles der med rund hånd til brug for Den Moderne By. I årets løb er således hjemtaget flere velbevarede bolig- og erhvervshelheder, ligesom museets samlinger også er beriget med interessante enkeltgenstande.

Fra Højbjerg i Århus er hjemtaget et komplet hjem med alle små og store genstande – lige fra frimærkesamlingen og de antikke chokoladeforme til Niveacremen og de saltglaserede krukker. Hjemmet blev etableret i 1945 og overdraget til Den Gamle By ved ejerens død i 2007.

Fra Hobro er hjemtaget store dele af et hjem efter en Falckredder og en plejehjemsassistent, der blev gift i 1943. Hjemmet indeholder blandt andet soveværelsesmøblement fra 1943, fjernsyn fra ca 1963, ottoman fra 50'erne, afsyrede egetræsmobler fra 1968, 1930'er-møblement – ombetrøkket i 1970 – og korsstingsbilleder fra 1940'erne.

*Dregeværelse indrettet i 1971.
Hjemtaget til Den Gamle By
2007.*

I 2007 har Den Gamle By erhvervet en hel lægekonsultation fra Kolding. Her ses venteværelset.

Fra Hasle i Århus er hjemtaget store dele af et hjem, der har været beboet af samme familie i tre generationer. Manden i huset var sømand og havde i den sammenhæng hjembragt souvenirs fra mange verdensdele.

Efter Den Gamle Bys efterlysning af vvs-værksteder fik vi tilbud om at overtage værkstedet efter firmaet Andr. Møker & Søn i Aabenraa. Firmaet har siden begyndelsen af 1900tallet været drevet af samme familie på samme adresse, Nørreport 19. Værkstedet er meget velbevaret med specialværktøj for blikkenslagerarbejde, håndværktøj og mindre maskiner til vvs-arbejde samt arbejdsborde, reoler, hylder og andet inventar.

Fra Kolding er hjemtaget en lægeklinik, der åbnede i 1974. Klinikken blev indrettet i tidens mest moderne – og meget orange – stil. I pagt med tiden var der naturligvis askebægre i venteværelset.

Fra Aabenraa er hjemtaget serveringslokalet fra et konditori, etableret 1922. Interiøret fremstår med ganske få undtagelser som i 1920'erne med de oprindelige stole, borde, sofaer, paneler, stuk, døre, dørhåndtag og radiatorskjulere.

Der er desuden hjemtaget adskillige enkeltgenstande, og det har vist sig, at Den Gamle Bys efterlysning af dagligdags ting som håndsæbe, skocreme, konserver og lignende er blevet hørt.

Også dragt- og tekstilsamlingen sætter fokus på 1900årenes historie. Således er der modtaget en samling af to børns babytøj fra 1970'erne, en del kvindetøj fra 1970'erne og 80'erne samt enkelte sæt bryllupstøj og tøj fra andre af livets højtider.

Og endelig er der i forbindelse med udstillingen *Danske julekalendere* indsamlet et større antal af denne juleklassiker. I alt 260 kalendere er det blevet til – fra den ældste danske julekalender og frem til i dag.

Positive omtaler af Den Gamle By – nationalt og internationalt

For to år siden fik Den Gamle By som det første museum de maksimale fem stjerner i forbindelse med mærkningen af danske seværdigheder og attraktioner. Fem stjerner betyder, at Den Gamle By er "en helstøbt attraktion på internationalt niveau". Nu har museet gentaget succesen og atter fået maksimumpoint, og det til trods for, at kravene er blevet

skærpede siden sidste bedømmelse. Herved cementeres den position, som museet har fået via sine tre stjerner i Guide Michelin samt optagelsen blandt verdens 1000 største seværdigheder.

I svenske Sten Rentzhogs storværk om verdens frilandsmuseer, *Friluftsmuseerna – En skandinavisk idé erövrar världen*, der også er kommet i en engelsksproget udgave, fremhæves Den Gamle Bys store betydning som inspirationskilde for andre museer. På små ti sider omtales både museets grundlæggelse, den stærke fokusering på håndværket, samarbejdet med universitetsverdenen og det nye, store projekt om Den Moderne By. Sten Rentzhogs bog er udgivet i år på Carlssons Bokförlag i Stockholm.

Som noget nyt er Den Gamle By gjort til genstand for en videnskabelig analyse af de besøgendes opfattelse af kulturarven. Analysen med titlen *Interpreting heritage essentialisms: Familiarity and felt history* er foretaget af de to engelske forskere, lektor Vivien Andersen og professor Richard Prentice, og publiceret i tidsskriftet *Tourism Management* 28, 2007.

Særlige gæster

10. november 2006 var Tjekkiet's præsident Vaclav Klaus og fru Livia Klausova på besøg i Den Gamle By, hvor de bl.a. så Eilschous Boliger og Købmandsgården, ligesom de også så den næsten færdige juleudstilling i Borgmestergården. Besøget sluttede med en seance i Ølkælderen, hvor de tjekkiske gæster komplimenterede Den Gamle Bys bryggere for museets gammeløl, der var brygget i det tidlige forår.

Museets protektor, Hendes Majestæt Dronningen, var på et privat besøg 5. september. Besøget bød først og fremmest på en orientering om projektet Den Moderne By, ligesom Dronningen også besøgte arealet, hvor det nye kvarter kommer til at ligge. Der ud over var majestæten på besøg i Eilschous Boliger, hos bødkeren og hos Isenkrammeren. Dronningen har fulgt hele processen med genopførelse af Møntmestergården, og dette besøg var ingen undtagelse. Til sidst så Dronningen tømrernes arbejde med bindingsværket til kavalkaden over 500 års dansk bindingsværk.

En række udenlandske ambassadører har i årets løb besøgt Den Gamle By. Således Grækenlands ambassadør Dimitris Contoumas, Tjekkiet's Ivan Jancarek, Englands David Frost,

10. november 2006 besøgte Tjekkiets præsident Vaclav Klaus Den Gamle By. Han ses her sammen med borgmester Nicolai Wammen og museumsdirektør Thomas Bloch Ravn.

der var særlig interesseret i Dansk Center for Byhistorie, samt den japanske ambassadør Masaki Okada.

En lang række forskere og museumsfolk besøger fra tid til anden Den Gamle By. Således bl.a. vicedirektør Adelheid Ponsioen fra Nederlands Openluchtmuseum og direktør Ågot Gammersvik fra Maihaugen, der 17.-19. december 2006 så på Jul i Den Gamle By. 16. marts ønskede museumsdirektør John Mark Nielsen og udviklingsdirektør Thomas Hansen fra The Danish Immigrant Museum i Iowa, USA, at høre om Den Gamle Bys udviklingsplaner. Og 8. oktober var Folketingets vicedirektør Per Anker Hansen og chef for Folketingets bibliotek Hanne Rasmussen på besøg for at drøfte mulighederne for at etablere et demokratimuseum i Danmark.

Der ud over har museet haft besøg af professor Carol Gold fra University of Alaska Fairbanks samt Karen Finch, der er tidligere leder af The Textile Conservation Centre ved Hampton Court i London.

Stadig flere udenlandske studerende skriver opgave om

Den Gamle By; i år således studerende fra Sydkorea, Italien og Brasilien.

Endelig har Den Gamle By til forskellige arrangementer haft besøg af politikere fra Byråd og Folketing, ligesom talrige rejseskribenter og journalister året igennem vises rundt i Den Gamle By.

Forskning og publikationer

- Christensen, Søren Bitsch: Medredaktør af Danish Towns During Absolutism 1660-1848 – Urbanisation and Urban Life, Danske Bystudier 4. Heri medforfatter af indledningen og forfatter af artiklen Danish towns as economic agents in the market system ca. 1600-1850, i alt ca. 85 s.
- Frandsen, Allan Leth: Sådan flytter man et hus, Den Gamle Bys Årbog 2007 side 38-40.
- Frandsen, Allan Leth: 1927-kvarteret, Den Gamle Bys Årbog 2007 side 41-51.
- Frandsen, Allan Leth: 1974-kvarteret, Den Gamle Bys Årbog 2007 side 52-64.
- Frandsen, Allan Leth og Thomas Bloch Ravn: Nu tager Den Gamle By fat på den nære fortid, Danske Museer 3/2007 side 32-35.
- Frandsen, Allan Leth (red.) og Gitte Kidmose Røn: Lægeplanter fra Apotekerhaven i Den Gamle By. Den Gamle Bys historiske hæfter nr. 1.
- Ingvordsen, Jens: Danske julekalendere. Spørg Birgitte! Festskrift til Birgitte Kjær. Den Gamle Bys skriftrække bind XI 2007 side 84-93.
- Ingvordsen, Jens: Julegrisens sidste grynt. Morgenavisen Jyllands-Posten, 2. december 2006 side 11.
- Ingvordsen, Jens: Operation bagværk. Morgenavisen Jyllands-Posten 9. december 2006 side 8.
- Ingvordsen, Jens: Juleaften må der gås på bordet. Morgenavisen Jyllands-Posten 16. december 2006 side 8.
- Ingvordsen, Jens: "Giv mig kun et kys, det er jo jul." Morgenavisen Jyllands-Posten 23. december 2006 side 4.
- Mathiassen, Tove Engelhardt: Ventetøj. Spørg Birgitte! Festskrift til Birgitte Kjær. Den Gamle Bys skriftrække bind XI 2007 side 52-63.
- Mathiassen, Tove Engelhardt: A survey of 140 year of collecting historical costumes. ICOM's Costume Committee.

Værksted for reparation af skrivemaskiner fra et hjem, hvor alt blev hentaget til Den Gamle By i 2007.

- Proceedings from the 58th annual conference. (Ed. Katia Johansen) 2007, side 88-92.
- Mathiassen, Tove Engelhardt: Kristentøj og dåbskjoler i Den Gamle By. Dragtjournalen 1, 1. årg. 2007, side 55-56. www.dragt.dk
- Mathiassen, Tove Engelhardt og Helle Leilund: Costume in a Museological Context: Dealing with Costume and Dress from Modern Danish History. Dressing the Past (Edited by Margarita Gleba, Cherine Munkholt og Marie-Louise Nosch). Ancient Textiles Series Vol. 3. Oxbow.
- Mathiassen, Tove Engelhardt: Men hendes Ansigt dæktes af et Slør. Sløret som et tegn i en globaliseret verden (red. Inge Degn og Kirsten Søholm).
- Ravn, Thomas Bloch, Tove E. Mathiassen og Fritse Meyer (red.): Spørg Birgitte! Festskrift til Birgitte Kjær. Den Gamle Bys skriftrække bind XI 2007

- Ravn, Thomas Bloch: To hovedspor. Spørg Birgitte. Festskrift til Birgitte Kjær. Den Gamle Bys skriftrække bind XI 2007 side 13-23.
- Ravn, Thomas Bloch og Inger Tølstруп: Første samlede analyse af verdens frilandsmuseer, anmeldelse af Sten Rentzhogs bog Friluftsmuseerne – En skandinavisk idé erövrar värden, Danske Museer 3/2007 side 50.
- Ravn, Thomas Bloch og Allan Leth Frandsen: Nu tager Den Gamle By fat på den nære fortid, Danske Museer 3/2007 side 32-35.
- Ravn, Thomas Bloch: Connecting Open-Air Museums on the Cultural-Tourist Map of Europe, i Solveig Sjöberg-Pietarinen (red): Reports of the 22th Conference of The Association of European Open Air Museums, Finland 2007 side 183-87.
- Ravn, Thomas Bloch: Community and “zünftig” culture in the Danish craft guilds, i Danish Towns during Absolutism. Danske Bystudier 4.
- Røn, Gitte Kidmose og Allan Leth Frandsen (red.): Lægeplanter fra Apotekerhaven i Den Gamle By. Den Gamle Bys historiske hæfter nr. 1.
- Sethia, Nynne Raunsgaard: Ole Magnus Raschs miniatureportrætter. Spørg Birgitte. Festskrift til Birgitte Kjær. Den Gamle Bys skriftrække bind XI 2007 side 94-103.

Faglige hverv

Museumsdirektör Thomas Bloch Ravn

Præsident for Association for European Open Air Museums. Adjungeret lektor i historie ved Aarhus Universitet. Formand for bestyrelsen for Dansk Center for Byhistorie. Medlem af Dansk Komité for Byhistorie, Århus Byhistoriske Fond og af Universitets-Samvirket i Aarhus, samt medlem af bestyrelsen for Aarhus Sommeropera og af programrådet for Folkeuniversitetet i Aarhus.

Overinspektör Johnny Møller Jensen

Sekretær for De danske Museers havepulje

Publikumschef og museumsinspektör Trine Loch Elkjær

Medlem af museernes landbrugspulje, Ekspertpanelet for Danske Turist Attraktioner, arbejdsgruppe under Kulturarvsstyrelsen i forbindelse med udarbejdelse af publikumsundersøgelser på danske museer.

Bygningschef og arkitekt Niels Meyer

Medlem af De danske Museers møllepulje.

Projektschef og museumsinspektør Allan Leth Frandsen

Medlem af Dansk Komite for Byhistorie og De danske Museers håndværks- og industripulje.

Museumsinspektør Tove Engelhardt Mathiasen

Sekretær for De danske Museers dragt- og tekstilpulje.

Medlem af museernes boligpulje, ICOM Costume og BIN-Norden.

Lektor Søren Bitsch Christensen

Bestyrelsesmedlem i Jysk Selskab for Historie. Medlem af Dansk Komite for Byhistorie, af redaktionen for tidsskriftet *Historie*, af *Urban History's International Advisory Board*, samt af *Landbohistorisk Selskab*, suppleant til Dansk Historisk Fællesråds bestyrelse. Desuden medlem af repræsentantskabet for Foreningen for Bykultur, Århus.

Ph.d.-studerende Mette Tapdrup Mortensen

Medlem af Dansk Komite for Byhistorie. Bestyrelsesmedlem i Selskabet til Forskning i Arbejderbevægelsens Historie.

Ph.d.-studerende Jeppe Norskov

Redaktionsmedlem, Århus Stifts Årbøger.

Konferencer, studierejser og foredrag

Den Gamle Bys medarbejdere deltager året igennem i talrige møder i museernes puljer og arbejdsudvalg, i turistpolitiske sammenhænge og omkring lokale udviklingsprojekter. Mange medarbejdere holder foredrag i Folkeuniversitetet og i foredragsforeninger, ligesom der gennemføres et stort antal omvisninger og introduktioner i Den Gamle By. Derudover afvikles interne personalekurser, brand- og førstehjælpskurser. Udover ovenstående skal følgende nævnes:

Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn

Møde i Nordisk Netværk på Maihaugen i Lillehammer 2.-3. november 2006. Medarrangør og deltager i konferencen *The Future of Open Air Museums – a Scandinavian Model for the 21st Century* på Skansen i Stockholm 24.-28. april 2007 med følgende indlæg *Open Air Museums – the History and Future of a Visionary Idea* samt *Examples on how we at Den Gamle By try to catch the wind of the market economy*. Studietur til USA 9. –23. juli med besøg på Colonial Williamsburg (Virginia), Living History Farms (Des Moines,

Iowa), Conner Prairie (Indianapolis, Indiana), The Henry Ford & Greenfield Village (Detroit, Michigan) samt de tre Massachusetts-museer Hancock Shaker Village ved Pittsfield, Old Sturbridge Village i Sturbridge og Plimoth Plantation & Mayflower i Plymouth. Konference i Association of European Open Air Museums i Holland og Belgien 26. august – 2. september med følgende indlæg: Managing time – in museums and in peoples minds samt The Modern Town project in Den Gamle By. Deltagelse ved debatdag for Ringkøbing-Skjerns Museums styrelse og politiske udvalg 11. september med indlægget Museerne i fremtidens oplevelsesøkonomi. Indlæg om Living History in Scandinavian Open Air Museum v. Jahrestagung der Volkskundlichen Kommission für Westfalen, 20. oktober, Museumsdorf Cloppenburg.

Vicedirektor Jørgen Laurits Pedersen

Deltagelse i konference The Future of Open Air Museums i Stockholm 24.-28. april 2007 samt i Association of European Open Air Museums i Holland og Belgien 26. august – 2. september.

En række medarbejdere fra publikumsafdelingen var på studietur til Jamtli i Sverige. Her studerede de levedegorelse, og de så også, hvordan man på Jamtli har skabt et miljø fra 1956 med benzintank, bilværksted, køreskole og kiosk. Her bussen ved benzinstationen.

Overinspektør Johnny Møller Jensen

Kulturarvsstyrelsens Museumsmoder 18. og 19. april 2007 i Kolding. Konferencen The Future of Open-Air Museums i Stockholm 24.-28. april.

Publikumschef og museumsinspektør Trine Loch Elkjær

Diverse møder i Visit Denmark, Visit Århus og Jyllands Attraktioners regi. Talrige møder og vurderingsrejser i forbindelse med Danske Turist Attraktioner. Studierejse til Frilandsmuseerne Jamtli i Sverige og Maihaugen i Norge 13. – 16. august 2007.

Projektschef og museumsinspektør Allan Leth Frandsen

Deltager i Netværk for erhvervshistorie, åbningskonference på erhvervsarkivet i Århus 9. marts 2007, i konferencen The Future of Open Air Museums på Skansen i Stockholm 24.-28. april, Hjem på Museum på Norsk Folkemuseum i Oslo 14. –15. juni samt i Dansk Komite for Byhistories årsmøde 21. august. Studierejse til Jamtli Historieland i Östersund, Sverige 13.-15. august.

Bygningschef og arkitekt Niels Meyer

Deltagelse i konference om Bygningsarkæologi på Kunstakademiets Arkiteksskole 13. april 2007 og i møllepuljemøde med indlæg om norske møllesten.

Museumsinspektør Jens Ingvordsen

Konferencer i Dansk Komité for Byhistorie og Københavns Stadsarkiv 6. oktober 2006 med indlægget Socialforsorg i danske byer ca. 1500-1900, foredrag for Studievalg Østjylland 15. november med Min arbejdsplads og min dag samt for Hjemmeværnets Historiske Kommission 15. september 2007 med Den Gamle By er én stor udstilling.

Museumsinspektør Tove Engelhardt Mathiasen

Deltagelse i ICOM Costume Committee årsmøde i København og Lund 8.-13. oktober 2006 med indlægget A survey of 140 year of collecting historical costumes. Gæsteforelæser på uddannelsen Drakt og Samfunn med forelæsnings Tekstilimport til Danmark mellem 1750 til 1850 i Fagernes i Norge 10. november, foredrag for Landsforeningen til bevarelse af foto og film, 24. januar 2007 på Nationalmuseet i København med Datering gennem dragter og mode samt for Slægtshistorisk Forening i Århus 5. februar med foredraget Som man klædte sig, 1750-1850.

Deltagelse i Dansk Center for Byhistories seminar med

indlægget Urban kultur og urbane netværk 1660-1848 15. marts og i konferencen Hjem på Museum på Norsk Folkemuseum i Oslo 14. til 15. juni med indlægget Sådan var det også i 1974 – om hjem i mands minde. Studietur 22. juni til Den fynske Landsby og til Fyns kunstmuseum, Odense 22. juni.

Lektor Søren Bitsch Christensen

Fri kommentator ved seminaret Udvekslingssteder og småbyer i vikingetid, middelalder og tidlig nytid (ca. 800 – ca. 1800), Borre, Midgaard historiske senter i Borre, Norge, 27. februar 2007. Paneldeltager ved rundbordsession om bæredygtige byer og kommentator ved session om Nordens økonomiske ressourcer 1000-1500, Nordisk Historikermøde, Reykjavík 8.-12. august. Deltager i Urban History Groups årsmøde, Exeter, England, 29.-30. marts. Oplægsholder ved Sandbjergseminaret Byen som arkitektur 18.-20. april. Arrangør af seminaret Urbane netværk og urban kultur 1660-1848, Dansk Center for Byhistorie 15. marts, paper ved samme seminar. Deltager og medarrangør af seminaret Byerne og den byhistoriske kartografi, Roskilde Universitetscenter 23. november.

Leder af bevaringsafdelingen Karen Woer

Deltagelse i kongres for konservatorer under International Council of Museums 17.-21. september 2007 på Rijksmuseum i Amsterdam.

Konservator Nynne Ravnsgaard Sethia

Deltagelse i seminar om pigmenter 21.-22. august 2007 i Den Gamle By og international konference om forebyggende konservering 19.-23. november på Nationalmuseet.

Ph.d.-studerende Mette Tapdrup Mortensen

Forelæsning Historisk formidling i praksis, Institut for kultur og identitet – historie, Roskilde Universitetscenter 27. april 2007. Deltager i Urban History Groups årsmøde, Exeter, England, 29.-30. marts. Foredrag om Peder Madsens Gang – boliger for de fattige eller arnested for fordærv?, Sydkystens Slægthistoriske Forening, Køge, 5. marts.

Ny formand og ny bestyrelse

På bestyrelsens møde 31. maj meddelte formanden for bestyrelsen, direktør Peter Jensen, at han ønskede at træde tilbage. Som afløser udpegede bestyrelsen den hidtidige næstformand, administrationschef Jørgen Andersen.

Efter 26 år i bestyrelsen, heraf ni som formand, trak direktør Peter Jensen sig tilbage 2007.

Peter Jensen blev indvalgt i Den Gamle Bys bestyrelse i 1981, kom i forretningsudvalget i 1996 og tog over som formand i 1998.

I sin tale til den afgående formand sagde den nyvalgte Jørgen Andersen bl.a., at Den Gamle By i Peter Jensens tid som formand har udviklet sig fra at være en statisk forvaltende institution til at være en ekspansiv museumsvirksomhed. Og han fremhævede især Peter Jensens indsats for at realisere genopførelsen af Møntmestergården. Den afgående formand, der fyldte 73 denne sommer, er tidligere administrerende direktør i Aktieselskabet Carl Christensen.

I forbindelse med sin fratræden stiftede Peter Jensen Birte og Peter Jensens Fond, som årligt uddeler fire legater af hver 20.000 kr, heraf det ene til en medarbejder i Den Gamle By, der har udvist et særligt engagement og ydet en særlig indsats såvel fagligt som kollegialt.

Den nyvalgte formand, Jørgen Andersen, er født i 1941 og er administrationschef i Aarhus Universitets Forskningsfond og direktør i Forskningsfondens Ejendomsskab A/S.

Muremester Kaj Buch-Andersen blev valgt som ny næstformand for bestyrelsen, og LO-formand Hans Halvorsen blev valgt som nyt medlem af forretningsudvalget. Begge er mangeårige medlemmer af museets bestyrelse.

Som Peter Jensens afløser i bestyrelsen har CAC Fonden udpeget administrerende direktør Thomas Jensen.

Der ud over består Den Gamle Bys bestyrelse fortsat af dekan Bodil Due, Aarhus Universitet, regionsrådsformand Bent Hansen, Region Midtjylland, formand for Kommune-kontraktrådet i Region Midtjylland, borgmester Anders G. Christensen, Favrskov Kommune, formand for Erhverv Aarhus, direktør Peter Kjær, koordinator Jens Winther og afdelingsleder Jonas Norgaard Mortensen, begge udpeget af Århus Byråd, samt malerformand Tove Sloth Lave som repræsentant for museets medarbejdere.

Personale

Den Gamle Bys direktion består af museumsdirektør, mag. art. Thomas Bloch Ravn og vicedirektør, civiløkonom Jørgen Laurits Pedersen.

Pr 30. april gik overinspektør, cand.mag. Birgitte Kjær på

pension, og som ny overinspektør tiltrådte 1. maj cand.phil. Johnny Møller Jensen.

Ud over direktionen består den daglige ledelse herefter af Johnny Møller Jensen som overinspektør, af publikumschef, cand.mag. Trine Loch Elkjær, af bygningschef, arkitekt maa Niels Meyer og af projektchef, cand.phil. Allan Leth Frandsen.

Museumsdirektør Thomas Bloch Ravn har det overordnede ansvar for museale principper, udvikling og strategi samt for eksterne kontakter. Ud over ledelsen refererer følgende til museumsdirektøren: direktionssekretær Fritse Meyer, pressekoordinator Ane Loch, museumsleder Peder Stougaard, Dansk Plakatmuseum, og lektor, ph.d. Søren Bitsch Christensen, som er leder af Dansk Center for Byhistorie.

I Dansk Plakatmuseum er foruden museumslederen ansat medhjælperne Birgitte Olsen, Stig Bek og Pierre P. Briand de Crevecoeur.

I Dansk Center for Byhistorie er også ansat forskningsassistent Jeppe Klok Due og Ph.d.-studerende Mette Tapdrup Mortensen.

I Den Moderne Bys sekretariat er ansat projektkoordinator, cand.mag. Lisbeth Skjernov, bygningsarkæolog Erik Bjerre Fisker samt arkitekt maa Jonas Rump Nielsen.

Vicedirektør Jørgen Laurits Pedersen er ansvarlig for økonomi, personale samt museets almindelige drift. Økonomifunktionen består af regnskabschef Malene Mønsted. Aase Back Kjeldsen er ansat som overassistent, Lisbeth Baden Sørensen, Merete T. Lantz og Finn Haim som assistenter samt Sonja Due, Lisbeth Poulsen og Bogdan Jachowski som medhjælpere. Derudover er ansat korrespondent Irmelin Kielsgaard samt assistenterne Marianne Toft Hansen og Jane Brahe.

Vagtafdelingen består af vagtmester Jan Thingvad Olsen og vicevagtmester Michael Calaminus. Der ud over er ansat driftsassistenterne Henrik Løhde Nielsen, Knud Friis Vindum og Dan Christensen.

Rengøringsformand er Anne Mette Worm Hansen, som har afløst Inge Marie Sørensen, der er gået på efterløn. Der ud over er ansat rengøringsassistenterne Ane-Marie Kofod, Jette Engelsbæk Olesen, Bodil Helene Petersen og Karsten

I Eilschous Boliger er der i høj-sæsonen også aktivitet i baggård og have.

Nielsen. Rengøringsgruppen suppleres i sommerperioden med et antal medhjælpere.

Overinspektør Johnny Møller Jensen har ansvaret for Den Gamle Bys samlinger, udstillinger og bevaringsafdeling. Med reference til overinspektøren er ansat museumsinspektorerne, ph.d. Elsebeth Aasted Schanz (orlov 2007), cand.phil. Tove Engelhardt Mathiassen og cand.mag. Jens Ingvordsen. Museumsassistenter er Laurits Nørgaard Petersen, Finn Andersen, Karen Flaskgaard, Jane Brügger, Lorents Larsen, Lotte Nielsen, Lone Engelbrecht og Jens Kristian Lindhardt Boll, som også er aktør i Levende Museum. Projektansat er Birka Ringbøl Bitsch.

Anne-Grete Roed er Den Gamle Bys bibliotekar og har samtidig ansvaret for Den Gamle Bys Venner.

Gartnerafdelingen består af formand Gitte Kidmose Røn og af medhjælperne Rasmus Holm Pedersen, Edith Sommer Henriksen, Frank Kristensen og Leif Løwenstein Olsen. Den 19. juni modtog Rasmus Holm Pedersen som den første medarbejder et legat fra den nystiftede Birte og Peter Jensens Fond. Legatet gives til en medarbejder i Den Gamle By, som har udvist et særligt engagement og ydet en særlig indsats såvel fagligt som kollegialt.

Bevaringsafdelingen ledes af konserveringstekniker Karen Wøer. Afdelingen består derudover af konservator Nynne Raunsgaard Sethia, konserveringstekniker Ole Hertzum, museumssmed Gunnar Rune Alvar Olsson, konserveringsassistent og snedker Torsten Meinert Johnsen samt af konserveringsmedhjælperne Astrid Lea Lindhardt og Edel Helga Kragh. Endvidere er konserveringstekniker Gitte Sørig Thomsen projektansat.

Publikumschef Trine Løcht Elkjær er ansvarlig for Levende Museum, skoletjeneste, arrangementer, IT, butik og billetsalg samt for information og marketing.

Den Gamle Bys skoletjeneste ledes af lærer Marianne Bager, mens lærer Henning Lindberg er leder af Levende Museum. Til de to afdelinger er knyttet museumsassistenterne Ingrid Dal, Birgitta Hocing Fuglsang, udviklingsmedarbejder, dramaturg Christin Vesterager Clausen og billedskærer Lars Laursen. Personalet i både skoletjenesten og Levende Museum suppleres med et større antal medhjælpere.

Afdelingerne for information, marketing og aktiviteter samt IT består af informationsmedarbejderne Marianne Gjørtz Hougaard og Nina Seirup, aktivitetsmedarbejder Marie Elkjær samt af assistenterne Kamma Mogensén, Ettie Schack Krarup og Bente Jacobsen. IT-medarbejdere er Christoffer Rasmussen og Johnny Schibler Jensen.

Leder af Den Gamle Bys systue er kostumier Hanne Melvej Lyngbye. Museumsassistenter er Annemarie Reinholt Kjær, Inger Askov Johnsen, Connie Hoffmann, Lise Andersen Rendbæk og Anette Schneider.

Afdelingen for butikker og billetsalg ledes af afdelingsleder Annemette Lycke. I øvrigt er ansat indkøber Jytte Jørgensen, lagermedhjælper Jytte Nielsen, bagerne Henning Løbner og Anja Nordenhof Virved, guiderne Mette Greve Hansen, Dorte Gaarsvig Døssing, Bjarne Brun Bjerg og Lone Kjeldgaard

Isenkrømmere demonstrerer det mekaniske legetøj, som han har til salg.

Klein samt butiksassistenterne Leila Ostfeldt og Hans Ole Gleerup. Personalet i både butikker og billet salg suppleres med et større antal medhjælpere.

Traktorstedet Simonsens Have ledes af bestyrer Bente Snedker. Rikke Pedersen, Anne Kathrine Gundestrup og Liselotte Hedegaard Hansen er ansat som kokke. Bente Klar-skov Larsen som ernæringsassistent, Anna-Marie Pedersen og Marie Bastrup Blok som smørrebrødsjomfruer og Birgitte Dolleris Thomsen som rengøringsassistent. Personalet i Trak-torstedet suppleres også af et stort antal medhjælpere i højsæ-sonen.

Bygningschef Niels Meyer har ansvaret for bygninger, teknik, håndværkere og en række projekter. På museets teg-nestue er ansat arkitekt maa. Karen Maremann. Museumsas-sistenter er arkitekt Martin Bohøj, teknisk tegner Lise Kjær Gardiner, Solveig Kirstine Kristensen samt bygningsarkæo-log, cand. mag. Erik Bjerre Fisker. Sidstnævnte indgår også i afdelingen for Den Moderne By.

Den Gamle Bys tekniske afdeling ledes af Jesper Bloch-

Sørensen og har i afdelingen ansat teknikerne Ole Bojesen, Frands Christian Frandsen samt elektriker Lars From Nielsen.

Murerafdelingen ledes af formand Hans Bendix Weiss. Lars Fabricius, Carl-Henrik Bindslev Vammen og Torben Henrik Jacobsen er ansat som murersvende. Niels Kure Jensen er ansat som murerarbejdsmand, John Nielsen som brolægger og Jan Trankjær Preetzmann som murerlærling.

Tømrerne ledes af formand Ejvind Maltesen. Lasse Ebbe Reffsø Ebbesen, Lars Erik Jakobsen, Gert Lundgaard Rasmussen og Thomas Bordal er ansat som tømrrersvende. Christina Rebecca V. Jensen er tømrrerlærling.

Malerafdelingen ledes af formand Torsten Lykke Nielsen. Klaus Jensen er ansat som malersvend.

Projektleder på malerarbejdet i Møntmestergården er Tove Sloth Lave. Ditte Marie Skjøth, Amanda Frederiksen, Frank Blom og Dorthe Kristensen er ansat som malersvende, og Jonathan Bjerre Jørgensen og Quang Huy Nguyen som malerlærlinge.

I udstillings- og vedligeholdelsesafdelingen er ansat udstillingsteknisk koordinator Kurt Edelhardt Eriksen samt museumsassistenterne Edith Palermo og Birgitte Havndal Sørensen.

Gunner Rasmussen

Gunner Rasmussen

15. februar 1920 – 6. januar 2007

6. januar døde thv overinspektør, cand.mag. Gunner Rasmussen, 86 år gammel. Dermed mistede Den Gamle By sin ældste medarbejder.

Gunner Rasmussen var født i Mejlgade i Århus 15. februar 1920 og var livet igennem nært knyttet til sin fødeby. Han blev i 1953 cand.mag. fra Aarhus Universitet med historie som hovedfag, og efter en ansættelse ved Erhvervsarkivet kom han 1. januar 1955 til Den Gamle By, hvor han skulle få det meste af sit arbejdsliv. Først som museumsinspektør, i 1964 som konstitueret direktør, og fra 1965 som overinspektør.

Som overinspektør havde Gunner Rasmussen ansvaret for museets økonomi, administration og personale. Der ud over varetog han en hel række af museets samlinger, bl.a. post- og telegrafvæsen, ursamlingen og museets store samling af genstande fra Århus.

Som museumsmand og historiker var Gunner Rasmussen særdeles vidende. Han var levende optaget af Århus' historie, men også det gamle urmagerhåndværk lå hans hjerte nær. Han har skrevet talrige bidrag om lokalhistoriske emner, og han var en flittig bidragsyder til bøger udgivet af Århus Byhistoriske Udvalg.

Gunner Rasmussen gjorde en stor indsats i forbindelse med etableringen af Århus Bymuseum og sad i en årrække i bestyrelsen. Han var også mangeårigt medlem af bestyrelsen for Foreningen for Bykultur, hvor han var den på én gang myndige og elegante dirigent ved foreningens generalforsamlinger.

Som overinspektør og souschef var Gunner Rasmussen en uundværlig, stabiliserende faktor i Den Gamle By, som i 60erne og 70erne flere gange var inde i usikre perioder. I det festskrift, som Den Gamle By til hans store glæde og taknemmelighed gav ham, da han som 70årig gik af som overinspektør, skrev personalet bl.a.:

“Du har altid stået som vores garant for, at beslutninger var foretaget med skyldig afvejning til alle sider, at alles ind-

sats vægtedes ligeligt i hverdagen; du var garanten for retfærd og rimelighed i vores brogede dagligdag”. “Din glæde over samvær med andre mennesker i fest og glæde, ja selv i en hverdags trivialitet, din evne til – hver gang og trods alt – at lade de positive sider i folk og i tildragelser overskygge det grå, finder sit bedste udtryk i indskriften på søluret i Borgmestergårdens Have: “Horas non numero nisi serenas” – jeg tæller kun de lyse timer”.

Gunner Rasmussen og fru Anna Sophie kom ofte og gerne i Den Gamle By, og den fhv overinspektør havde en tradition – og en pligt, følte han, som gik helt tilbage til hans ansættelse i 1955 – nemlig hvert år at pynte juletræet i 1848-stuen i Borgmestergården. Det gjorde han sidste gang 10. november sidste år, hvor han også fik lejlighed til at introducere Tjekkiet præsident Vaclav Klaus, som denne dag var på besøg, til de danske juletraditioner.

Med Gunner Rasmussen har Århushistorien og dansk museumsverden mistet en af sine markante profiler, og vi i Den Gamle By har mistet en kollega, der helt frem til det sidste vedblev at være levende interesseret og engageret i museets ve og vel.

Thomas Bloch Ravn

Sponsorer

Hovedsponsorer

Nykredit Danmark
Kalvebod Brygge 1-3
1780 København V

Morgenavisen Jyllands-Posten
Grøndalsvej 3
8260 Viby J

Arrangementssponsorer

Carlsberg Danmark A/S
Vesterfælledvej 100
1799 København V

Festugemarkedet

Sydbank
Store Torv 12
8100 Århus C

Promenadekoncerter

STARK Århus
P.O. Pedersens Vej 5
8200 Århus N

Håndværksdage

Post Danmark
Banegårdspladsen 1A
8100 Århus C

Posthusets drift

Produktsponsorer

Carlo Gavazzi A/S
Over Hadstenvvej 38
8370 Hadsten

Dupline-komponenter til
intelligente bygnings-
installationer

Energi Danmark
NRGI a.m.b.a.
Dusager 22
8200 Århus N

Energistyresystem

Primagaz Danmark A/S
Sandvadsvej 11
4600 Køge

Gaslys

Rambøll Danmark A/S
Oluf Palmes Allé 22
8200 Århus N

Drift og vedligeholdelses-
program

Siemens A/S
Building Technologies
skifte Allé 15
8210 Århus V

Installation, servicering
og vedligeholdelse af Bred-
servicesystem

Hussponsorer

BDO ScanRevision A/S
Statsautoriserede revisorer
Åboulevarden 11-13
8100 Århus C

Aalborggaarden,
Stenhuset

BDO ScanRevision A/S
Statsautoriserede revisorer
Åboulevarden 11-13
8100 Århus C

Sadelmagerens Hus

BioMar Holding A/S
Vestergade 48H, 3.
8000 Århus C

Købmandsgården 1864

C.A.C. Fonden
Agerøvej 49
8381 Tilst

Helsingør Theater

C.A.C. Fonden
Agerøvej 49
8381 Tilst

Møntmestergården

Danisco A/S
Edwin Rahrs Vej 38
8220 Brabrand

Brændevinsbrænde-
riet og Bageriet

Danske Bank
Kannikegade 4
8100 Århus C

Kannikegadehuset

Danske Guldsmede og Urmagere Kongevejen 270 2830 Virum	Guld, sølv- og ursamlingerne
Den danske Boghandlerforening Langebrogade 6 1411 København K	Bogladen
EL:CON Elinstallation A/S Finlandsgade 20 8200 Århus N	Svendborghuset/ Fichs Gaard
Energi Danmark NRGI a.m.b.a. Dusager 22 8200 Århus N	Uldspinderiet og Dampværeriet
G4S Jens Baggesens Vej 53 8200 Århus N	Århus Mølle, Maltmøllen
Grundfos Poul Due Jensens Vej 7 8850 Bjerringbro	Vandmøllen
Hørning Parket Fabrik A/S Sylbækvej 10 8230 Åbyhøj	Tværgadehuset
Julemærkefonden Brolæggerstræde 14 1158 København K	Aabenraa huset
Lautrup Ejendomsadministration Randersvej 204 8200 Århus N	Viborghuset med cykelsmeden
Morgenavisen Jyllands-Posten Grøndalsvej 3 8260 Viby J	Povl Pops Hus, Apoteket

Mammens Emballage A/S
Axel Kiers Vej 13
8270 Højbjerg

Lille Rosengaarden

McDonald's Familierestauranter
Viby Ringvej 17
8260 Viby J

Hattemageren

Jens Meyer
Jacob Adelborgs Allé 32
8240 Risskov

Randershus med
Garveriet

Jens og Fritse Meyer
Jacob Adelborgs Allé 32
8240 Risskov

Aabenraahuset

Nordea
Sankt Clemens Torv 2-6
8100 Århus C

Empirehuset,
Aalborggården

OK a.m.b.a.
Åhave Park Vej 11
8260 Viby J

Sønderborghuset,
Havbogade 29

Knud Pedersen A/S
City Vest
8220 Brabrand

Renæssancehus fra
Århus/Frands
Hansens Hus

Post Danmark
Postområde Århus
Banegårdspladsen 1A
8100 Århus C

Posthusets drift

Realkredit Danmark
Åboulevarden 69
8100 Århus C

Århus Mølle

Royal Unibrew A/S
Ceres Allé 1
8100 Århus C

Hvidtølsbryggeriet

Skandinavisk Tobakskompagni's Gavefond Tobaksvejen 4 2860 Søborg	Tobaksspinderiet, Tobaksladen
Spar Nord Århus Sønder Allé 11 8000 Århus C	Grotum-fløjen, Aalborggården
Steff Houlberg Tulip Food Company Gartnervænget 18 8680 Ry	Musiktribunen, Traktørstedet
Stibo A/S Søren Nymarks Vej 1 8270 Højbjerg	Bogtrykkeriet
Unilever Danmark A/S Frisko Is Sdr. Ringvej 41-45 2605 Brøndby	Allinghuset, Simonsens Have
AS Vesterbro Træløst STARK Daugbjergvej 17 8100 Århus C	Århus Mølle, Kostald og hestestald
Viby Jern Danmark A/S Fabriksvej 14 8260 Viby J	Smedjen
Århus Brandkorpsforening Ny Munkegade 15 8000 Århus C	Sprøjtehuset
Århus Mørtel-Compagni STARK P.O. Pedersens Vej 5 8200 Århus N	Teglværksladen

Aarhus Oliefabriks fond for almene Formål M. P. Bruunsgade 27 8000 Århus C	Valkemøllen
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Nordhavns­gade 1 8000 Århus C	Haderslevhusene
Aarhusianske Haandværkerlaug Aarhus Haandværkerforening Nordhavns­gade 1 8000 Århus C	Lille Rosengaarden
Aarhus Stiftstidendes Fond Frue Kirkeplads 4 8000 Århus C	Borgmestergaarden
Århus og Omegns Biavlerforening Knudevej 20, Edslev 8362 Hørning	Bistaderne
Århus VVS Laug Præstekravevej 20 8541 Skodstrup	Sønderborghus med Madkassen